

ԱՌԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐԾՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԳ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՄԱՐՏ 5, 1910

ԹԻՒ 10

ԷԶՄԻՍՏԵՆԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԵՆ

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	
Տ-բեկ. բանեցին	40 դ.ժ.
Ամերիկայի հմբ	2 Տոլ.
Անգլիոյ	8 շիլլին
Ուրիշ եր-	
կերպերու	10 Ֆր.
26 ռ. քէ. հատը	40 փ-ր-
Մանուկ ման գինը չափաւոր	

ԱՒԵՏԱՐԵՐ
ՀԱՅԵՐԷՆ, ՀԱՅԱՍՏԱՌ ԹՈՒՐԿԵՐԷՆ
Խմբագիրներ Հ. Մ. Ալեկ
Հ. Ս. Պարսեմ
Յ. Գ. Գրիգորեան
Մ. Մինասեան
Պայպըլ Հասւս,
Կ. պոլիս, Թուրքիա

THE AVEDAPER
A WEEKLY PAPER
ARMENIAN, ARMENO-TURKISH.
EDITORS H. M. ALLEN
H. S. BARNUM
H. K. KRICKORIAN
M. MINASSIAN
American Bible House
Cons/ple, Turkey

TERMS	
An. Subscrip.	Ps. 40
U. S. A.	\$ 2
England	Shils. 8
Other countries	Frs. 10
Single Copy 40 Paras	
Advertising rates on application	

ՇԷՅԲՍՓԻՐԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

ՕԹԷՆԼԼՕ
(Չարլս Լէֆ)
3.

Քասիօ ըրաւ ինչպէս Իաօ յանձնարարած էր իրեն ընել և դիմեց Տիկին Տեստեմոնայի, որ յօ-
ժարակամ էր պատուաւոր և ուղղամիտ խնդիրք-
ներու սիրաշահուելու համար և խոստացաւ Քա-
սիօյի թէ իր կողմէ ազաչող և փաստաբան պիտի
ըլլար իր տէրով քով և պիտի նախընտրէր մեռնիլ
քան իր դատէն ետ քաշուիլ։ Այսպէս տիկինը ան-
միջապէս սրտագին ու շնորհալից կերպով ներկա-
յացուց այս խնդիրքը որ, մահացու կերպով Քա-
սիօյի վշտացող Օթէլլօ չկրցաւ մերժել Տեստեմո-
նան։ Երբ Օթէլլօ առակեց թէ դոնէ քիչ մը ժա-
մանակ անցնի և թէ այնպիսի յանցաւորի մը նե-
րելու համար դեռ շատ կանուխ էր, Տեստեմոնա
չյուսահատեցաւ և պնդեց թէ հետեւեալ գիշերը
կամ անոր առաւօտուն կամ ամէնէն ուշը յաջորդ
առաւօտուն։ Յետոյ աշխատեցաւ ցուցնել թէ Քա-
սիօ որչափ համբերատար եղաւ ու խոնարհամիտ,
և թէ իր յանցանքը այնչափ մեծ պատիժ մը չէր
արժեք։ Եւ երբ Օթէլլօ կը տատամսէր, ան պա-
տասխանեց, «Ինչ, իմ տէրս, ես այսչափ աղա-
չեմ Քասիօյի համար, Միքայէլ Քասիօյի համար որ
քու կողմէ իբր միջնորդ կը զրկուէր ինծի և երբ
շատ անգամներ ես աննպաստ խօսէի քու մասին
այնչափ կը փաստաբանէր քու կողմէ։ Այս քեզմէ
խնդրուած ամենափոքր շնորհք մը միայն կը նկա-
տեմ։ Ես երբ քու սէրդ փորձել փափաքիմ շատ
ծանր խնդիրի մը համար բան մը կը խնդրեմ քեզ-
մէ։» Օթէլլօ այսպիսի խնդրարկուի մը բան մը չէր
կրնար մերժել, և միայն խնդրելով որ Տեստեմոնա
ժամանակի խնդիրը իրեն թողուր, խոստացաւ Մի-
քայէլ Քասիօն նորէն իր համակրութեան ընդունելու։
Այնպէս պատահեցաւ որ Օթէլլօ և Իաօ մտած
էին այն սենեակը, ուր ճիշդ այն պահուն Քասիօ
տիկնոջ ըստ խոստութեան խնդրած էր և միւս

դոնէն կը մեկնէր, և Իաօ, որ ամէն տեսակ խորա-
մանկութիւնով լեցուն էր, ցած ձայնով մը իբր
թէ ինքն իրեն ըսաւ, «Ես այդ չսիրեցի։» Օթէլլօ
անոր ըսածին մեծ կատարութիւն չընծայեց, ար-
դարեւ, իր տիկնոջ հետ անմիջապէս յետոյ ըրած
խորհրդակցութիւնը միտքէն ամէն ինչ հանած էր,
բայց յետոյ յիշեց այդ ամէնը։ Որովհետեւ Իաօ,
երբ Տեստեմոնա մեկնեցաւ, իբր թէ պարզապէս իր
հետաքրքրութիւնը յագեցնելու համար հարցուց Օ-
թէլլօյի թէ, երբ ինք Օրիորդ Տեստեմոնան կը
դարպասէր, Միքայէլ Քասիօ բան մը գիտէ՞ր իրենց
սիրոյն մասին։ Հրամանատարը երբ այս հարցու-
մին հաստատական պատասխան տուաւ և աւել-
ցուց թէ մինչև իսկ իրենց մէջ միջնորդի դեր ալ
կատարած էր, Իաօ յօնքերը պատեց սարսափելի
խնդիրի մը վրայ նոր լոյս ածող մէկու մը պէս
ու ըսաւ, «Իրաւ է։» Այս Օթէլլօյի յիշեցուց այն
խօսքը զոր Իաօ ըսած էր սենեակէն ներս մտած
ատեն, Քասիօն Տեստեմոնայի հետ տեսնելով, և
սկսաւ մտածել թէ այս ամէնուն մէջ նշանակու-
թիւն մը կար, որովհետեւ ան Իաօյի վրայ իբր
ուղղամիտ, արդարասէր, և զինքը սիրող մարդու
մը վրայ կը մտածէր. որովհետեւ ինչ որ սրի-
կայի մը վրայ իբր խորամանկութիւն պիտի տես-
նուէր, անոր վրայ իբր իր ուղղադատ միտքին
քնական մէկ զործը կը տեսնուէր, միտքին որ իբր
թէ խօսելու համար շատ լուրջ բանով մը լեցուած
ըլլար, և Օթէլլօ խնդրեց Իաօյէ որ դիտցածը խօ-
սի, մինչև անգամ իր ամենագէշ մտածումներն ու
խօսքերը յայտնելու չվարանի։ «Ի՞նչ», պատաս-
խանեց Իաօ. «Եթէ քանի մը զէշ մտածումներ
ակամայ մտած ըլլան սիրտս, ուր այդպիսի բաներ
պէտք չէ մտնեն։» Յետոյ Իաօ շարունակեց և ը-
սաւ թէ որչափ պիտի ցաւէր եթէ Օթէլլօյի թերի
տեսութիւններն ու զգուշութիւնները իրեն մտա-
տանջութեան պատճառ մը հայթայթած ըլլային,
թէ իր մտածումները դիտնալ Օթէլլօյի խաղաղու-
(Տես Երես 247)

ԱՄԵՏԱՐԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԳ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՄԱՐՏ 5, 1910

ԹԻԻ 10

ԽՍԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՀՈՐԻԶՈՆԸ

Հ. Մ. Ա.

ԱՆԳՂԻՈՑ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԷՊԻՍԿՈՍՈՍ ԵՒ ԹԱԳԱՐԱՆԻՆ ԲԱՅՈՒՄԸ . ԵՐՐԸ ՓԵՏՐ . ՉԻՆ պաշտօնապէս բացաւ Խորհրդարանը , որ երրորդն է իր զահակալութենէն ի վեր : Այս զէպքին մեծ հետաքրքրութեամբ կ'սպասուէր Անգղիոյ արդի տագնապին պատճառով : Երբ սակայն զահաճառին ընթերցումը տեղի ունեցաւ և մեծ հանդէսը վերջացաւ , ընդհանուր յուսախաբութիւն մը զգացուեցաւ : Գահաճառը ուշագրաւ էր իր համառօտութեամբ , իր անձուկ նպատակով և կրնայ ըստիլ նաեւ իր երկզիմութեամբ նկատմամբ բուն այն կէտին , որ ամենախորին հետաքրքրութեան առարկայ է ամիսներէ ի վեր : Կը պարունակէր երկու յայտարարութիւն միայն , նախ թէ Անգղիա լաւ յարաբերութիւններու մէջ է բոլոր ազգերուն հետ , երկրորդ թէ Հարաւային Ափրիկէի Բրիտանական գաղութները մէկ կառավարութեան տակ պիտի միանան Մայիսին , և Ուէյլսի իշխանը աշխան պիտի կատարէ Միաց. Հարաւ. Ափրիկէի առաջին Խորհրդարանին բացումը : Յառաջիկայ տարուան ելեւմտացոյցին զառնալով՝ մասնաւոր ուշադրութիւն կը հրաւիրէ նաւատորմի ծախքերը զգալապէս աւելցնելու հարկին վրայ : Գոնէ այս նախադասութիւնը մեծ գոհացում կու տայ Մր. Պալ-ֆուրի և ուրիշներու որոնք կարեւոր անօրինութիւններ կը յանձնարարէին ազգային պաշտպանութեան համար : Վերջապէս վերջին հատուածը հետեւեալ բառերով կը շօշափէ սահմանադրական այն մեծ խնդիրը որ զարդիս կ'զբաղեցնէ ամբողջ ազգը . «Վերջերս ծանր դժուարութիւններ ծագեցան օրէնսդիր մարմնի երկու ճիւղերուն միջև կարծիքի յանախաղէպ անհամաձայնութիւններու պատ-

ճառով : Որչափ հնար է՝ շուտով պիտի առաջարկուի ձեզի Խորհրդարանի երկու ժողովներուն փոխադարձ յարաբերութիւններուն սահմանը այնպէս զծել որ Երեսփ. Ժողովի անբաժան հեղինակութիւնը ապահովուի ելեւմտական հարցերու մէջ և գերակշռութիւնը օրէնսդրութեան մէջ , Այս անօրինութիւնները , խորհրդատուներուս կարծիքով , այս ժողովին այնպիսի կազմ , հանգամանք և իրաւասութիւն պիտի ընծայեն որ առաջարկուած օրէնքին նկատմամբ անաշուտապէս պիտի գործադրէ ներկայացնելու , վերաքննելու և , ինչ ինչ երաշխաւորութիւններով ալ , յետաձգելու պարտականութիւնները : » «Այս ժողովը» քերականօրէն պիտի նշանակէր Երեսփ. Ժողովը , բայց կը նշանակէ , ինչպէս ըսաւ Լորա Բրու , Լորտերու ժողովը՝ ուր տեղի ունեցաւ զահաճառին ընթերցումը : Թայեւ բառերու այս խիստ խնայողութեան դէմ զանգատելէ ետեւ կ'ըսէ թէ , եթէ մէկ կողմէ Երեսփ. Ժողովը «գերակշռութիւն» պիտի ունենայ «օրէնսդրութեան մէջ , » և միւս կողմէ Լորտերու ժողովը «նախաձեռնութեան իրաւասութիւն» պիտի ունենայ , Երեսփ. Ժողովը կրնայ պարապ թուղթերու սակառը նետել Լորտերու ժողովէն ներկայացուած ունէ բան և ծիծաղաշարժ զուեշտի մը վերածել Լորտերու ժողովին պաշտօնը :

Խորհրդարանին բացման օրը խօսուած ճառերուն մէջ գէթ բան մը որոշ էր , այն է թէ կարծիքներու քառասոյին վիճակը տակաւին կը տեւէ : Այս սակայն զարմանալի չէ՝ նկատի առնելով ընտրութիւններուն անակնկալ արդիւնքները , Այլ եւս անտարակուսելի կը թուի Լորտերու ժողովին մօտալուտ բարեփոխումը , Լորտ Ռոպերթի ալ , Լորտ Լէնգտաուեն ալ Լորտերուն յորդոր կ'ուզեն , այդ բարեփոխման համար ոչ միայն յօժարութիւն ցոյց տալ , այլ նոյն իսկ նախաձեռնարկ ըլլալ :

ՊՈՒԹՐՈՍ ՓԱՇՏՅԻ ՍՊԱՆՈՒՄԸ. Եգիպտոսի Վարչապետը Փետր. 21ին մեռաւ այն վէրքէն զոր նախորդ օրը ստացած էր Իպրահիմ Վարտանի անուանով Ազգայնականէ մը: Ոճիրն յայտնապէս քաղաքական էր, թէեւ կարելի է որ անձնական թշնամութեան շարժառիթներ ալ կային: Կ'ըսուի թէ Իպրահիմ Վարտանի բաւական դեր խաղացած է Երիտասարդ Եգիպտոսի համաժողովին մէջ, որ Սեպ.ին գումարուեցաւ ի ժընէվ, և էլ Լէվ. «վատանուն Ազգայնական թերթին ալ թղթակից էր: Այդ թերթը ստանըմէկ ամիս առաջ սկսաւ իր բուն յարձակումը խտրիլն ու անոր նախարարներուն վրայ: Ի՞նչ ալ ըլլայ Վարտանիի ոճիրն անմիջական պատճառը, տարակոյս չկայ թէ գրգռիչ յօդուածներ և Մէհմէտ Ֆէրիտ պէյի կողմէ ժընէվի համաժողովին մէջ խօսուածին նման ճառեր Վարտանիի պէս մարդոց բաւական խթան կ'ըլլան քաղաքական ոճրագործութիւններու: Այդ սպանութեան տիմար կողմը մասնաւորապէս ակներեւ է: Ազգայնականները Եգիպտական խորհրդարան մը պահանջեցին, ատոր հետ ալ «վարչային բոլոր կարեւոր պաշտօնները Եգիպտացիներու վերապահել»: Պութրոս փաշա այդքէնածին միակ Եգիպտացին էր, որ կառավարական ամենաբարձր պաշտօնին, Վարչապետութեան, հասաւ 13 դարու ընթացքին մէջ: Թաշա կը խոստովանի թէ Պութրոս փաշա մեծ քաղաքագէտ մը չէր, բայց վկայութիւններ կը բերէ թէ՛ Լորտ Քրուէ, թէ՛ Լորտ Քրոմըրէ, որոնք կը հաստատեն այս յարգելի հանրային պաշտօնէին կարողութիւնները և հաւատարմութիւնը և խորին ցաւ կը յայտնեն անոր վաղաժամ մահուան համար: Ուշադրութիւն կը դարձուի քաղաքական այն մարդասպաններուն յիմարութեան, որոնք կը կարծեն թէ կրնան իրենց ոճիրներով անդամաւորել քաղաքակիրթ կառավարութիւնները, կամ արգելք ըլլալ անոնց յառաջդիմութեան: Անտարակոյս քիչ մը ժամանակ պիտի անցնի մինչեւ որ այսպիսի ոճրագործներ արտադրող դասակարգեր համոզուին թէ անօգուտ են իրենց բիրտ մեթոտները: Սակայն կառավարութիւններու պարտքն է իրենց սպասարկուները պաշտպանել, Վարտանիի նման յանցաւորները անողոք կերպով պատժել և ոճրագործութեան դրդող ինստակար հրատարակութիւնները խափանել:

Ի՞նչ ԸՆԵՆՔ
Յ. Գ. Գ.

ԱՅՍ օրերս Մուշէ, Տիարպէքիրէ, Ուրֆայէ, Պէրէճիքէ, Մարաշէ, Իսկէնտէրունէ և ուրիշ տեղերէ կը լսուի թէ Յետաշրջականներ կը սպառ-

նան Քրիստոնեաներուն: Այս տարածայնութիւնները անտարակոյս անձկութեան և մտատանջութեան պատճառ եղած են յիշեալ տեղերու Քրիստոնեայ բնակիչներուն: Այն ինչ այս լուրերը լրուեցան Կ. պոլսոյ մէջ, կեդրոնական կառավարութեան խիստ և կտրուկ հրահանգ ղրկուած և պատուէր տրուած է որ միաքերը վրդովող այսօրինակ պարագաներու և տարածայնութիւններու պատճառ չտրուի: Ապահով ենք թէ այս հրահանգը և պատուէրը լրջօրէն և ստուգիւ տրուած են, բայց ըստ առածին թէ «Աչքը իր տեսածէն կը վախնայ» բնական է որ հասարակութիւնն ալ հետաքրքրութեամբ և անձկութեամբ հարցնէ թէ «Ի՞նչ ընենք»: Ինչպէս ասկէ առաջ ուրիշ առիթով մը ըսած ենք, հոս նորէն կը կրկնենք թէ հիմա ա'լ օտար երկիր զաղթելը իմաստութիւն չէ: Միւս կողմէ չենք ուրանար թէ զարգիս մեր երկիրը յոյժ փափուկ ճղանաժամ մը կ'անցնէ: Արդի կառավարութեան անկեղծութեան վստահ ենք և պէտք չէ տարակուսիլ թէ անիկա կարգ մը մեծ դժուարութիւններու դէմ կը մաքառի: Կրետէի և Յունաստանի խնդիրը, Պուլկարիոյ խնդիրը, Պալզաններուն խնդիրը և ուրիշ արտաքին կարեւոր խնդիրներ մէջ տեղն են, և ասոնց երեսէն հորիզոնը մերթ պատերազմի ամպերով կը պատի, մերթ կը բացուի Այս արտաքին դժուարութիւններուն հետ չմոռնանք ներքին դժուարութիւններն ալ: Ճշմարտութիւն է նաեւ թէ ներքին զաւառներուն մէջ կան ժողովրդային հատուածներ, որոնք չեն հասկնար Սահմանադրութիւնը և անոր օգուտները, և նոյն իսկ կրօնական մոլեռանդութեամբ և տգիտութեամբ և անձնական շահերով կը վարին: Կեդրոնական կառավարութիւնը ստիպուած է դիմադրել այս հակընդդէմ ոյժերուն և հայրենեաց նաւը քալեցնել այս դժուարին ժայռերուն մէջէն: Կրնանք ապահով ըլլալ թէ անիկա անդորրութեան և խաղաղութեան հետամուտ է և անկեղծօրէն կ'աշխատի ամէն տեսակ անկարգութիւն և խառնակութիւն արգելել: Բայց եթէ, Աստուած մի արասցէ, պատերազմ մը տեղի ունենայ, կամ կերպով մը կեդրոնական իշխանութիւնը տկարանայ, այն ատեն մէջէն ի՞նչպէս պիտի ելլենք: Մենք այժմէն ի՞նչ ընելու ենք և ի՞նչ պէտք վարուելու ենք, ահա մեզի համար կարեւոր հարց մըն ալ:

Նախ, արդի կառավարութեան կատարելապէս վստահ ըլլալով, մեզմէ իւրաքանչիւր ոք իր կարողութեան սահմանին մէջ պէտք է որ անոր օգնէ: Համարեա թէ ամէն օր ամէն շրջանակի մէջ կառավարութեան գործերուն վարչութեան մէջ թե-

րութիւններ կը գործուին, ասոնք տեսնելով հանդերձ, մեզի պարտ է այս կառավարութիւնը ամէն չըջանակի մէջ քաջալերել: Կարգ մը պաշտօնեաներու տարրերէն ոմանց միւսներէն աւելի թոյլատու գտնուիր, կամ ոմանց կրօնային կամ ազգային մոլեռանդութեամբ գործելը կամ շատ պարագաներու մէջ իրաւունքի և արդարութեան կատարելագոյն չգործադրուիր և նման բաներ մեզ յուսահատեցնելու չեն: «Աչքը հետզհետէ կը չիտկուի» եւ իրերը ոչ թէ տարակոյսով այլ՝ աւելի եւս վստահութեամբ կարելի է կարգադրել: Այս տեսակէտէն Պատրիարքին իր հրաժարականը ետ առնելով գործին գլուխը անցնիր, Ատանայի մէջ կուսակալին տուած կոչունքի սեղանին վրայ այլեւայլ տարրերու իրարու հետ հաշտուիր, և թէ՛ կուսակալ փաշային թէ՛ ընդհանուր կառավարութեան վստահութիւն և հաւատարմութիւն ցուցնելը խրախուսական իրողութիւններ են: Միւս կողմէ, Խորհրդարանին մէջ կամ Խորհրդարանէն դուրս Քրիստոնեայ երեսփոխաններու կամ ազգեղեցիկ անձերու ոչ այնքան պատշաճօրէն Քոմիթէն կամ կառավարութիւնը քննադատելը մեզի անտեղի և վնասակար կը թուի: Այս երկիրը մինչ մեծ փոփոխութեան մը մէջէն և աղետալի ժամանակներէ կ'անցնի, ամէնէն աւելի իմաստնական է պարագաները և միջավայրը քաջ հաշտելով բոս այնմ ներկայ կառավարութիւնը կարելի ամէն կերպով քաջալերել և զօրացնել:

Ասկէ ոչ նուազ կարեւոր մեր մէկ պարտականութիւնը եւս այն է որ ամէն տեղ զանազան տարրերը աշխատին իրարու հետ բարեօք յարաբերութիւն և համերաշխութիւն մշակել: Մեր ղայքը սեղուն նպատակը չէ միայն Միութեան և Յառաջդիմութեան Քոմիթէին անդամներուն և միայն ազատութեան կողմնակիցներուն հետ բարեօք յարաբերութիւն յանձնարարել: Այս պէտք է բայց բաւական չէ: Արդարեւ մենք Հայերս բնապէս ազատութեան և Սահմանադրութեան կուսակից ենք, բայց չիտակ չէ որ մենք կամ Թուրք ազատասէրները «Յետաշրջական» կամ «Մուկաթ» կոչուած դասակարգին հետ աւրուինք կամ անոնց հակառակ դիրք մը բռնենք: Թէեւ մեր երկրին մէջ տգիտութեան պատճառաւ մոլեռանդներ շատ կը գտնուին, կը կարծենք թէ բազմաթիւ չեն անոնք որ ճշմարտապէս յետաշրջական են, այսինքն կ'ուզեն Ապտիւլ Համիտի նման բռնակալ մը, կամ Սահմանադրութեան բարձու մը և բռնապետութեան վերադարձը: Եթէ մեր հասարակութեան գործերը և շահերը լաւ վիճակի մէջ գտնուին, մեր

մէջ յոյժ հազուագիւտ պիտի ըլլան Սահմանադրութիւն չուզողները: Ուստի պէտք է որ ամէն քաղաքի և աւանի մէջ զանազան տարրերը սիրոյ և միութեան բերող միջոցներ խորհինք:

Այնթապէ մեր ընդունած մէկ նամակին մէջ սապէս գրուած էր. «Այս տեղի Իսլամները Միութեան և Յառաջդիմութեան Քոմիթէին առաջնորդութեան և հսկողութեան ներքեւ այս օրերս լուրջ ջանքեր և ձեռնարկներ կ'ընեն իրենց ազգայնեան թաղ թաղ օգնութիւն ընելու, առատ առատ կու տան, և կ'ակնկալուի որ քանի մը օրէն նպաստներուն բաշխումը եւս տեղի պիտի ունենայ: Այս բանին մէջ Իսլամ, Քրիստոնեայ միասին կ'աշխատին, միասին կու տան, միասին ալ պիտի բաշխեն»: Ահա օրինակելի և օգտակար կերպ մը: Անցեալ օր Կէտիքփաշա, Ամերիկեան դպրոցին մէջ, նուազահանդէս մը տրուեցաւ: Երգիչներն էին Իսլամ և Քրիստոնեայ մանուկներ, և ունկնդիր հանդիսականները՝ Իսլամներ, Քրիստոնեաներ, ոստիկանական և քաղաքային պաշտօնեաներ, գլխարկաւոր, ձերմակ փաթթոցաւոր և ֆէսաւոր անձեր: Այսօրինակ յարաբերութիւններ և ընկերակցութիւններ ապագային մէջ այլեւայլ տարրերու իրարու դէմ թշնամութիւն ընելու հաւանականութիւնը կը պակսեցնեն:

Այսպիսի միութեան և համերաշխութեան հոգ տանիլ կարեւոր է ոչ միայն Քրիստոնեաներուն, այլ նաեւ Իսլամներու համար: Եթէ Եւրոպական սահմանադրութուն վրայ պատերազմ ծագի անգամ, որ պէս զի ուրիշ տէրութիւններու մէջ տեղ մղուող պատերազմ մը երկրին կեանքին և հայրենեաց ամբողջութեան վնասակար կոտորմը կերպարան չառնէ, միակ պայմանը երկրին մէջ խաղաղութիւնն ու անդորրութիւնը ապահովելն է:

Բայց այս բաները թէեւ չհասկնան դուցէ կարգ մը տղէտ վաչկատուն աշխրթներ, եթէ քաղաքներու և աւաններու մէջ բնակող Թուրք ժողովուրդը հասկնայ և այլազան տարրերուն համերաշխութիւնը ամրապնդել և ապահովել աշխատի ըստ ամենայնի, այն ժամանակ ապահոված կ'ըլլայ թէ՛ այս երկրին ապագան թէ՛ Սահմանադրութեան տեսականութիւնը:

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ՀՍԿՈՒՄԻ ՊԱՀԵՐ

Ու ոտքերովը արտորացողը կը սահի Առակ. ԺԹ. 2. Վասն զի դուն իմ անձս մահուանէ փրկեցիր, իմ աչքերս արցունքէն ու իմ ոտքերս գայթակղեցին: Սաղ. ԶԺԶ. 8:

ԿԵԱՆՔԸ ճամբայ մըն է և մենք ճամբորդներ: Պէտք է քալել այս ճամբայէն ուրկէ՛ ալ անցնի: Ան կրնայ անցնիլ հաճոյքի հանդարտասահ

առուակներու քովէն և դալարաւէտ մարդագետիններու մէջէն, վայելքի պողառատ ծառաստաններուն մէջէն, ակնկալութիւններու խորհրդաւոր ու մթաստուեր անտառներու ընդմէջէն, վերացումի լուսաշող ու զովացիկ լեռնադաշտերէն, զփռարութիւններու անելանելի դերբուկներէն, ձախորդութիւններու անդնդախոր ու անարեւ ձորերէն, տաղտուկի ու ձանձրոյթի ընդարձակ ու ապաւեր անապատներէն և վերջապէս գործունէութեան ու աշխատութեան մեծ պողոտաներէն: Զաւակատաղրային ձայն մը այնքան դուռ ու վճռական կը կրկնէ իր «քալէ»ն, և ո՛րչափ ալ կթոտին մեր ծունկեր, ո՛րչափ ալ դեղեկին մեր քայլեր, պէտք է քալել, հոգ չէ թէ ձամբուն փուշերով արիւնին մեր ոտքեր, ու կարմիր հեաքեր թողունք մեր ետեւէն, հոգ չէ թէ անկումներ և սայթաքումներ խոշտանգեն մեր անդամները, հոգ չէ թէ գլորումներ ու դահալիւթումներ սպառնան մեզի: Պէտք է քալել, այս է վճիռը դրոշմուած մեր արեւակէզ ճակատներուն վրայ, այս է պատգամը մեր առօրեայ գործունէութեան համար մեզի թելադրուած, այս է հրամանը, որուն պէտք է հնազանդիլ զինուորական փութկոտութիւնով ու պարտաճանաչութիւնով: Այո, պէտք է քալել:

Բայց մեր կեանքի այս ձամբորդութեան մէջ բոլորովին ստրկական, ճակատագրական չէ մեր դերը, մենք ալ ունինք բաժին մը կեանքի ճամբային ընտրութեան ու ընտրուած ճամբային մէջ յարատեւելու կամ անկէ դառնալու մէջ: Զճմարտութիւն մըն է թէ կան այնպիսի ինդիւիդներ որոնք մեր կարողութեան աստիճանէն վեր են և որոնց լուծում մը տալ մեր հասողութեան սահմանին մէջ չիլնար, բայց այսպէս չէ կեանքի ամէն ինդիւիդներուն համար անխտրապէս: Աստուածային տիեզերապարիակ կամքին մէջ կա՛յ մեզի համար ալ սահմանուած բաժին մը, բայց մեր գլուխներէն վեր Աստուածային անհուն միտքին կը պատկանի ան, և մեզմէ չպահանջուիր անպատճառ հասու ըլլալ անոր: Բայց չենք կրնար մեր բաժինը անտեսել իբր ազատ կամքի տէր մարդեր, իբր ըրածնուս պատասխանատուութիւնը զգացող մարդեր: Եւ ահա այս պատճառով է որ մենք ալ մաս ունինք ընտրութեան մէջ կեանքի ճամբային, ուրկէ պիտի քայլենք ճակատագրական մղումով մը: Նիւթական աշխարհի մէջ ամէն բան ուղի մը, ծիր մը, չըջան մը ունի իր առջեւ գծուած, տիեզերական օրէնքներ, բնական կանոններ կան, ուրկէ պէտք է անոնց ընթանալ, բայց հոգեկան աշխարհին մէջ այնպէս չէ, մարդկային գործունէութեան դաշտը ան-

հունօրէն ընդարձակ, մարդկային կոչումները ալազան, և կարելիութիւնները անբացատրելիօրէն պէսպիսուն են: Հետեւաբար պէտք է քալել այն ճամբայէն, զոր ընտրած ենք մեզի համար մեր ազատ ընտրութիւնով, մեր ազատ կամքով, և անկէ յառաջ գալիք բարոյական պատասխանատուութեան բոլոր ծանրութեան պատրաստելով մեր յոգնաբեկ ուսերը: Կա՛մ մոլորութեան կա՛մ ճշմարտութեան, կա՛մ օին վայելքներու ու վաղանցիկ հաճոյքներու կա՛մ վսեմ ձգտումներու ու աղնի հետապնդումներու, կա՛մ խաւարի կա՛մ լոյսի ճամբայէն պէտք է քալել: Բայց երանի՜ անոր որ չմոլորիր իր ընտրութեան մէջ ու չվրկար իր որոշումին մէջ:

Ես ալ, Աստուած իմ, իբրեւ բնական արարած, իբրեւ միտքով ու կամքով օժտուած էակ, ես ալ ազատ թողուած եմ ընելու իմ ընտրութիւնս: Այո, գիտակցութիւնը ունիմ ասոր, և ճիշդ այս պատճառով է որ չեմ կրնար Քեզի դէմ պայքարիլ իմ ձախողութիւններուս համար, չեմ կրնար Քեզ ամբաստանել սայթաքումներուս համար: Բայց ո՛րչափ շատ կան այնպիսիներ որոնք այսչափ ալ կը կուրանան ու կը յիմարանան նպատակաւոր կուրութիւնով ու յիմարութիւնով մը շատ անգամ... Այս ներքնաբուխ գիտակցութեանս հետ ունիմ նաեւ համեստ ներդաշնակ մը թէ տկար եմ շատ անգամ ճշմարիտ ընտրութիւնը յաջողցնելու համար: Եւ անկարողութիւն մը, որուն նորէն ես ու իմ հիւանդոտ սէրէրս ու ցանկութիւններս պատասխանատու ենք: Եղէտ եմ ճշմարիտ շահ որդիւլու մէջ, տղիտութիւն մը որ իմ թերացումներէն ու ճշմարտութեան աշակերտելու անփութութենէն ծագում կ'առնէ և նորէն զիս պատասխանատու կը թողու: Ուրեմն ի՞նչ ընելու եմ: Զգուած ու լքուած մէկն եմ: Ո՛չ, ո՛չ: ով մոլորեալներուն մեծ Բարեկամը, Դուն պիտի օգնես ինձի ճամբաս ընտրելու մէջ, և ուղղութեան շաւիղներս յարդարելու մէջ, միայն թէ տկարութիւնս զգալով Քեզի դամ, Քեզի որ միակ ճանապարհն ես ճշմարտութեան, Դունը երկնաւոր փրկութեան փարախին:

Երկնաւոր իմաստութիւն, Յիսուս, իմաստութեանդ անսպառ ու անմարելի լոյսէն նշող մը թրթռացուր հոգիիս մէջ, որ ճշմարտութեան ճամբային մէջ քալեմ հաստատ քայլերով ու ինձի համար չըլլայ իմաստունին խօսքը, զոր կը խօսի իբր ապրուած կեանքի մը փորձառութենէն քաղուած դաս մը, և կը յայտնէ թէ «Ուտըվը արտորացողը կը սահի»: Պատուիրանքներդ թող ճրագ ըլլան

ոտքերուս, ու հրամաններդ ամպի և կրակի սիւն անապատի այս ճամբորդութեան մէջ: Այո, Դուն ես կեանքի դուռը, ճանապարհ և ճամարտութիւն և կեանք: Տէր, չեմ աղօթեր որ փութով վերջացնես կեանքիս այս ճամբորդութիւնը, չե՛մ. յօժար եմ քալել անկէ, որչափ ալ դերժուկ ըլլայ ան ու դժուարանցանքի, բայց միայն կը հայցեմ որ Դուն առաջնորդես քայլերուս, Դուն ոյժ տաս կթոտ ծունկերուս: Ով Յիսուս, տկարութեանս գիտակցութիւնով, խոնարհամիտ ոգիով կու գամ Գեղի, Գու շնորհքովդ ըսելու ամէն օր, «Դուն իմ անձս մահուանէ փրկեցիր, իմ աչքերս արցունքէն, ու իմ ոտքերս գայթակղէն»»

ՀՅՈՂԸ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՃԾՄԱՐԻՑ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ

ՆՇԱՆԱՒՈՐ պատերազմի մը դաշտավայրին վրայ մեռած գտնուեցան հազար երկու հարիւր քաջարի զինուորներ որոնց ամէնն ալ իրենց կուրծքերուն վրայ գնդակներ ընդունելով նահատակուած էին: Սակայն երկու զօրքեր ալ գտնուեցան, որոնք իրենց կոնսկներէն վիրաւորուած ըլլալով մեռած էին: Այդպէս 1,200 զինուորներ հաւատարմաբար մինչեւ վերջին շունչը կռուած էին, առանց խոյս տալու խորհուրդն իսկ իրենց մտքէն անցնելու, մինչդեռ այդ երկու զօրքերը վատութեամբ կռնակ դարձուցած էին ազատուելու համար՝ առանց յաջողիլ կարենալու:

Ով խաչի զինուորներ, երբ հալածանք ու նեղութիւններ կը հանդիպին ձեզ, կռնակ մի դարձնէք: Այդ երկու զօրքերուն օրինակը շարունակ ձեր մտքին առջեւ թող մնայ. մի կարծէք թէ կռնակ դարձնելով կրնաք ազատիլ: Խաչի ճամբարիտ զինուորը անվհեւք ու քաջ ըլլալու է և մղելու է բարի պատերազմը հոգեւոր յաղթանակ ձեռք բերելու համար:

Թարգ. ԱՐԵԱԿ Կ. ԹԻԻԹԻՆՆԱՅԱՆ

«ԳՈՒԼԷՃԻ ԱՅՐԻ» ՄԸ

ԳՈՒԼԷՃՆԵՐ ունեցող աւանի մը մէջ կը բնակի կին մը որ մանկամարդ չէ այլ եւս, բայց հոգ կը տանի տեսակ մը մշտնջենաւոր դեռահասութիւն վայելել՝ շարունակ հաղորդակցութիւն պահելով գոլէճական մէն մի կարգի հետ: Երկար ժամանակէ ի վեր կը ճանչցուի «Գոլէճի Այրին» անունով, և այս անունը որ սովորաբար իբրեւ հեգնական տիտղոս կը գործածուի՝ անոր նկատմամբ սիրալիր անուն մը եղած է. Թէ ինչո՞ւ ան երբեք չամուսնանար, դժուար է ըսել. Հայրը փրո-

ֆէսոր էր, և ինք բարեկամութիւն կը մշակէր գոլէճի ուսանող երիտասարդներուն հետ երբ դեռահաս աղջիկ մըն էր: Թերեւս միայն այսչափով կը շատանար: Զիարդեւիցէ չամուսնացաւ և հաւանօրէն երբեք պիտի չամուսնանայ: Երկար ժամանակ առաջ գրականութեան մեծ փափաք ունեցած էր, և ոչ առանց պատճառի. Գրականութեան մեծ յարմարութիւն ունէր ի բնէ: Ոմանք կ'ըսէին թէ, եթէ շարունակէր գրել այն գուարճալի և ժողովրդական նիւթին վրայ որու միջոցաւ առաջին անգամ ճանչցուեցաւ ինք, կրնար համբաւ և հարստութիւն չահիլ, Տակաւին կը դրէ, և անոր գրչէն ելած շատ բաներ կը տպագրուին, բայց գրածները սկիզբները գրածներէն աւելի լուրջ են, ուստի աւելի քիչ ընթերցողներ ունին:

Երեսունէն ոչ նուազ տարիներ առաջ սկսաւ խորհիլ թէ գուցէ ինք առանձին պիտի ապրէր, և իրեն համար ծրագիր մը չինեց: Իր առաջին երիտասարդութիւնն անցուցած էր: Երեսուն տարեկան էր բայց տակաւին բաւական դեռահաս: Շատ լաւ կը վարուէր ուսանողներուն հետ և երիտասարդներուն տեսակ մը մեծ քոյր էր: Իր մայրը մեռած էր: Ինք տնարարն եղած էր իր հօրը, որուն մահուան օրերը մօտ էին:

Այդ ժամանակները կիրակնօրեայ դաս մը հաստատեց: Առաջ ուսուցիչ եղած էր, նախ նախապատրաստական բաժնին մէջ և յետոյ աղջիկներուն կարգերուն մէջ: Հիմա գոլէճի տղոց մէկ կարգին ուսուցչութիւնն ստանձնեց: Այդ կարգին պատմութիւնը կերպով մը անոր կեանքին ալ պատմութիւնն էր: Եռանդով լի, ինչպէս եղած էր միշտ, անկեղծ համակիր ուսանողներու կեանքին, և երբեք չվախնալով մանչ աշակերտներուն չարճճիութիւններէն, ստանձնեց սորվելու անփոյթ եղող տղայոց ուսուցանելու զանց եղած և ըստ երեւութիւն ապերախտ գործը: Տղաքը շուտ սկսան փոյթ ցուցնել: Անոր կարգը աւելի մեծ սրահ մը պահանջեց, և յետոյ աւելի մեծ մը, և ան դասախօսեց աղէկ լեցուած երրորդ սրահի մը մէջ քառորդ դար: Հիմա վաթսուն տարեկան է ան, և տակաւին անկեղծ և հաւատարիմ բարեկամն է գոլէճի տղոց:

Շատ չըներ, մարդ մը, որ հիմա աչքի դարնող օգտակար դիրք մը կը գրաւէ, իբ մէկ ձեռքի մատերուն վրայ համբեց հինգ հոգի, որոնց աղբեցութենէն շատ մնայուն օգուտ քաղած էր իր կեանքին մէջ:

Գոլէճի Այրին այդ հինգէն մին էր: Այս երեսուն տարիներուն մէջ երկու հարիւր երիտասարդ-

ներ անոր Սուրբ Գրոց դասին չնորհիւ ստացան բարիի նախանձախնդրութիւն մը, որով փոխուեցաւ անոնց կեանքի նպատակը: Անոնցմէ վաթսուներ Աւետարանի պաշտօնէութեան մօտ ըն, և անոր դասերուն հետեւողներուն մէջ անոր ազդեցութենէն օգտուողներուն թիւը հազարի կը հասնի:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՊԱՀԱՐՈՒՄ ՄԸ

Մ. ՄԵՆՈՒՆ

(Տեւոն Միւս. Ընկ. Կարոյ Վիլյէյի Վարժարան)

Մեր ներկայ կրթական ծրագրերն ու դասընթացքներն հիմնուած են նախապաշարման մը վրայ զոր հարկ է արմատախիլ ընել որպէս զի կարելի ըլլայ հիմնովին բարեփոխել մեր դպրոցները:

Հին հոգեբանութիւնը կ'ընդունէր թէ կարգ մը անջատ անջատ կարողութիւններէ կը բաղկանայ մարդկային միտքը, ինչպիսիք են ըմբռնում, յիշողութիւն, գաղափարութիւն, խորհողութիւն, երեւակայութիւն և այլն: Իմացական այսպիսի կարողութեանց խուրձ մը կը նկատուէր միտքը հին հոգեբաններու կողմէն ու կը նկատուէր այսօր ընդհանուր հասարակութենէն:

Դպրոցական դաստիարակութեան նպատակն ըլլաւ կ'ընդունուէր մտքի այս անջատ անջատ կարողութիւնները զարգացնել զանազան ուսմանց միջոցաւ: Մաթեմատիքը, այսպէս, խորհողութեան կարողութիւնը կը մշակէ աշակերտին մէջ: Աշխարհագրութիւնը կամ քերականական կանոններու ի բերան ուսումը յիշողութիւնը կը սրէ, իսկ բանաստեղծական կտորներ կրնան երեւակայութիւնը զարգացնել:

Հոգեբանական այս տեսութեան համաձայն, որեւէ դասի միջոցաւ զօրացած իմացական կարողութիւն մը կրնայ գործածուիլ ուրիշ ոեւէ գործի մէջ: Քերականական կանոններ գոց ընելով իր յիշողութիւնը զօրացնող աշակերտը, ուրիշ որեւէ գործի մէջ ալ զօրաւոր յիշողութիւն մը ժառանգած կ'ըլլայ: Դպրոցական դասերու միջոցաւ կատարուած յիշողական վարժութիւններ աշակերտին մէջ կը ստեղծեն յիշողութեան կարողութիւն մը, զոր ապագային պիտի կրնայ գործածել առեւտրական հաշիւներ կամ գործառնութիւններ միտք պահելու և կամ իր կեանքի փորձառութիւնները յիշելու: Մաթեմատիքի խնդիրներ լուծելով աշակերտին խորհելու և դատելու կարողութիւնը կը զարգանայ, որով ապագային լաւ խորհողութիւն և գաղափարութիւն պիտի կրնայ գործածել ան իր արհեստին կամ զբաղման և կամ ընկերական յա-

րաբերութեանց մէջ: Մտքի որեւէ մէկ կարողութիւնը զարգացուի որեւէ միջոցաւ, և ուրիշ ամէն բանի մէջ ու ամէն պարագայի տակ պիտի կրնաս գործածել զայն, ինչպէս որեւէ կերպ աշխատութեամբ երբ զօրացնես բազուկներդ ու վարժեցնես ծանր բեռներ վեր վերցնելու, կարողութիւն չհասնի պիտի ըլլաս ամէն տեսակ ծանր բեռներ վեր վերցնելու, նոյնպէս ալ իմացական որեւէ կերպ աշխատութեամբ երբ զօրացնես մտային մէկ կարողութիւնդ, կարողութիւն չհասնի պիտի ըլլաս անով ամէն տեսակ իմացական գործ կատարելու: Գրահաշիւի միջոցաւ զօրացած դատողութիւնը պիտի կարողացնէ քեզ լաւ դատողութիւն բանեցնել, օրինակի համար, երբ ձի մը պիտի գնես և կամ երբ կեանքիդ ընկերը պիտի ընտրես: Ինչպէս երբ անդամ մը սրես կացնիդ, պիտի կրնայ ան որեւէ տեսակ փայտ կտրել, նոյնպէս ալ երբ սրես կարողութիւններէդ մին, պիտի կրնաս զայն գործածել ամէն տեսակ պարագայի մէջ: Թուականներ գոց ընելով սրած յիշողութիւնը, սուր պիտի ըլլայ նաեւ ամէն բան յիշելու մէջ՝ ծանօթներու անուններ, կերպասներու գոյներ, արտասանուած բանախօսութիւններ, տեսարաններու և դէպքերու մանրամասնութիւններ, ևն:

Որչափ ատեն որ մեր կրթական ծրագրերու և դասընթացքներու պատրաստութեան գործին մէջ տիրող ազդեցութիւն մը չարունակէ ունենալ վերը լուսարանուած հանրային կարծիքը՝ անկարելի պիտի ըլլայ մեզ համար հիմնովին բարեփոխել դպրոցական դասընթացքներն: Որովհետեւ, ի՞նչ հարկ կարճեցնել քերականութեան կամ մաթեմատիքի յատկացուած ժամերն ու նոր ուսումներ աւելցնել դասընթացքին մէջ, ի՞նչ հարկ ջնջել նախակրթարանի մը դասընթացքէն գրահաշիւի նման ուսում մը զոր իր կենաց մէջ գործածելու թերեւս բնաւ պէտք չպիտի ունենայ ապագայ աշխատաւորը կամ առեւտրականը, ի՞նչ հարկ ուսմանց այսպիսի բարեփոխումներ ներմուծել եթէ արդէն աւանդուած ուսումներ կրնան մարդկու զօրացնել աշակերտին զանազան իմացական կարողութիւններն, եթէ այդ ուսումներու միջոցաւ աշակերտը կարողութիւն չհասնի պիտի ըլլայ իր ապագայ զբաղման կամ արհեստին պահանջած իմացական գործերը յաջողութեամբ կատարելու ամէն բան լաւ յիշելու, ամէն խնդրոյ մէջ լաւ դատողութիւն բանեցնելու, ամէն որոշման մէջ խորհողութեան բարձր կարողութիւն մը գործածելու: Ի՞նչ հարկ գործնական աշխարհի հետ ուղղակի կապակցութիւն ունեցող ուսումներ ու վարժու-

թիւներ մտցնել եթէ դպրոցի մէջ տիրող վերացական ուսուցմանը սքանչելիօրէն կրնան աշակերտին միտքը պատրաստել կեանքի գործնական հարցերն լուծելու:

Կրթական խիստ ծանրակշիռ հարց մըն է այս, որուն ուղիղ լուծում մը տալ ժամանակիս ամէնէն անյետաձգելի պահանջներէն մինն է և որուն այսպիսի ուղիղ լուծմամբ միայն ճշմարտապէս պիտի կրնան արդիւնաբերիլ կրթութեան համար ըրած մեր դրամական զոհողութիւնները և նոր սերնդին ալ դպրոցական յարկերու տակ անցուցած թանկագին, անյետադարձ տարիները:

Եւ նախ, առանց այս նախապաշարումը ժխտող հոգեբանական կարգ մը անվիճելի իրողութիւններ քննելու, դիտենք թէ հասարակաց փորձառութեան հակառակ է ան: Մարդու մը դատողութեան կարողութիւնը մեծապէս կը տարբերի իրեն ծանօթ և անծանօթ հարցերու մէջ: Կրնայ մէկը եզականօրէն առողջ դատողութիւններ ունենալ Սբ. Գրական համարներու մեկնաբանութեանց մասին, իսկ բացարձակապէս անվստահելի դատողութիւններ՝ հօլովոյթի վարդապետութեան մասին: Կրնայ մէկը բարձր խորհողութեան ապացոյցներ տալ մաթեմատիքական կամ աստեղաբանական ամենակիճոքող հարցեր լուծելու մէջ, բայց անյուսօրէն ապիկար ըլլալ գործնական աշխարհի պահանջած սրամտութեան կողմանէ: Դասարանի մը աշակերտաց հրահանգ տուր գրաւորապէս պատասխանել առօրեայ կենաց հետ կապ ունեցող հարցմանց—ինչպէս, օրինակի համար, թէ ի՞նչ կերպով պիտի գործածէին եթէ հազար ոսկւոյ դումար մը տրուէր իրենց—ու զարմացմամբ պիտի գտնես որ մաթեմատիքի կամ քերականութեան մէջ առաջին հանդիսացող աշակերտներն յաճախ յետիններ կը դառնան գործնական հարցեր լուծելու մէջ, իսկ ուսման մէջ յետինները յաճախ բարձրագոյն դատողութեան ու խորհողութեան յայտնի ապացոյցներ ցոյց կու տան գործնական հարցերու լուծման մէջ:

Անհրաժեշտ է կրթական այս աղետաբեր նախապաշարումը միանգամ ընդ միշտ արմատախիլ ընել հանրային մտքէն, մասնաւանդ ծնողներու, ուսուցիչներու, ուսումնական կամ հոգաբարձական խորհուրդներու, դպրոցական ծրագիր ու դասընթացներ ձեւակերպելու գործին մէջ ուղղակի կամ անուղղակի որեւէ ազդեցութիւն ունեցող անձանց մօքերէն: Ո՛չ, մաթեմատիքական ուսմանց մէջ խորհելու բարձր կարողութիւն մը շահող աշակերտը յետոյ իր առեւտրական կամ արհեստական

գործերուն մէջ ալ խորհելու և դատելու բարձր կարողութիւն մը չահած չըլլար բնաւ: Գերականական կանոններ կամ ուսման որեւէ ձիւղի պահանջած կտորներ գոց ընելով՝ աշակերտը չկրնար բնաւ յիշելու ընդհանուր կարողութիւն մը դարգացնել իր մէջ: Դպրոցի մէջ այսօր աւանդուած վերացական ուսուցմանը կարելի չէ բնաւ դարգացնել աշակերտին մէջ այնպիսի իմացական ոյժեր որոնցմով կարենայ ան լուծել գործնական կեանքի ներկայացուցած հարցերն, որոնցմով զինուած կարենայ յաջողապէս մղել կեանքի կոիւր, որոնցմով կարենայ իր առեւտրական կամ արհեստական և կամ ընկերական գործերն ու բարդ յարաբերութիւնները վարել ուղղամտութեամբ, սրատես դատողութեամբ և գերազանց իմաստութեամբ:

Արդի հոգեբանութիւնը, կարգ մը անփափաքի իրողութիւններու վրայ հիմնուած, բացարձակապէս կը հերքէ իմացական անջատ անջատ կարողութեանց գոյութիւնը մարդկային մտաց մէջ: Անբաժանելի միութիւն մը կը կազմէ ամբողջ միտքը: չկան անոր մէջ բաժանումներ կամ մասեր որ առանձին պաշտօններ ունենան.—մին յատկացուած ըլլայ յիշողութեան, ուրիշ մը դատողութեան ու երրորդ մըն ալ երեւակայութեան: Ամբողջ մտքով կը խորհինք մենք, կը զգանք ու կը կամենանք: Խորհելու, զգալու և կամենալու այս երեակ յատկութիւնները կը վերաբերին մարդկային ամբողջ մտքին: չկայ բաժին մը մարդկային մտաց մէջ որ անընդունակ ըլլայ զգալու կամ խորհելու և կամ կամենալու միանգամայն: Միտքը անբաժանելի միութիւն մը, ամբողջութիւն մը կը կազմէ, որով թէ՛ կը զգայ, թէ՛ կը խորհի և թէ՛ կը կամենայ:

Արդի մանկավարժական գիտութիւնն ալ, հիմնուած հոգեբանական այս ճշմարտութեան վրայ, կը հերքէ անջատ անջատ ընդհանուր կարողութեանց մշակման կարելիութիւնը մարդկային մտքին մէջ: Աշակերտին միտքը, մաթեմատիքական բարձր կարողութեան մը տիրանալով, ապապային գործնական կենաց մէջ մաթեմատիքական հաշիւներ լուծելու և կամ մաթեմատիքական հարցերու մէջ բարձր կարողութիւն ցոյց տալու պատրաստուած կ'ըլլայ միայն, ու ոչ թէ ընդհանուր խորհողութեան բարձր կարողութեան մը տիրացած: Առեւտրական գործառնութեանց մէջ լաւ դատողութեան տիրանալու անհրաժեշտ պայմանն է առեւտրական գործառնութեանց մէջ վարժեցնել միտքը: Արհեստական գործերու մէջ ուղիղ դատողութիւն, գեղագիտական ճաշակ և կերտման բարձր կարողութիւն ժառանգելու անհրաժեշտ

պայմանն է բուն իսկ արհեստական այդ գործերու միջոցաւ զարգացնել մտքին դատելու, գեղեցիկը ճանչնալու և ճաշակելու և արտադրելու կարողութիւնները: Մարդկային միտքը այն գործերուն մէջ միայն կրնայ այսինչ մասնաւոր կարողութիւնը ցոյց տալ, որոնց մէջ վարժուած ու հրահանգուած է: Այսինչ ուսման կամ գործին միջոցաւ որեւէ կարողութիւն չհասած անձ մը կրնայ միեւնոյն կարողութեան կողմանէ կատարելապէս ապիկար ըլլալ, երբ խնդիրը ուրիշ անկապակից ուսման կամ գործի մը շուրջը դառնայ: Մարդկային միտքը իր հիմնական բնութեան բերմամբը չկրնար ընդհանուր կարողութեանց տիրանալ, այսինքն յիշողութեան մը որ կիրարկելի ըլլայ ամէն պարագայի մէջ, դատողութեան մը, որ այնքան լաւ գործէ արհեստի մը մէջ որչափ մաթեմատիքի կամ տրնատեսագիտութեան, երեւակայութեան մը՝ որ կիրարկելի ըլլայ այնչափ մեքենայի մը շինութեան մէջ որչափ բանաստեղծութեան մը յօրինումին, խորհողութեան մը՝ որ միշտ բարձր մնայ ամէն խնդրոյ ու ամէն գործի առթիւ: Չկայ ու չկրնար ըլլալ ընդհանուր կարողութեանց զարգացում. այս է արդի հոգեբանութեան վճիռը, որուն համաձայն պէտք է բարեփոխուին մեր դպրոցական ծրագիրն ու դասընթացքները:

Եթէ դպրոցին նպատակն ու պաշտօնն է անհատը կեանքի գործերը կարողութեամբ կատարելու պատրաստել, զոր ոչ ոք կրնայ ուրանալ, ուրեմն կեանքի գործերուն վարժութիւնները մուտ գտնելու են դպրոցին մէջ, ուրեմն դպրոցը մասնաւորապէս ընծայելու է արտաքին ընկերական աշխարհի գործունէութեանց, ուրեմն աշակերտը առատ պատեհութիւններ ունենալու է դպրոցին մէջ վարժուիլ արհեստական այն ճարտարութեանց որ կան իր ծննդավայրին մէջ և որոնց միոյն գործածութեամբ պիտի ստիպուի իր ապրուստը ճարել և օգտակար մէկ անգամ ըլլալ ընկերութեան: Մեր ներկայ դպրոցական դասընթացքներու և գործնական կենաց միջեւ գոյութիւն չունի բնաւ այն սերտ կապակցութիւնը, որ կը պահանջուի աշակերտը կեանքի գործերն կատարել պատրաստելու ձգտող ամէն դպրոցէ: Միջնադարեան զաղափարներու ազդեցութեանց տակ կաղապարուած դասընթացքներ կը շարունակեն տիրել մեր բոլոր նախակրթարաններուն մէջ: Բայց ընկերական բոլորովին տարբեր պայմաններու տակ կ'ապրինք այսօր. մեր աշակերտութիւնը այլեւս առանձնաշնորհաւ դասակարգի մը դաւակններէն չբաղկանար, անոր ստուարագոյն մասը ժողովուրդի խոնարհա-

գոյն խաւերէն է կազմուած, և իր կեանքի պահանջներուն համապատասխան գործնական դաստիարակութիւն մը կը պահանջէ ուսանողութեան այդ ստուարագոյն զանգուածը: Վերացական ուսումներով լոկ անած աշակերտը անընդունակ կը դառնայ աշխարհի գործերը կատարելու. կուտուրական զարգացում մը լոկ կրնայ թերեւս հարուստ առանձնաշնորհաւ դասակարգի մը զաւակաց պահանջներն գոհացնել, բայց իր ճակտին քրտինքովը հաց ճարելու պատրաստուող ամբողջ ժողովուրդի մը զաւակաց պահանջները գոհացնել անկարող է բացարձակապէս: Արհեստագիտական դաստիարակութիւն մը, իր լայնագոյն իմաստովը գործածելով այս բառը, ամէնէն ստիպողական ու անյետաձգելի կրթական պահանջն է ժամանակիս:

Յաջորդ անգամ պիտի տեսնենք թէ վերացական ուսումներ ի՞նչ աստիճան կրնան նպաստել աշակերտը գործնական կեանքի պատրաստելու գործին:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Հալած փայտ. Փայտը հալեցնել անկարելի կրնայ երեւիլ առաջին տեսութեամբ, Բայց այսօր կարելի է մեծ քանակութեամբ փայտ հալեցնել և միապաղաղ նիւթ մը արտադրել, որ մեծապէս օգտակար կիրարկումներ ունենալ կը խոստանայ ճարտարաբուհաւորից մէջ:

Փայտը հալեցնելու էական պայմանն է թթուածինէ բացարձակապէս պարպուած կաթսայի մը մը մէջ տաքցնել զայն: Ինչպէս ծանօթ է, խիստ դիւրավառ նիւթ մը ըլլալուն համար է որ սովորական միջոցներով չկրնար հալեցուիլ փայտը. բայց ուր որ թթուածին չկայ, հոն ոչինչ կրնայ վառիլ:

Կրկնակ յատակով կաթսայ մը կը գործածուի փայտը հալեցնելու համար: Փայտի կտորներ կը հալեցուին այս կաթսային մէջ, ուրկէ խիստ տաք շոգի կ'անցնի և խողովակի մը միջոցաւ կը հաղորդակցի օդ պարպող մեքենայի մը հետ: Երբ պարապութեան մէջ մնացող այս փայտին ջերմութիւնը Փարէնհայթի 284 աստիճանին բարձրանայ, իր պարունակած ջուրն և ուրիշ ցնդական նիւթեր նախ դուրս կ'ելլեն ու կ'արտաքսուին գործիքի մը միջոցաւ, որմէ վերջ իբր երեք ժամ կը շարունակուի տաքցնելու գործողութիւնը: Այս միջոցին ուրիշ նիւթեր ալ կաթսային մէջ կը զատուին, և կը մնան փայտին թելիկներէն կմախքը ու հանքային աղերն, որ հալած զանգուած մը կը ձեւացնեն միասին:

Հալած փայտը ճարտարարուեստական մեծ ապագայ մը ունենալ կը թուի։ Խիստ լաւ ներկ կ'ընդունի վրան, կարծր է ու դիմացկուն։ Տպագրութեան մեկանը շատ դիւրաւ կը տպաւորուի վրան, այնպէս որ կարելի է գեղարուեստական ամէն տեսակ ձեւեր տպագրել անոր բարակ շերտերուն վրայ։ Եւ փոթասով դիւրաւ կը սրբուին կը մաքրուին այս տպագրութիւնները։ Կարելի է նաեւ որ եւէ ձեւ կաղապարի մէջ լեցնել վայն ու ամէն կերպ փայտեայ թափօւ առարկաներ յօրինել անով։ Քիմիական դեղեր ալ աւելցնելով հալած փայտին մէջ՝ ձեռք կը բերուի նիւթ մը, որ անկիղելի է գործնականապէս ու հետեւաբար խիստ արժէքաւոր անական կամ ճարտարարուեստական ամէն կերպ փափուկ առարկաներու շինութեանց մէջ։

ԲԱԶՄԱԶԲԱՂ ԱՇԽԱՐՀԵՆ

Վիէննա բացօթեայ ապաքինարան մը բացած է ճառողջները առողջ պահելու համար։ Ապաքինարանը Դանուբի ափունքին վրայ շինուած է, սա հայեցողութեան վրայ թէ արեւու լոյսը, օդը և ջուրը լաւագոյն դեղերն են։ Հանրային դպրոցներու բոլոր աշակերտները, խանութներու և գործարաններու գործաւորները մոտաքի ձրի առմասկ կ'ընդունին։ Ամառուան տաք օրերուն՝ մինչեւ 10,000 հոգի կրնան տեսնուիլ մէկ անգամուն որոնք տեղոյն բարիքները կը վայելեն։

— Թէսըրանա Տէպոր նշանաւոր Գաղղիացի մէտէորաբանը կը հաւատայ թէ ընդհուպ միջոցներ պիտի գտնուին գուշակելու համար թէ ապագայ քանի մը ամիսներուն օդը ինչ պիտի ըլլայ։ Երեսուն տարիներէ հետէ կ'ուսուցնասիրէ օդին բարձր և ցած ճնշման հոսանքներուն շարժումները երկրի ղանաղան կողմերուն մէջ, և իր հանած եզրակացութիւններուն ցուցակները պատրաստած է այնպիսի կերպով մը որ կը հաւատայ թէ ինք կարող պիտի ըլլայ օդի հոսանքներուն գործողութիւնը կառավարող օրէնքները ի գիր առնել։ Հաստատուած է թէ Հիւսիսային Գլխու ամառուան ջերմութեան աստիճանը միշտ հակառակն է Իսլանտայի յաջորդ դարնան, և Իսլանտայի եղանակէն կարելի է կանխագուշակել թէ վեց ամիս յետոյ ինչ պիտի ըլլայ օդին վիճակը Նիւ Ֆրանստէնտի մէջ։

Տէպոր կ'ըսէ թէ երկիրը հիմա այնքան լայնօրէն բնակուած է մտացի ցեղերէ, և հեռագիրները այնքան շատ կը հասնին, որ միայն հարկ է մթնոլորտին գործակցական ուսումը հաստատել մարդս կարողացնելու համար նախադուշակել օդը, այնքան դրապէս ինչպէս լուսնին երեւոյթները։

— Ժամը 12էն, կէսօրէն, քանի մը վայրկեան առաջ, ամէն օր երիտասարդ մը Ուաշինկթընի Ծովային Դիտարանին գլխաւոր շէնքին այսինչ սենեակը կը մտնէ, կը նայի այնչափ ժամացոյցներուն, յետոյ կ'երթայ սեղանի մը, որ ծածկուած է ելեկտրական կաղամաններով։ Կը սպասէ որ բոլոր սլաքները հասնին մինչեւ տասներկուքի հինգ բոպէ մնացած։ Ժամացոյցներէն մին այնպէս նրբօրէն շիտկուած է որ, երբ երկրորդ սլաքը վաթսուն ցուցնէ, ճիշդ նոր վայրկեան մը կը սկսի։ Երբ սլաքը վաթսունին վրայ կու գայ, երիտասարդը կը վազէ ելեկտրական կաղաման։ Ասով կը տրուի նշանը որ միահաղոյն փայլակի արագութեամբ կը տրուի աւելի քան 900,000 հեռագրաթելերու միջոցով հիւսիսային սահմաններէն մինչեւ ծայրագոյն հարաւ, և արեւելքէն արեւմուտք, և ամէն ոք որ կ'ուզէ դիտնալ՝ կը տեղեկանայ թէ Ուաշինկթընի մէջ ժամը 12ին հինգ վայրկեան կայ։

— Տարօրինակ իրողութիւն մըն է որ Բրիտանական կառավարութիւնը մեծ ժողովրդի մը օրէնըսդիրը ըլլալուն հետ մէկտեղ աշխարհիս ամէնէն մեծ դերձակն է։ Բանակին յատուկ հանդերձելինաց գործարանն ի Փիմլիքօ իր տեսակին մէջ ամէնէն ընդարձակ հաստատութիւնն է։ Անցեալ տարի զինուորներու զգեստներուն համար 1,700,000 տոլար ծախ եղաւ։ Զինուորներու զլխանոցներուն համար գրեթէ 250,000 տոլար ծախսուեցաւ, մինչ համազգեստներուն իւրաքանչիւր կտորը 50 տոլարի եղաւ։

— Այսօրուան Ամերիկեան ժողովրդին բազմազան ազգերէ բաղկացած ըլլալը աւելի աչքի դարնող կերպով մը չէր կարելի ցուցնել քան սա իրողութեամբ թէ զգեստեղէններու ընկերութիւն մը տասը տարբեր լեզուներով թերթիկ մը հրատարակած է իր անդամներուն ծանուցանելու համար իր արհեստին և առեւտուրին առաւելութիւններուն նկատմամբ։

— Գաղղիա անդաւակ երկիր մը չէ ինչպէս քանի մը դրողներ կը ներկայացնեն։ Այժմու մարդահամարը կը ցուցնէ թէ այդ երկրին մէջ ոչ նուազ քան 35,000 ընտանիքներ ունին տասնական կամ աւելի զաւակ և աւելի քան մէկ ու մէկ չորրորդ միլիոն ընտանիքներ գէթ հինգ հինգ զաւակ։

— Տասնըհինգ օրէ պակաս ժամանակի մէջ Նիւ Ինկլընտի մէկ հիւանդանոցին բժիշկներէն երկուքը կորսնցուցին իրենց կեանքերը արեան թուշաւորմամբ, որու ենթարկուեցան հիւանդներէ որոնցմէ այցելագին չէր ուզուեր կամ ակնկալուեր։ Այսպիսի դէպքեր յաճախ տեղի կ'ունենան Ֆալա-

ուակ բոլոր վերաբոյժներուն նախագիշակութիւններուն։ Ոչ ոք մահուան վտանգի կ'ենթարկուի աւելի յաճախ և աւելի յօժարակամ և առանց ցոյցի քան բժիշկները։

—Հանճարեղ Անգղիացի մը հնարած է ժամացոյց մը որ կը շարժի մանր կտորիկ մը բաւականապէս ազդեցութեամբ։ Հնարիչը կը կարծէ թէ ժամացոյցը տասը հազար տարի պիտի բանի առանց լարուելու։

—Կը թուի թէ Ճափոն վերջերս Ռուսական պատերազմին յաղթութեան պտուղներուն վրայ լոկ մտածելէ աւելի բան մը կ'ընէ։ Ճափոնական կղզիներուն ամէնէն հարաւային Բիուշիու կղզիին վրայի երկաթուղիին բացումը աւելի քան 2,000 մղոն երկայն գիծ մը կ'ամբողջացնէ, որով ամբողջ կայսրութեան համար արագ հաղորդակցութեան և փոխադրութեան միջոց մը կը հայթայթուի։ Ուր հարկ է՝ ծովուն վրայ ամբաւ նաւակաւ մուրջներ կը դրուին որոնք հարիւրաւոր կառքեր կը կրեն։ Թողիոյէ մինչեւ ամէնէն հեռաւոր քաղաքները կարելի է հասնիլ նուազ քան քառասունը վեց ժամէն, մինչ առաջ յիսուններկու օր պէտք էր։

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աբ. Գիրքը մինչեւ հիմա 500 լեզուներու և զաւտարարքաւներու թարգմանուած է և տարեկան վաճառումը 12,000,000 օրինակի մօտ է։ Սըրէյէ Էթ Հոմ թերթը կը գրէ թէ Տէր Օւֆօլտ Փլէտտարանը ամէն շաբթու 20,000 Աբ. Գիրք կը հանէ։ Հատորներու ոսկեզօծ դիրքերուն համար 40,000 ոսկի թերթեր, և կաշեկազմ ընելու համար 100,000 կաշի կը դորձածուի տարուան մը մէջ։ Բրիտանական և Արտասահմանի Աբ. Գրոց ընկերութիւնը 400 լեզուներով Աբ. Գիրք կը տպագրէ։ Փիլիպեան կղզիներու մէջ, Ամերիկեան տիրապետութեան առաջին տարին 10,700 օրինակ Աբ. Գիրք բաշխուած է։ Պոքսըրական ապստամբութենէն ի վեր, յուսացուածին հակառակ, միայն անցեալ տարուան համար 2ինու մէջ սպառած Աբ. Գիրքերուն թիւն է 428,000 օրինակ։

Ձինու մէջ Պոքսըրներու խռովութեան առեւ գետինը աւազին մէջ խաչ մը դրուած էր և տեղացի Բրիտանականներ կը բռնադատուէին զայն կոխտել ու հակառակողները կը մեղուէին։ Հազարաւոր Բրիտանական էրկիմարդիկ, կիներ և մանուկներ մերժեցին այս առաջարկը և մարտիրոսացան։

Լոնտոնի մէջ մեծ ցուցահանդէս մը կը ծրագ-

րուի՝ 1911ին նկարագրապէս ցուցնելու համար թէ Բրիտանական կրօնը ինչ բաներ ըրած է աւելի 300 տարի առաջ Ճէյմս Թագաւորին Սբ. Գիրքի թարգմանութիւնը հրատարակելէն ի վեր։ Կը յուսացուի թէ բոլոր Բրիտանական երկիրներ ներկայացուցիչներ պիտի զրկեն։

Գորէայի մէջ Բրիտանական վիճակէն հետեւալ դասերը կ'առնենք. Հոն առաջին միսիոնարը զրկուած է 1884ին, 1887ին Ծննդեան օրը Հաղորդութեան Սեղան մատակարարուած է 7 Գորէացիներու ներկայութիւնով։ Աղօթատեղիներու համագումարը եղած է 1906ին 628, իսկ 1907ին՝ 767, Եկեղեցիի շէնքերուն թիւը 1906ին՝ 263, իսկ 1907ին՝ 423, վարժարաններու թիւը 1906ին՝ 208, իսկ 1907ին՝ 344, ուսանողներու համագումարը 1906ին՝ 4,356, իսկ 1907ին՝ 7,504, մկրտուած Բրիտանականներու թիւը 1906ին՝ 12,546, իսկ 1907ին՝ 15,079, յարողներու թիւը 1906ին՝ 44,587, իսկ 1907ին՝ 59,787, տեղացիներու հանգանակութեան համագումարը 1906ին՝ 27,418 տուար, իսկ 1907ին՝ 40,088.

Շատ պերճախօս կերպով խօսուած դրուատական դամբանականի մը մէջ հետեւեալ խօսքերը ըսուած են, «Եթէ այն ամէն մարդիկ, որոնց ինք (հանգուցեալը) սիրալիր ծառայութիւն մը մատուցած է, ծաղիկ մը միայն բերէին իր գերեզմանին, այս գիշեր ծաղիկներու բլուրի մը տակ պիտի ննջէրան»։ Այս դադափարին գեղեցիկ մէկ օրինակը ցոյց տրուած է վերջերս Արեւմտեան քաղաքի մը մէջ, երբ հազարաւոր մանուկներ թափօր կազմած անցան Բաղաքապետարանին մէջէն՝ ծաղիկ մը դնելով դադաղին վրայ քաղաքապետի մը, որ ծանօթ էր իր ազնիւ նկարագիրով ու իր հասարակական պաշտօնին ջերմ նուիրումով։

Աշխարհիս ընակչութեան մէկ երրորդը Բրիտանական են, բայց իրապէս երեսունին մէկը հազիւ Բրիտանոսի և Անոր փրկութեան մասին լուրը գիտակցութիւն մը ունին։ Տոք. Ձէլլէր, Գերմանիոյ Շթութկարթ քաղաքին նահանգային գրասենեակին տեսուչը, կը հաշուէ թէ աշխարհի մէջ 1,544,510,000 մարդիկ կան, որոնց 534,940,000ը Հռոմէական, Յոյն և Բողոքական Բրիտանականներ են, 175,290,000ը Մահմետական, 10,860,000ը Հրեայ և 823,420,000ը հետմնոս։ Այս վերջիններէն 300,000,000ը Կոմիւնիկիոսի հետեւողներ, 214,000,000ը Պրահմաններ և 121,000,000ը Պուտտայականներ են՝ ուրիշ աւելի սակաւաթիւ բաժանումներն ալ հաշուելով։ Այս կը նշանակէ թէ աշխարհիս ընակչութեան 1,000ին 346ը Բրիտանական, 114ը

Մահմետական, 7ը Հրեայ և 533ը ուրիշ կրօնքներէ են:

Սընաէ, Սոս-Լ Բընիւլի մէջ հրատարակուած տեւութեան մը առիթով Վեր. Ֆ. Պ. Մայրը իր Ծայրագոյն Արեւելք ըրած ճամբորդութեան ատեն առած տպաւորութեան մասին սապէս խօսեցաւ. (Ան կը մտածէ թէ յարանուանականութիւնը մեծապէս ի զուր վատնուած ոյժ մըն է միախնարական դաշտերու մէջ.) «Ծատ քիչ տարակոյս կայ թէ, երբ Եւրոպական ու Ամերիկեան միախնարութիւններ վաղը քաշուէին, բնիկ Քրիստոնեաներ (Ձինու մէջ) բնիկներու յատուկ մեծ եկեղեցի մը պիտի կազմէին, որուն հիմը պիտի ըլլար Երիցական, եպիսկոպոսներ ունենալով իրեւ իրենց եկեղեցական ժողովի նախագահ» Ասոր իբր ապացոյց կը բերէ Ե. Ք. Ընկերակցութեան Ձինու մէջ ունեցած յաջողութիւնը և կ'աւելցնէ թէ «Մեզմէ ոչ ոք պիտի ցաւի յարանուանականութեան բարձրութիւն կամ տկարացումին համար, բայց պէտք է որոշ զանազանութիւն մը ընել անոր և Քրիստոնէութեան միջեւ» Այն հարցումին թէ Քրիստոնէութիւնն ալ ի զուր վատնուած ոյժ մըն է, վճռական կերպով ժխտական պատասխան մը կու տայ. «Եթէ երբեք ժամանակ մը դար որ Քրիստոսի կրօնը բոլորովին վերջանար Արեւմուտքի մէջ, կը հաւատամ թէ զօրաւոր ոյժ մը պիտի դար Ձինաստանէ և Ճաբոնէ և Արեւելքը, երկրորդ անգամ ըլլալով, Արեւմուտքին պիտի տար անգնահատելիօրէն թանկագին մարգարիտը:

Ասիոյ յետեւեալ Գոլէճի մասին վերջին տեղեկագիր մը կը յայտնէ թէ, ներկայ շրջանին 600 ուսանողներ կը յաճախեն հոն: Վերջայող 1908—9 տարւոյն բոլոր ուսանողաց արձանագրութեան թիւն էր 787, իսկ կիներու յատուկ Փէլէ-Լիւ-Բի-Վարժարանին արձանագրեալներուն թիւը 315, որով երկու վարժարաններու ուսանողներուն համագումարը կը հասնէր 1102ի: Կը յուսացուի թէ ներկայ 1909—10 տարուան համար արձանագրեալներու թիւը անցեալ տարուանէն շատ պիտի ըլլայ: Ուսուցչական մարմինը կը բաղկանայ 27 անդամներէ, 14ը Ամերիկացի և 13ը Եգիպտացի: Ասոնցմէ Ամերիկացիներու մնայուն մարմինը կը բաղկանայ 5 անդամէ:

Ասկէ 50 տարի առաջ Տէյլիտ Լիվինկսթըն Ամերիկէի մէջ հոգիներու վերկուծեան համար աշխատեցաւ քիչ յաջողութիւն մը ունենալով, բայց Լիվինկսթընեան Միախնարութիւնը վերջերս քանի մը հազար տեղացի Քրիստոնեաներու մասնակցութիւնով ժողով մը դումարեց: Մօտերս 300է

աւելի մարդիկ եկեղեցի ընդունուեցան մէկ օրուան մէջ: Ներկաներուն թիւն էր 7,000, և 24 բնիկներ ինքզինքնին նուիրեցին առաքելութեան զործին: Եուկանտայի մէջ 30 տարի առաջ բարարոսութիւնն ու հալածանքը ընդհանուր էր, բայց այսօր 360,000 Քրիստոնեաներ կան, որ տեղւոյն բնակչութեան կէսէն աւելին է: Ինչ բարեբեր հող, Լիվինկսթըն ցանեց հոն Աւետարանին սերմը և ինչ ալ աղէկ ցանած է:

Հոռմի մէջ Հոռմէական Կաթոլիկ Եկեղեցին Սբ. Գրոց ուսումնասիրութեան մէջ բաւական գործօն կը հանդիսանայ: Նիւ Եորքի Քրիստոնէութեան կ'ըսէ, «Պապը Սբ. Գրոց ուսումնասիրութեան համար մասնաւոր ուսուցիչներ կարգած է գլխաւոր շատ մը ճեմարաններու մէջ, և Հոռմի մէջ Սբ. Գրական ուսումը զարգացնելու կրօնական կարգադրութիւններ եղած են: Գրիգորեան Համալսարանին Յիսուսեանները մեկնողական ճիւղը կը զօրացնեն, Դոմինիկեաններ կրթական հաստատութիւն մը հիմնած են, որուն մէջ Սբ. Գրական գիտութիւններու դասընթացքներ կան: Բենեդիկտեանները Վուլկադայի սրբազրութիւնը ընելէ զատ Սբ. Գրական ուսումները բարձրացնելու ջանքեր կ'ընեն: Սբ. Գրական Պապական Միջազգային Հաստատութիւնը, Յիսուսեան ազգեցութեան տակ, նպատակ ունի Կաթոլիկ ուսուցիչներ և զրոյներ պատրաստել, որոնք ինքզինքնին պիտի նուիրեն Սբ. Գրական ուսումներու, ուսանողներու և փափաքողներու գիտական և Սբ. Գրական ուսումներու յարաբերութիւնները ուսումնասիրելու առիթներ հայթայթելու և Սբ. Գիրքին Կաթոլիկ վարդապետութիւնները արդիական մոլորութիւններու դէմ պաշտպանելու համար: Վերջապէս հանրութեան ընդարձակ տեսութիւններ տրամադրելի կը թողուին:

Եուկանտայի մէջ կրօնական գործը կը բարադաւաճի ու կը յառաջդիմէ: Այս մասին թերթի մը մէջ հետեւեալները կը գրուին. «Ասկէ 15 տարի առաջ հազիւ 4—5 մարդիկ կային իրենց ընկեր աւարածներուն սորվեցնելու համար այն ճշմարտութիւնները, զորոնք ուրիշներէ ընդունած էին, բայց հիմա 2,000է 3,000ի մէջ է թիւը այն էրիկմարդերուն և կիներուն որ կ'աշխատին Աւետարանը տարածել ոչ միայն իրենց երկրին մէջ, այլ անկէ դուրս ուրիշ երկիրներու մէջ ալ, և ասոնցմէ ամէն մէկը և 30ի չափ բնիկ հովիւներ տեղային եկեղեցիներու միջոցով կը պահուին: Այն ատեն բոլոր երկրին մէջ մէկ եկեղեցի միայն կար, բայց հիմա 2,000է աւելի մեծ ու պզտիկ եկեղեցիներ կան, հաշուե-

լով նաեւ Մէնկօ Մայր եկեղեցին, որ 3,000 հոգիէ բաղկացեալ ժողովուրդ մը ունի. այս բոլորին մէջ օրական հոգեւոր պաշտամունք կը կատարուի: Վերջերս Եպիսկոպոս Հրէթինկթընը սպաննող ցեղապետին որդին մկրտուեցաւ նոյն Եպիսկոպոսին որդւոյն ձեռամբ, և իր ուսման մէջ հիանալի զարգացում կը ցուցնէ:»

ՅՕՂՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ԲԱԺԻՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԻՏԷԱԼՆԵՐ

(Գ. Զ. Գ.)

Հիմա որ, Սահմանադրական ազատութեան մը յոսանդով ալիկալութիւններուն առջեւ, ազգի մը շինութեան, բարօրութեան ու բարգաւաճումին համար կրթութեան ունեցած կենսական կարեւորութիւնը օրէ օր ա՛լ աւելի կը շեշտուի, Օսմ. հայրենիքը ընդհանրապէս և Հայութիւնը մասնաւորապէս պէտք ունին կրթական լուրջ ու օգտակար ծրագիրներու ու անոնց լիակատար ու արդիւնաւոր գործադրութեան: Տարակոյս չկայ թէ կրթութեան պէտք ունի Մայր Հայրենիքը, բայց ա՛լ աւելի կրթական նորազոյն ու օգտակարագոյն հասկացողութեան ու ըմբռնումներու ու անոնց համեմատ հինին բարեկարգութեան ու նորին ուղիղ հիմնադրութեան պէտքն է որ անմիջական ու էական կը դառնայ օրէ օր: Պէտք է կրթել ժողովուրդը գրականութեան, գեղարուեստի և գործնական գիտութիւններու օգտակար միջոցներով, պէտք է կրթել ապագայ սերունդը երկրին ներկայ և ապագայ պահանջներուն ու պէտքերուն յարմար կրթութիւնով մը, բայց ամէն լսանէ առաջ պէտք է նկատողութեան առնել մեր երկրին կրօնական, բարոյական, մտաւոր ու ֆիզիքական ներկայ վիճակը ու անոր համեմատ պատրաստել մեր բուն պէտքերուն համապատասխանող կրթական, բարոյական, տնտեսական բազմօգուտ հաստատութիւններ ու ձեռնարկներ: Հայրենասէր քաղաքացի մը, ազգասէր անհատ մը, կրթասէր սերունդ մը պատրաստելու գործին մէջ, մանաւանդ մերինին պէս այլացեղ ու այլակրօն երկրի մը մէջ, պէտք է անպատճառ աչքի առջեւ ունենալ կրթական իրարմէ անբաժան սա երեք տեսակէտները, այսինքն հին Եւրոպական կրթութեան կրօնական ոգին, Յունականին մտաւորի ու ֆիզիքականի տուած կարեւորութիւնը և Հռոմէականին գործնականութեան գրոշմը, եզրակացութիւններ որոնց յանգած է՝ պատմական շահեկան տեսութիւնէ մը ետքը՝ Թայֆի յօդուածա-

գիր մը, իր հետեւեալ գրութեան մէջ, զոր մեր ընթերցողներուն ուշադրութեան կը յանձնենք:

«Շատերուն մէջ այն գրական վիպերգութիւններէն, ուր տարբեր դարերու մեծ գրողներ իտէալ, քաղաքական սկզբունքներ ու ընկերային օրէնքներ կ'ուրուագծեն, կատարեալ կառավարութեան մը քաղաքացիին համար կարեւոր քանի մը կրթական գաղափարներ յայտնուած են: Այս կարգի երկերուն ամենահռչակաւորը, Պլատոնի Հասարակարգութիւնը, հաստատուած է ջատագովուած կառավարական կրթական սխեմէի մը վրայ, որուն տրամադրութիւններէն ոմանք երեւակայական ու ժամանակաւոր են, թէեւ միւսները դեռ արդիւնաւոր: Մասնաւոր չըջանակի մը մէջ նոյնը ճշմարտութիւն է նաեւ Պաքոնի Նիւ Ալեքսիէս և Մորի Եֆէմ երկերուն համար, որոնք գրականութեան այս ճիւղին Անգղիացիներու ծանօթ նկատելի երկերն են: Նախնական ժամանակներու այս մեծ միտքերը կ'երեւայ թէ աւելի խոր զգացում մը ունէին կրթութեան ազգային բարօրութեան համար ունեցած կարեւորութեան մասին քան հիմա զգացուածը թէ կրթութեան փորձառական վարժութիւնը պէտք է ուշադրութիւն գրաւէ: Թեւեւ մենք պէտք եղածէն քիչ կ'ազդուինք իտէալներէ, Բայց անտարակոյս հասարակական գործունէութիւններու վարժութեան մէջ բարձր իտէալներ պէտք է ներշնչեն մեզ: Գործնական կրթութեան կողմնակիցը պէտք ունի ատեն ատեն ինքզինքը կազդուրելու իտէալներու աղբիւրէն, եթէ ոչ՝ ան կրնայ բոլորովին խորասուզիլ արուեստականութեան մէջ: Եթէ միտքի մէջ պահէ թէ ինչ կ'ենթադրուի իբրեւ թաոով, — մարդուն բոլոր կարողութիւններուն արտաբերումը, բոլոր ընդունակութիւններուն, այսինքն մտաւոր, բարոյական ու ֆիզիքական կարողութիւններուն զարգացումն ու մշակումը, — այն ատեն ինքրին արմատական մասէն հեռացած պիտի չըլլայ: Միտքին, սիրտին և մարմինին բոլոր կարողութիւնները մշակել ու կրթել՝ զանոնք լաւագոյն ու կատարելագոյն զարգացումի հասցնելու համար, յարմարցնել էրիկմարդիկը ու կիները ոչ միայն անհատապէս բարեկեանքեր ապրելու, այլ իրենց զիրերը խաղալու ընտանեկան ու հասարակական կեանքի մէջ, հասարակութեան բարեքին համար ամենաօգտակար կերպով, մէկ բառով, դանոնք կեանքի ու քաղաքացիութեան յարմարցնել — ահա ասոնք են կեդրոնական իտէալները բոլոր կրթական սխեմաներուն: Կրօնական ու աշխարհիկ կրթութիւն, միտքին ու նկարագրին մշակումը, քաղաքացիական

ու անհատական կեանքի համար պատրաստութիւն, բոլորը այս կեդրոնական սկզբունքին կը դիմեն, և որչափ աւելի մօտենան անոր, այնչափ աւելի օգտակար կը հանդիսանան մարդկութեան:

«Հետաքրքրական է դիտել թէ ո՛րչափ տարբեր ցեղեր, պատմական տարբեր շրջաններու մէջ աշխատած են այս հասարակաց սկզբունքին համար: Եթէ քաղաքակրթութեան վրայ ուշագրաւ հետքեր թողող երեք ցեղերու — Եբրայական, Յունական և Հռոմէական — կրթական իտէալներուն ակնարկ մը նետենք, կը տեսնենք թէ բոլորին մէջ ալ արմատական գաղափարը եղած է կրթել մարդկը այն վիճակին հասցնելու համար որ կը նկատուէր կեանքի իբր բարձրագոյն ձեւ և նկարագրի իբր լաւագոյն տեսակ: Եբրայեցիներու հասկացողութիւնով, ինչպէս կը տեսնենք Հին Կտակարանի մէջ, կրթութիւնը ամէն բանէ առաջ կրօնական ու բարոյական վարժութիւն մըն էր: Իմաստութեան սկիզբը Տէրոջը վախն էր: Աստուծոյ և իր կամքին գիտութիւնը գլխաւոր տարրն էր Աստուածպետական հասարակութեան մը քաղաքացիական կրթութեան: Կրթական իտէալներ կրօնական իտէալներու հետ առնչութիւն ունէին և իբր հաւանական հիմ կրօնական գաղափարականներ ունէին: Այս ըմբռնումը, որ ժառանգուեցաւ ու փոխանցուեցաւ Քրիստոնեայ Եկեղեցիին միջոցով, ժամանակակից ժողովուրդներու կրթական իտէալներուն վրայ ևս խորապէս ազդած է: Անկէ յառաջ կու գայ ատեն մը բոլոր Եւրոպայի վրայ իշխող, ու հիմա ալ բոլորովին չանհետացած այս գաղափարը թէ կրթութիւնը մասնաւորապէս կղերականութեան կալուածին մէջ կ'իյնայ: Նորէն, Անգղիոյ մէջ ասկէ ծագում առած է այն զօրաւոր զգացումը որ բոլոր հակառակութենէ վեր կը մնայ, թէ կրօնականը պէտք է մուտք գտնէ ամէն տեսակ կրթութիւններու մէջ, և թէ զուտ աշխարհիկ կրթութիւն մը անտանելի ու անըմբռնելի է ժողովուրդի մը համար, որուն կեանքին մէջ Աբ. Դիրքը այսչափ խոր կերպով խառնուած է: Եթէ կրթութեան կրօնական իտէալները Եբրայեցիներու կը պարտինք, հին Յոյներն էին որ մեզի սորվեցուցին իբր մարդկութեան բարձրագոյն կատարելութիւնը նկատել անոր մտաւոր ու ֆիզիքական կրթութիւնը, զոր իբր իտէալ ներկայացուցին: Զարգացումը, այդ բառին ընդարձակագոյն առումով, իրապէս Յունական գաղափար մըն է: Զարգացումը Պլատոնի ու կրթութեան վրայ զրոյ ուրիշ Յոյն գործներու և խորհողներու համար կը նշանակէր անհատին բարձրագոյն զարգացումը, որով յարմարութիւն

ստացած ըլլար իր դերը խաղալու Կառավարութեան հասարակական կեանքին մէջ: Առաջին անգամ Պլատոնի գրուածքներուն մէջ է որ կը գրանենք թէ կրթութիւնը գիտական սկզբունքներու շուրջը կը դառնայ: Նորէն անոր կը պարտինք սա թելադրութիւնը թէ քաղաքացի անհատի մը կըրթութիւնը այնչափ գերագոյն կարեւորութիւն ունի որ Կառավարութիւնը պէտք է յանձնառու ըլլայ անոր համար, թէ այն հասարակաց, ո՛չ թէ անհատական, հիմնարկութիւն մը ըլլալու է, հասարակաց վարչութեան ամենակարեւոր մէկ մասը նկատուելով: Մեծ չափազանցութիւն մը ըրած պիտի չըլլայինք երբ յայտարարէինք թէ վերջացող կէս դարու շրջանին Անգղիոյ մէջ տեղի ունեցած կրթական արթնութեան մեծ մասը վերագարձ մը եղած է դէպի ոգին այն իտէալներուն, որոնք ծանօթ էին Յոյներու ասկէ 2,000 տարիներ առաջ: Եբրայական կրթական իտէալներ կրօնական էին, Յունականները՝ մտաւորական ու գեղարուեստական, իսկ Հռոմէական կրթութիւնը, ինչպէս հին Հռոմի մէջ ամէն ինչ, գլխաւորաբար գործնական: Հռոմ իր քաղաքացիները գործնական կրթութեան մարդեր ըլլալու վարժեցուց, ընկու համար զանոնք համոզիչ ատենախօսներ, ձեռնհաս վարչագէտներ և յաջողակ զինուորներ: Իտէալ քաղաքացին, զոր պատրաստելու համար կրթական գաղափարականներ ինքնինքնին կը պատշաճեցնէին, գործնական, եռանդոտ, պատրաստաբան, գործունեայ, ուսման և վերացական հայեցողութիւններու շատ փոյթ չտանող քաղաքացին էր: Նաեւ այնպիսի քաղաքացիներ էին որոնց մեծագոյն ջանքն էր քաղաքական սկզբունքներ վեր բռնել, հայրենիքի ազատութեան պաշտպան ըլլալ, կամ բանակներ առաջնորդել դէպի նոր երկիրներ, ճամբաներ չինել և զինուորական կայաններ ու հազորակցութիւններ հաստատել, այնպէս որ կարելի ըլլար Հասարակապետական կամ Կայսերական Հռոմի ընդարձակածաւալ երկիրները մեծ նահանգի մը վերածել: Քաղաքացիութեան և կրթութեան այսպիսի ըմբռնումներ Անգղիական ներկայ զգացումներու բացորոշաբար կը համապատասխանեն: Մեր ազգային անտարբերութիւնը գիտութեան հանդէպ, ուսման իբրեւ ուսում մեր նուազ յարգանքը, գործնական յատկութիւններու համար, զորոնք առանց մտաւոր մշակումի բաւարար կը նկատենք, մեր չափազանցեալ համարումը, հին Հռոմի ոգին կը պատկերացնեն մասամբ, ըսենք թէ անոր նուազագոյն յառաջդիմական երեւոյթով:

«Միջին Դարու մթութեան մէջ կրթութեան և

կեանքի կրօնական իտեալները բաւական չափով մը պահուեցան: Վանքերը կրթութեան ջանք վառ պահեցին, մինչ ասպետական ոգիին մէջ, թէեւ կոշտ ու բարբարոս արտաքինով մը, մարդկային նկարագրի մասին զնահատելի դադափարներ ապրեցան: Բայց Յունաստանի և Հռոմի իտեալները կախումի մէջ էին, և սահմանափակ կերպով մը վերակենդանացան դասական ուսման վերակենդանութեան հետ: «Լատին Դպրոցը» ինչպէս կը կոչեն զայն, հաւասարապէս ծնողը Գերման «Գիմնազիոն»ին և Ֆրանսական «Լիսէ»ին, այն ատեն ըլոր Եւրոպայի վրայ տարածուեցաւ, և դասական մշակում մը, որուն մէջ Լատիներէնը էական տարր մըն էր, և բիտաւարդի մը կրթութեան ընդունուած ձեւը դարձաւ և պղտիկ փոփոխութիւնով մը այնպէս ալ մնացած է մինչեւ մեր օրերը: Բայց բարձրագոյն իտեալներէ մերկացուած կրթութեան վարժութիւնը կայուն ու ապարդիւն էր, քանի որ թարմ գիտութեան բարդաւածումին անհաղորդ էր: Երբեմն «ձայն բարբառոյ յանապատի» մը բարձրագոյն բաներու համար կոչ կ'ընէր: Զոր օրինակ, Մոնթէնէր ժ.Ձ դարուն մէջ դանդաղեցաւ թէ իր ժամանակին կրթութիւնը մտաւորը չափազանց կը շեշտէ ու կ'անտեսէ բարոյական կրթութիւնը, և ուսուցիչները իրենց ուսանողներու կարողութիւնները ի վեր հանելու, ինքնատուութիւնը քաջալերելու և մայրենի լեզուն միւս լեզուներէն նախադասելու թելադրութեան մը առիթով, մեր օրերու կրթական բարեկարգիչները կանխեց: Դար մը ետքը մեր հայրենակիցը, Լոք, անօգուտ ծանօթութիւններու դէմ խօսեցաւ, ընդունելով թէ պարզ ծանօթութիւնը նուազ կարեւոր է քան ազէկ կրթութեամբ միտքը, և յանձնարարելով, ի մէջ այլոց, Լատիներէն ոտանաւոր գրելը դադրեցնել, անպատեհ ստիպումը չքաջալերել, և լեզուն առանց քերականութեան տաժանելի աշխատութեան սորվեցնել, ինչ որ ներկայ ժամանակի կրթական բարեկարգութեան ծրագիրներուն ծանօթ յայտարարութիւններն են: Բայց բարձրագոյն իտեալներու մեծ մարգարէ մը եղաւ Միլտոն, որուն պղտիկ մէկ երկը, «Կրթութեան Վրայ», որ Տր. Ծոնսընի կողմէ իբր երեւակայական ու անգործնական դատապարտուեցաւ, ընդհակառակը լեցուն է լուրջ ու գործնական թելադրութիւններով որոնցմէ շատեր հիմա իբրեւ նորութիւն մէջտեղ կը դրուին: Միլտոն Լատիներէնի անյաշով ու յոգնեցուցիչ մեթոտներով ուսուցումին վրայ խօսելէ ետքը կ'ըսէ, «Կատարեալ ու օգտակար կրթութիւնը ան է որ կը յարմարցնէ մարդը ուղղամտօրէն, յաջողակօրէն

ու վեհանձնաբար կատարելու ըլոր իր պաշտօնները (պարտականութիւնները) թէ՛ անհատական, թէ՛ հասարակական, թէ՛ խաղաղութեան թէ՛ ալ պատերազմի ատեն»: Ահա այս նպատակով ան կը ծրագրէ իտեալ կրթարան մը կամ կրթական հաստատութիւն մը, որուն մէջ կրթութիւնը ուսման սէր մը արծարծէ՝ փոխանակ անսիրելութեան, որուն մէջ Բնութեան դատողութեամբ ուսումնասիրութիւնը «պիտի տայ անոնց բնական ծանօթութեան իրական երանգ մը, անմոռանալի ընելու համար զայն»: մինչ քաղաքական գիտութիւններու ուսուցումը պիտի ապահովէ որ անոնք երկրին տաղնապալի մէկ նոպային՝ խեղճ, անհաստատ, երբեք և եղէգի մը պէս չըլլան, ինչպէս մեր մեծ օրէնսգէտներէն շատեր այդպիսի վիճակ մը ցուցուցին»: Միլտոնի կրթական իտեալը կանխագոյն իտեալները կը համաձուլէր ու անոնց լաւագոյն հանգամանքները երեւան կը հանէր: Հիմա իսկ կրթական լաւագոյն արդիւնքներ պիտի չկրնանք արտադրել առանց իրերախառնելու և պատշաճեցնելու Եւրոպական կրօնական ջերմեռանդութիւնը, Յունական ինքնամշակումը և Հռոմէական գործնական հանճարն ու հայրենասիրութիւնը»

«ՍԵՐԸ ՈՐ ԳԻՏՈՒԹԵՆԷ ԳԵՐԱԶԱՆՅ Է»

(Մ. Մոսկէի Դէ Կոնգրէս)

«Այսինքն ճանչնալ Գրիտոսի սէրը որ գիտութենէ գերազանց է» Եփես. Գ. 19:

Եթէ կրնաք մարդ մը համոզել որ զինքը կը սիրէք, անոր սէրը կրնաք չահլ: Եթէ կրնաք մարդիկը համոզել թէ Աստուած զիրենք կը սիրէ, պիտի տեսնէք թէ հազարաւորներ երկնից թաղաւորութեան պիտի զիմն սիրով ու փափաքով: Առ հասարակ մարդիկ կը կարծեն թէ Աստուած զիրենք կ'ատէ. և այդ պատճառաւ մարդիկ Անոր երեսն կը խուսափին:

Քանի մը տարիներ առաջ Շիքակոյի մէջ եկեղեցի մը շինեցինք, և խիստ շատ կը փափաքէինք ժողովուրդին Աստուծոյ սէրը սորվեցնել: Այս նպատակին հասնելու համար ամպիոնին վրայ կազի շատրուաններու մէջ սա բառերը զրինք. ԱՍՏՈՒԾ ՍԻՐ Է՝ ԳԻՒԼԵՐ ՄԸ մարդ մը որ դրան առջեւէն կ'անցնէ՝ ներս նայեցաւ, և յիշեալ ոսկեղէն բնաբանը տեսաւ: Այս մարդը թշուառ անառակ մըն էր: Երբ ճամբան կը շարունակէր՝ ինքնիրենը սապէս խորհեցաւ. «Աստուած սէր է», «Իրաւ է. ոչ, Անիկա զիս չսիրեր, վասն զի ես թշուառ անկեալ մըն եմ»: Աշխատեցաւ բնաբանին խօսքերը մտքէն վտարել, սակայն չկրցաւ, վասն զի անոնք ոսկեղէն տառե-

րով իր աչքերուն առջևը կու գային: Բիշ մըն ալ ճամբան շարունակելէ ետքը ետ դարձաւ և եկեղեցին մտաւ: Քարոզը չսեց, սակայն յիշեալ բնաբանին խօսքերը անոր սրտին խորապէս աղղեցին. և այդ բաւական էր: Անիկա հոն կեցաւ, մինչեւ որ ժողովին առաջին մասը աւարտեցաւ. ես զայն հոգ գտայ լալու վրայ: Ս. Գիրքս բացի և անոր խօսեցայ թէ, թէեւ ինքը մեղքի մէջ ընկղմած մէկն էր, սակայն տակաւին Աստուած զայն կը սիրէր, և կ'ուզէր զայն ընդունիլ և ներել: Վերջապէս Աւետարանի լոյսը ճառագայթեց անոր մտքին և ան, ուրախ գուարթ, ժողովէն մեկնեցաւ:

Աշխարհի վրայ չկայ բան մը զոր մարդիկ կը յարգեն այնքան որքան սէրը. ցուցուր ինձ մէկը որ ոչ ոք ունի զինք սիրցող և հոգացող, ես քեզի պիտի ցուցնեմ աշխարհի ամենաթշուառ արարածը: Երբ մարդ մը չունի մէկը որ զինքը սիրէ, կը յուսահատի և մահը կեանքէ գերադաս կը համարի. այսպիսիք յաճախ անձնասպանութեան կը դիմեն:

Մայրեր յաճախ իրենց գաւազնեղուն կ'ըսեն թէ, եթէ չար բան մը ընեն, Աստուած զիրենք չսիրեր: Ասիկա բոլորովին սխալ է: Ս. Գիրքը այսպէս չը սորվեցներ մեզի: Դուռն քու գաւազն յանցանք ընելուն համար չես առեր, նոյնպէս Աստուած մեղքը կ'ատէ ոչ թէ մեղաւորը:

Եփես. Գ. 18 համարին մէջ կը կարդանք. «Որ կարենաք հասկնալ բոլոր սուրբերուն հետ մէկտեղ թէ ինչ է լայնութիւնը ու երկայնութիւնը և խորութիւնը ու բարձրութիւնը»: Մեզմէ շատեր կը կարծեն թէ Աստուծոյ սիրոյն խորքը կրնան թափանցել. թէպէտեւ շատ դարեր անցած են, սակայն դժբախտաբար այդ մտքին տակաւին շատ բան սորված չենք: Գոյումպոս Ամերիկան գտաւ, սակայն անոր լեռներուն ու ձորերուն, դեպքերուն ու լիճերուն, և շատ մը ուրիշ բաներուն մասին շատ քիչ բան գիտէր: Փարիզի Հռոմէադաւան արքեպիսկոպոսներէն մին բանտարկուեցաւ և մահուան դատապարտուեցաւ, մահուան առաջնորդուելէ քիչ առաջ իր խորշին մէջ լուսամուտս մը տեսաւ, որ խաչաձեւ էր և խաչին գագաթը գրեց. «Բարձրութիւն» յատակը «խորութիւն», և իւրաքանչիւր բաղդակին ծայրը՝ «երկայնութիւն»: Եթէ կ'ուզենք Աստուծոյ սիրոյն վրայ տեղեկութիւն ստանալ, պէտք է Գողգոթա դիմենք:

Երբ Ս. Գիրքը լաւ մը ուսումնասիրենք, պիտի տեսնենք թէ Աստուծոյ սէրը անփոփոխ է: Յովհ. Ժ. 1-ին մէջ կը կարդանք. «Յիսուս գիտնալով թէ իր ժամանակը հասեր է որ աս աշխարհէս ելլէ՝ հօրը քովը, սիրելով իրենները որ աշխարհիս մէջ

էին, մինչեւ վերջն ալ սիրեց. զանոնք»: Դարձեալ Յովհ. Ժ. 23-ին մէջ կը կարդանք. «Ես անոնց մէջ՝ և դուն իմ մէջս, որ իրենք կատարեալ ըլլան միութեան մէջ, ու աշխարհս գիտնայ թէ դուն զըրկեցիր զիս, ու սիրեցիր անոնք՝ ինչպէս որ զիս սիրեցիր»: Աստուած մեղքը կ'ատէ բայց մեղաւորը կը սիրէ: Աստուած մեղաւորը սիրելուն համար մեղքը կ'ատէ:

Դարձեալ, անոր սէրը անվրէպ է: Ես. ԽԹ. 15, 16 համարներուն մէջ կը կարդանք. «Միթէ կնիկը իր կաթնկեր մանուկը կրնայ մոռնալ, անանկ որ իր որովայնին ծննդեան վրայ չգլթայ. թէեւ անոնք մոռնան, բայց ես քեզ պիտի չմոռնամ: Ահա ես քեզ իմ ձեռացս մէջ նկարագրեցի, քու պարիսպներդ միշտ իմ առջիս են»: Մօր մը սէրը մահէն զօրաւոր է. մահը չկրնար զայն մարել: Ժամանակաւ հայր մը կար որ խիստ յոռի նկարագրի տէր մէկն էր. մայրը ամէն բան ըրաւ իր տղան ապականութենէ զերծ պահելու, սակայն դժբաղդաբար հօրը ազդեցութիւնը շատ աւելի զօրաւոր ըլլալուն տղան առաջնորդուեցաւ ամէն տեսակ մեղքերու. և վերջապէս անիկա ամենասոսկալի ոճրագործ մը եղաւ: Մարդ մը սպաննելով դատարան տարուեցաւ, դատաւարութեան ամբողջ տեւողութեանը այրի կինը (վասն զի ամուսինը մեռած էր) դատարանը կեցաւ: Տղան յանցաւոր գտնուեցաւ և մահուան դատապարտուեցաւ: Բոլոր ունկնդիրները դատավճիռէն գոհ կ'երեւէին. սակայն մայրը յապաղում մը խնդրելու չվարանեցաւ. բայց յապաղում չտրուեցաւ. մայրը տղուն մեռնելէն վերջը անոր դիակը խնդրեց, այս խնդրին ալ մերժուեցաւ. վասն զի ըստ սովորութեան պէտք էր որ անիկա բանտին բակին մէջ թաղուէր: Բիշ յետոյ մայրն ալ մահուան անկողին ինկաւ. չմեռած՝ փափաք մը յայտնեց, փափաքն էր մեռնելէն վերջը տղուն քովը թաղուիլ: Նէ իրեւեւ մարդասպանի մը մայրը ճանչցուելէ չամչցաւ: Սակայն մայրական սէրը չկրնար Աստուծոյ սիրոյն անհունութեանը հետ բաղդատուիլ: Ոչ մի մայր սիրած է իր զաւակը այնքան բուռն սիրով որքան Աստուած սիրած է իր զաւակները: Յիսուս Քրիստոս իր կեանքը ոչ թէ զինք սիրողներուն, հապա իր թշնամիներուն համար զոհեց:

Արդ այսօր Անոր գնա, և Անոր խոստովանէ քու զանցառութիւններդ և մեղքերդ, և Անիկա ամիշապէս քեզի պիտի ներէ:

Ուրիշ միջադէպ մը կը յիշեմ: Անգամ մը երկտասարդ մը պատերազմական տուեանի մը կողմէ մահուան դատապարտուեցաւ. և հրաման տրուեցաւ

հրացանի բռնել զայն, Երիտասարդին ծնողքը երբ այս լուրը լսեցին՝ խիստ տրտմեցան, Այդ տան մէջ փոքրիկ աղջիկ մը կար. նէ Աբրահամ Լինքընի (նախագահին) կենսագրութիւնը կարգացած էր. և ինքնիրենը ըսաւ. «Հիմա եթէ Աբրահամ Լինքըն գիտնայ թէ անոր ծնողքը ինչ անհուն սիրով զինքը կը սիրեն, եղբորս մահուան հաւանութիւն պիտի չտայ. ուստի հօրմէն խնդրեց որ արտօնէ զինքը Ուաշինկթըն երթալ և իր եղբոր համար բարեխօսութիւն ընել, Բայց հայրը ըսաւ, «Ոչ, անօգուտ է. պէտք է օրէնքը գործադրուի. Յայտարարութիւն եղած է թէ Նախագահը մահուան դատապարտուած ունէ մէկու համար միջամտութիւն պիտի չընէ, հետեւաբար չենք կրնար յուսալ որ եղբորդ ներուի»

Սակայն փոքրիկ աղջկան յոյսը զօրաւոր էր. ուստի Ուաշինկթըն երթալու համար ճամբայ ելաւ. Երբ Սպիտակ Տունը հասաւ, զինուորներ զինքը ներս ընդունիլ չուզեցին. նա իր ցաւալի պատմութիւնը ըրաւ, և անոնք զինքը արտօնեցին ներս մտնելու. երբ ատենադպրին սենեակը մտաւ, ան զինքը արգելեց Նախագահին սենեակը մտնելու. փոքրիկ աղջիկը հոն ալ իր պատմութիւնը ըրաւ, անոր պատմութիւնը ատենադպրին սրտին ազդեց և ան արտօնեց աղջիկը Նախագահին սենեակը մտնելու. Երբ աղջիկը Նախագահին սենեակը մտաւ, հոն հաւաքուած էին ծերակուտականներ, զօրավարներ, կառավարիչներ, առաջնորդող քաղաքագետներ և պատերազմի վրայով կարեւոր խորհրդածութիւններ կը կատարէին. Նախագահը պատահաբար դրան քովը կեցող աղջիկը տեսաւ. անոր ինչ ուղիւ հասկնալ ուզեց. աղջիկը անոր քովը երթալով իր պատմութիւնը ըրաւ պարզ ու սրտառու իր զգանական Նախագահը հայր մըն էր. անոր աչքերէն արտասուաց խոշոր կաթիլներ հոսեցան. Անմիջապէս պաշտօնագիր մը գրեց և այդ տղան անյապաղ Ուաշինկթըն ղրկելու մասին հրաման տուաւ. Երբ երիտասարդը Ուաշինկթըն հասաւ, Նախագահը անոր ներում չնորհեց և զայն իր տունը ղրկեց:

Կ'ուզե՞մ գիտնալ թէ Բրիտտոսի ինչպէս երթալու ետ. գնա այնպէս ինչպէս վերոյիշեալ աղջիկը գնաց Աբրահամ Լինքընի կրնայ ըլլալ որ պատմութիւն տխուր պատմութիւն մը ունիս. խօսէ համարձակ, Անիկա պիտի ունկնդրէ և պիտի փրկէ քեզ:

Քանի մը տարիներ առաջ մարդ մը Լոնտոնէ ելաւ Ամերիկա գնաց. անիկա Անգղիացի մըն էր, սակայն յետոյ Ամերիկեան քաղաքացի եղաւ. Քանի մը տարի ետքը Քուկա գնաց. քիչ վերջը

Քուկայի մէջ քաղաքային պատերազմ ծագեցաւ. այս 1867ին էր. Այս մարդը Սպանիական կռուութեան կողմէ ձերբակալուեցաւ իբրեւ լրտես Պատերազմական ատենի կողմէ դատապարտուեցաւ հրացանի բռնուելու. Դատաւարութիւնը սկիզբէն մինչեւ վերջը Սպանիական լեզուով կատարուած էր. հետեւաբար խեղճ մարդը չկրցաւ հասկնալ թէ ինչ կ'անցնէր կը դառնար. երբ անոր խօսուեցաւ թէ ինքը մահուան դատապարտուած է և հրացանի պիտի բռնուի, անմիջապէս Ամերիկեան և Անգղիական հիւպատոսներուն դիմեց և բոլոր եղելութիւնը անոնց պատմեց. Անոնք խնդիրը քննեցին և գտան թէ այս մարդը բոլորովին անմեղ էր. ուստի Սպանիական զօրավարին գացին և ըսին, «Հոս նայէ, այն մարդը զոր մահուան դատապարտած էք, բոլորովին անմեղ է» Ժէնէրալը պատասխանեց. «Անիկա մեր օրինաց համաձայն դատուած և յանցաւոր գտնուելով մահուան դատապարտուած է, ուստի անպատճառ պիտի մեռնի» Այն ատեն ելեկտրական պարան չկար, և հիւպատոսները չէին կրնար բանակցիլ իրենց կառավարութիւններուն հետ:

Առտու մը մարդը կառքի մը մէջ դրուած դագաղի մը մէջ նստեցուցին և զայն տարին այն տեղ ուր հրացանի պիտի բռնուէր. հոն տեղ գերեզման մըն ալ փորած էին. Երբ այն տեղ հասան, դագաղը կառքէն դուրս հանեցին, մարդը անոր վրայ դրին, սեւ գգակը վերցուցին, և ճիշդ զայն անոր երեսն ի վար քաշելու վրայ էին և Սպանիական զինուորներ կրակ ընելու համար հրամանի մը կ'սպասէին. և անա Ամերիկեան և Անգղիական հիւպատոսները ձիավարելով եկան հասան. Անգղիական հիւպատոսը կառքէն դուրս ցատկեց և առաւ Անգղ. Սկով. միացեալ խաչը և Բրիտանական դրօշը և այդ մարդուն մարմնոյն փաթթեց. Նոյնպէս Ամերիկեան հիւպատոսը փաթթեց աստեղագարդ դրօշը. յետոյ Սպանիական պաշտօնատարներու դառնալով ըսին «Եթէ կրնաք համարձակիլ, կրակեցէք այդ դրօշներուն վրայ» Անոնք չհամարձակեցան կրակել. Այդ դրօշներուն ետեւը երկու մեծ պետութիւններ կային և այդ մարդուն փրկուելուն գաղտնիքը հոն էր:

Երգ Երգոց Բ. 4 և 6 համարներուն մէջ կը կարդանք. «Ձիս խնձոյքին տունը բերաւ և անոր դրօշը իմ վրաս սէր էր. Անոր ձախ ձեռքը իմ գլուխու տակը ըլլայ ու ալ ձեռքը զիս գրկէ» Փառք Աստուծոյ որ կրնանք այսօր այդ դրօշին ներքեւը գալ, եթէ միայն կամենանք:

Թող Աստուծոյ սէրը Հոգւոյն Սրբոյ միջոցաւ

ճառագայթէ մեր սրտերուն վրայ. անիկա պիտի փա-
րատէ մեր սրտերուն մթու թիւնը, պիտի փարատէ
վիշտն ու մեղքը և հոն խաղաղութիւնն ու ուրա-
խութիւնը պիտի թագաւորեն:

Պանտրմա.

ԱՐԱՄ Մ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԲԱՐԵԿԱՐԳԻՉ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՏԷ. ՐԵԿԱՐԳԻՉ ՊԵՅ

Բանակը վերակազմելու մէջ մենք նկատի առ-
նելու էինք այն պատճառները որոնք անոր եղծ-
ման առաջնորդեցին: Թէ Թուրքը բարձր աստիճան
զինուորական յատկութիւններ ունի, ապացուց-
ուած է բազում առիթներով և նշանաւորապէս
արդի յեղափոխութեան առթիւ: Ինքնիշխան և
կամշոտ կառավարութեան մը ներքեւ բանակը
կորսնցուց կարգապահութեան այն զգացումը որ
անջան էական է իր ազդեցութեան համար: Ապտ
իւ Համիտի միակ մտածումն էր չըջապատուիլ զօ-
րաւոր և հաւատարիմ անձնապահներէ: Սպաները
ան կ'որոշէր, և յառաջդիմութեան էական յատ-
կութիւնները չէին անոնք որ կը համաձայնին Ա-
րեւմտեան գաղափարականներու, որպիսի են գործ-
նական վարժութիւն, նկարագրի մաքրութիւն և
հայրենասիրութիւն: Երիտասարդ սպաները, զին-
ուորական վարժարաններէ ելած ընթացաւարտները
չէին որ կ'ընտրուէին կարեւոր, պատասխանա-
տուութիւն հրաւիրող պաշտօններու համար, այլ
անոնք որ աստիճաններէ բարձրացած էին և ինք-
զինքնին նշանաւոր հանդիսացուցած՝ իրենց յետա-
ջըական զգացումներով, իրենց մասնաշնորհեան
(խաֆիյէ) նախանձով, իրենց անգթութեամբ և ու-
րիշ անազնիւ յատկութիւններով: Ուստի առաջին
քայլն եղած է բանակը մաքրել գահընկէց Սուլթա-
նին այս արարածներէն, որոնք իրենց ազդեցու-
թեամբ, անգթութեամբ և ստրկականութեամբ
արհամարհելի ըրած էին զինուորական ազնիւ պաշ-
տօնը: Այս խնդիրը ազգային կերպարան մը կ'առնէ,
և երբ գործադրուի, Թուրք բանակը, թէ՛ սպա-
ները թէ՛ հասարակ զինուորները, լաւագոյն աւան-
դութեանց արժանի պիտի գտնուին:

Նոյնը պէտք է դիտել քաղաքական վարչու-
թեան բարեկարգութեան մէջ, այսինքն պէտք է
վտարել բոլոր այն մոլեկան ազդեցութիւնները և
միտումները զորոնք ներմուծեց Ապտիւ Համիտ:

Դիւանագեղձութիւնը (պիւրօքրասի) բնական
և աստիճան մը յոռի արդիւնքն է բռնապետական
և կեղրոնացեալ կառավարութեան, և բարեկար-
գութեան նախնական խոչընդոտներէն մին է: Առա-
ջին պարտականութիւնը, զոր պէտք է ձեռք առ-

նել, դադրեցնել է Պիւիշի դրութիւնը և բառնալ
անթիւ անգործ մարդոց թոշակ վճարելու սովո-
րութիւնը, զոր ընդունողները գիրցան, յղիացան
ազգին եկամուտներով և խոչ ու խափան եղան
վարչութեան ամբողջ ընթացքին մէջ: Ծրագիր մը
յօրինուած է այս նպատակաւ, և ընդ հուպ պիտի
գործադրուի: Ըսեմ թէ այս քայլերը առնելու ա-
տեն մենք ըստ կարի մարդասիրաբար և զգուշու-
թեամբ վարուեցանք, բայց եթէ Պետութեան Նաւը
ազատ ընթանալու է, պէտք է քերել հանել ոստ-
րէնները անոր գոգէն:

Ակնարկուած բարեկարգութիւնները անձկալից
մտածութեան և երկարածիք վիճաբանութեան նիւթ
եղած են, մասնաւորապէս նկատմամբ այն ներգոր-
ծութեան, զոր կրնան ունենալ պետական կրօն-
քին և ազգային նկարագրի և գաղափարականնե-
րու վրայ: Օրինակի աղազաւ. Տոմարը Արեւ-
մտեան Տոմարին համաձայնեցնելու խնդիրը երկար
հակաճառութիւններու նիւթ եղաւ և ի վերջոյ
մերժուեցաւ: Ասիկա ապացոյց է թէ մենք Թուր-
քերս առ հասարակ կ'ուզենք պահել մեր անհատա-
կանութիւնը և մեր ազգային առանձնայատկու-
թիւններն ու աւանդութիւնները աւելի մասնա-
ւորապէս, եթէ անձնական չհուկոյցում ըլլայ:

Մեր երկրի անտեսական զարգացման մէջ մեր
ուշը կը գրաւէ նախ երկրագործութիւնը մանա-
ւանդ քան այն ճարտարուեստները որոնք ծաղկած
են բարձր զարգացում ստացած երկրի մը մէջ, որ-
պիսի է Անգլիա: Մենք երկրագործներու առաջ-
նակարգ ազգ մըն ենք: Ունինք ընդարձակ արգա-
ւանդ հողեր, որոնք անշմակ մնացած են դարերէ
հետէ, Հոս ահա կը կայանայ մեր առաջին պար-
տականութիւնը, և մինչ փոքր Ասիոյ մէջ ունինք
արծաթի, կապարի, պղինձի, քրոմի և ուրիշ հում
նիւթերու հարուստ հանքեր, անոնց չահագոր-
ծումը դրամազուլու կը պահանջէ, և մենք պար-
տիմք նախ նուազ ծախք պահանջող ճամբան ըրու-
նել, Երկու երեք մանր ճարտարուեստներ զար-
գացնելու ջանքի մէջ պիտի պարտաւորինք զիմել
մաքսապաշտպան դրութեան, ինչպէս է բանը Յու-
նաստանի մէջ, և մենք մաքսապաշտպաններ չենք:
Այսօրինակ մանր ճարտարութիւններ, զոր ունինք
մենք, պիտի վայելեն ամէն քաջալերութիւն զոր
կրնանք տալ, բայց ոչ-իմաստական պիտի ըլլար
մրցման մտնել Արեւմտեան ազգերուն հետ կարե-
ւոր և յոյժ կարգաւորեալ տարադադորութիւն-
ներու մէջ:

Երբեմն կը հարցուի մեզի. Ապտիւ Համիտի
վրայ ի՞նչ, Այդ կողմէ երկիւղ չունինք: Անոր վրայ

լաւ հսկողութիւն կը կատարուի, և անոր չարութիւն ընելու կարողութիւնը յոյժ աննշան չափի մը վերածուած է: Անոր միակ տաղանդն էր անարժան գործերու համար ամենայարմար գործիքներն ընտրելու կարողութիւնը: Պալատի խուճերը (քիթ) ցրուուած է, անոր զօրութիւնը ջախջախուած, և մենք չենք վախնար ուրիշ յետաշրջական շարժումէ: Ապտիւլ Համիտ անձնագէտ Միշնադարեան իշխան մըն է, Չէզար Պորճիա մըն է անփառունակ, Մեր այժմու Սուլթանը բարի և քաջ անձնաւորութիւն մըն է:

Ս. Բ. Ա. Զ. Ե. Վեր. Էնէ-Ֆ. Փաթրէճ

Երիտասարդ Թուրքերու կրթական արթնութեան ու շահագրգռութեան մասին բաւական զորութեամբ է և կարծեմ բարեկամներ պիտի փափաքին գիտնալ թէ այս ինչ կը նշանակէ մեր միսիոնարական դաշտին համար: Վերջերս նահանգիս Կրթական Վերատեսուչին և Հայոց Առաջնորդին այցելելու առիթը ունեցայ, որոնցմէ քաղած տեղեկութիւններս հաղորդել կը փափաքիմ:

Կառավարութիւնը նոր վարժարաններու բացուելուն համար բաւական կարեւոր գումար մը յատկացուցած է: Առաջնորդին ըսածին համեմատ այս գումարէն ամսական 30 Անգլ. ոսկի, որ 20 նոր վարժարաններու համար ուսուցիչ հայթայթելու բաւական պիտի գայ, քաղաքիս Հայ վարժարաններուն կ'իյնայ: Այս ծրագրին ուշ պատրաստուելուն պատճառով ներկայ տարուան 5 ամիսներուն համար միայն տրուեցաւ այս նպաստը, բայց ասկէ ետքը բոլոր տարուան համար պիտի ըլլայ: Այս դրամը ուղղակի նոր ուսուցիչներու ամսականին ի հաշիւ պիտի վճարուի: Սըվազի Հայերը իրենց կրթական գործը առանց այս նպաստին շարունակել որոշած են և կը փափաքին որ նպաստը յատկացուի գիւղերու, ուր մեծ կարօտութիւն կայ կրթական տեսակէտով: Հիմա որ զրամի մասին դիւրութիւն մը կայ, յարմար ուսուցիչներ գտնելու գործը քիչ մը դժուար պիտի ըլլայ: Առաջնորդ Հայրը թէեւ մեզի ալ դիմեց, բայց մենք աւելի ուսուցիչ չունէինք: Ասկէ առաջ ուսուցիչ ուզող քանի մը գիւղերէ եղած ուսուցիչի խնդրանքը անպատասխանի թողելու հարկին տակ զետնուած եմ դժբախտաբար: Ուրախութեամբ ուսուցիչ մը զրկած ենք այնպիսի գիւղ մը ուր լաւ ընդունելութիւն չէին գտներ մեր մարդիկը նախագէտ: Կառավարութիւնը քաղաքիս մէջ Թուրք տղայոց համար 8 վարժարաններ բացաւ և 2 եւս պիտի բանայ երբ յարմար տեղեր գտնէ. այս վար-

ժարաններէն երկուքը աղջիկներու համար են: Կառավարութիւնը 10 հոգիէ բաղկացեալ վարժապետանոցի յատուկ կարգ մը կը պատրաստէ և գալ տարուան համար ալ 20 հոգիէնոց կարգ մը պատրաստել կը ծրագրուի: անա այս կերպով կառավարութիւնն ալ կը զգայ վարժապետանոցի մը պէտքը:

Մեր ներկայ տարուան շրջանուարտ կարգը նախորդ կարգերէ աւելի մանկավարժութիւն և ուսուցչանելու մեթոտ սերտեց ու վարժութիւն ըրաւ, բայց դժբախտաբար անսովոր կերպով սակաւաթիւ է, հինգ հոգի միայն, և ուսուցիչի պահանջին շատ քիչ գոհացում մը պիտի կրնայ տալ: Մեր մանկավարժական նոր դասընթացքը խնամով ծրագրուած է և կը սպասենք նոր շէնքին, որուն համար պատրաստութիւններ կ'ըլլան: Առ այժմ Հայ վարժարաններու մէջ զգալի շարժում մը չկայ ուսուցիչ պատրաստելու գործին մասին, բայց շատ կը խօսուի պէտքին վրայ: անոր համար կը խորհինք ընդարձակել և զօրացնել մեր վարժարանին այս ճիւղը, որով կարելի պիտի ըլլայ կրթեալ Գրիստոնեայ ուսուցիչներ հասցնել գիւղական վարժարաններու: Հայ վարժարաններու տեսուչը կը զգայ ու կը չնշտէ վարժապետանոցի մը պէտքը, բայց նախաձեռնարկ ըլլալը, կ'երեւայ, մեզի պիտի վիճակի:

Սըվազի մեր կրթական գործին կարեւոր ոյժերէն մէկն է մեր ուսուցչական Ընկերակցութիւնը, որ կը բաղկանայ 50 անդամէ, բովանդակելով մեր ուսուցչական մարմինը թէ՛ Ամերիկացի, թէ՛ Հայ, նաեւ քանի մը ուսուցիչներ Հայ վարժարաններէն և քանի մը օգնական ուսուցիչներ: Ամէնա ամիսը մէկ անգամ կը գումարուինք կրթական խնդրոյ մը մասին խորհրդակցելու և վիճարանելու համար: Այս տարի քննադատական կերպով կ'ուսումնասիրենք մեր վարժարաններուն ծրագիրը և գործը, ջանալով ալ աւելի յարմարցնել զանոնք նոր պահանջներու: Մանկավարժութեան և կրօնական ուսուցման մասին լաւագոյն գիրքերը կը հաւաքենք ու կը գործածենք, ինչպէս նաեւ կը տրամադրենք գործածութեան մեր կեդրոնէն դուրս գտնուող ուսուցիչներու: Այս ուսուցչական Միութեան կը նախագահէ ստորագործոյ, Գարտուղարն է Յակոբ էֆ. Տէյրիմէնճեան, Կրթական Յանձնախումբին անդամներն են Մագսուտ էֆ. Աբիկեան, Մանեա Վարժուհի Բարսեղեան և Սենեքերիմ էֆ. Գալեօնճեան:

Կեանքիս գործը Գրիստոսի ծառայել է, օրէնքը անոր կամքը, ուրախութիւնը անոր ներկայութիւնը և թագը անոր փառքը:

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Համաբաւաւոր Բիւզանդագէտ և Հայագէտ հանգուցեալ Բրոֆ. Կելցեր իր արեւելեան ժողովուրդներուն, մասնաւորաբար Օսմ. երկրին և պատրիարքութեանց, ուսումնասիրութեան նուիրած մէկ գրքին մէջ երկու կարեւոր ճշմարտութիւններ կը շնչոյն: Այստեղի թանտարկեալին, գահազուրկ Համիտի դարուն, կ'ըսէ գիտնականը, ո'չ թէ Եւրոպէի բռնակալն էր Օսմ. ընդարձակածաւալ կայսրութեան միահեծան տէրը, այլ ճառագիւղ և թէ արեւելեան ժողովուրդներու կեանքը կրիայի դանդաղութեամբ կը յառաջանայ, քանի որ ամէն ուրեք տիրող միակ սկզբունքն է եւձալ եւձալ ընթանալ: Այս երկու ճշմարտութիւնները հին վարչութեան յատկանշական դատակնիքը եղած են, բայց նոր թէժիմն ալ իր նախորդին ախտավարակ բազում յատկութիւնները թօթուելով հանգեցնէ զոնէ դանդաղաշարժութեան ունակութեանն չէ կրցած ինքզինք ազատել: Առաջագրուած նպատակներու կատարեալ գիտակցութեամբ կորովի և վճռական ընթացք մը կը պակսի մեր պետական, ազգային և ընկերական կեանքին մէջ: Մեր Օսմ. Երեսփ. Ժողովը, որ իբր ամբողջ Օսմ. ազգութեանց ներկայացուցչական մարմինը անոնց հոգեկան և իմացական կեանքի խտացումը կը ներկայացնէ, իր դանդաղաշարժութեամբ, քաղաքական որոշ նպատակներու ձգտող կուսակցութեանց բացակայութեամբ, զերազանցապէս կը պատկերացնէ Օսմանցիութեան հոգեկան կեանքը: Ամէն ինչ տարտամ և անորոշ վիճակի մէջ է հոն: Քիչ երեսփոխաններ քաղաքական յստակատեսութիւն ունին և գիտակից են Եւրոպական քաղաքական կուսակցութեանց ձգտումներուն: Այս է պատճառը որ Երեսփ. Ժողովին ներկայացող բոլոր օրինագիծերը և երկրին համար կենսական կարեւորութիւն ունեցող ամէն տեսակ խնդիրներ բազմակողմանի ուսումնասիրութեամբ չեն մշակուիր հոն: Իւրաքանչիւր երեսփոխան կը խօսի իր րոպէական տպաւորութեան կամ ներշնչման կամ կանխամտածութեան ու նախապաշարումին համաձայն: Բայց գոնէ Օսմ. Երեսփ. Ժողովին մէջ կան անուանական քաղաքական կուսակցութիւններ—1) Երիտասարդ Թուրքեր, 2) Չափաւոր Ազատականներ, 3) Ռամկավարներ և 4) Չեղքներ, որոնք սակայն քիչ թէ շատ անուններով կամ թէ անձնական ձգտումներով իրարմէ կը տարբերին: Ընդհանրապէս անոնք ամէնքն ալ պատեհականներ են: Երբ երեսփոխաններ յստակ և որոշ քաղաքական, ընկերական, տնտեսական աշխարհայեցողութենէ զուրկ են, բնականաբար անոնց

նոնց ներկայացող խնդիրները կը քաջըշուին, անորոշութեան և տարտամութեան կը մատնուին: Ինչ իմացական պատկեր որ կը ներկայանայ մեզ Օսմ. Երեսփ. Ժողովին մէջ, նոյնը աւելի յատկանշական և աւելի տխուր երանգներով կրնանք զիտել դժբախտաբար Ազգ. Երեսփ. Ժողովին մէջ: Երկու տարիէ ի վեր Սահմանադրութեան բարիքները կը վայելենք և դեռ Ազգ. Ժողովին մէջ պետական և ազգային քաղաքականութեան մը չուրջ որոշ և գիտակից կուսակցութիւններ չկազմուեցան: Պատեհականութիւնը կը տիրէ հոն ալ բացարձակապէս և կ'սպառնայ նոյն իսկ քանի մը կուսակցականներն ալ, որոնք որոշ ծրագրով մը յառաջանալ կը փորձեն, իր զօրեղ հոսանքին մատնել: Մեր երեսփոխաններն ալ չկրցան դեռ ջլատիչ անձնական կուսակցութիւններէ աւելի բարձր քաղաքական, տնտեսական և ընկերական ըմբռնումներու հիման վրայ որոշ ծրագրով կուսակցութիւններ կազմել և իրարու հետ գաղափարական պայքար մղել: Մեր Ազգ. Երեսփ. Ժողովին մէջ կան այսօր Ղեւոնդեաններ, Հակաղեւոնդեաններ, Օրմանեանականներ, Հակօրմանեանականներ, Շահրիկեանականներ, Հակաշահրիկեանականներ, բայց չկան Պահպանողականներ, Ազատականներ, Ազգայնականներ, Ռամկավարներ, և այլն: Գաղափարական կուսակցութիւններ գոյութիւն չունին հոն: Այս պատճառով Ազգը չի գիտեր թէ Ազգ. Ժողովին մեծամասնութեան ըմբռնումին համաձայն ինչ յարաբերութեան մէջ պէտք է գտնուի ինք պետութեան հետ իր ունեցած բազմապիսի եկեղեցական-վարչական, զինուորագրական, կրթական և այլ խնդիրներու նկատմամբ: Ազգը չի գիտեր թէ ինչ կը մտածէ Ազգային երեսփոխանութեան մեծամասնութիւնը Հայոց և միւս Օսմ. տարրերու յարաբերութեան մասին այլեւայլ նահանգներու մէջ: Ազգը չի գիտեր թէ համապետական խնդիրներու նկատմամբ ինչ գիրք պիտի բռնէ և ինչո՞ւ համար: Սակայն խոստովանինք անկեղծաբար թէ ազգի մը քաղաքական հասունութեան համար անոր ներկայացուցիչներն ամէնէն առաջ պատասխանատու են: Անոնք պէտք է առաջնորդեն ամբոխը իրենց ըմբռնումներուն համաձայն և զայն դաստիարակեն քաղաքականապէս և ո'չ թէ իրենք ամբոխին քմահաճոյքներուն խաղալիկը դառնան: Մեր Ազգ. Վարչութիւնը անդեկ նաւի մը կը նմանի այսօր: Ամէն ինչ թողուած է արեւելցիներու պաշտած «ճակատագրին» և պատահականութեան: Ո'չ ոք կ'ուզէ կանխատեսել և ապագայի վտանգները խափանել: Բայց այսպիսի պայմաններ վարչութեան մը գոյու-

Թիւնը կը վտանգեն: Ազատութեան այս դարուն մէջ մենք Հայերս ոչ թէ միայն պահպանողական ընթացքի պիտի հետեւինք, ինչպէս նախորդ բռնակալութիւնը մեզ դատապարտած էր, այլ մեր սովորամոլական անձնասպանութիւնը թօթուելով յառաջդիմական քաղաքականութեան մը պէտք է հետեւինք, քանի որ Թուրք սահմանադրական տարրին և պետութեան ու մեր շահերը կատարելապէս նոյնն են:

Օրինակով մը բացատրեմ միտքս: Երուսաղէմի վանքին մէջ որջացած երեք վարդապետներուն արտաքսութիւնը Վաթէրլօի յաղթանակին պէս տօնուեցաւ մեր մամուլին մէջ: Ի՞նչ խեղճութիւն է այս: Շատ դժուար էր արդեօք Կաթողիկոսի մը կամ Պատրիարքի մը երեք տղէտ և անկարգապահ այդ խեղճ Հակները առաջին օրէն կարգադուրկ ընել և իբր աւագակ կամ գող կամ զեղծարար ձերբակալել տալ կամ վճարել: Ազգային վարչութեան տկարութեան ամէնէն փայլուն ապացոյցը այս «փայլուն յաղողութիւնն է»: Մինչդեռ Երբան կարեւոր խնդիրներով կրնար Պատրիարքարանը զբաղիլ և պէտք է զբաղի: Անշուշտ ընթերցողներէն շատեր գիտեն թէ ժամանակին բոլոր Ասորի Յակոբիկներու, Նեստորականներու, Կոպտերու, Հապէշներու և այլն պաշտօնական ներկայացուցիչը Հայոց Պատրիարքը կը համարուէր կառավարութեան առջեւ: Թէեւ մինչեւ այժմ ալ Հայոց Պատրիարքին այս իրաւունքը պաշտօնապէս հերքուած չէ, բայց մենք այդ կողմին վրայ չէ որ պիտի ծանրանանք: Հայոց պատրիարքարաններու տկարութեան և քաղաքական տնտեսութեան պատճառով այդ իրաւունքները անոնցմէ խլուած են: Յակոբիկները, Նեստորականները, Կոպտերն ու Հապէշները և նոյն իսկ Եգիպտոսները այսօր ալ Հայ Եկեղեցու հետ արամադիր են սերտ յարաբերութիւններ մշակել, քանի որ ինքզինքնին Հայոց դաւանակից կամ բախտակից ու մտերիմ կը համարին: Ինչո՞ւ Հայ Եկեղեցին, մեր Պատրիարքարանը այս կացութենէն չեն օգտուիր և այդ եկեղեցիներու հետ մեր անցեալի պատմական կապերը չեն նորոգեր: Հայոց թշնամի հին Դաւանակներ չկան հիմա և տէրութիւնը շատ լաւ գիտէ թէ մեր շահը Օսմ. կայսրութեան զօրանալուն և յառաջդիմութեան մէջ է միայն: Բայց մենք անձնական խնդիրներով այնքան զբաղած ենք որ ժամանակ չենք գտներ աւելի կենսական խնդիրներով զբաղելու և մեր քաղաքական դիրքը Օսմ. կայսրութեան մէջ ամրապնդելու:

Հ. ՄԱՐԿԱՆԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

ՕՍՄ. ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ — Բ ՆՍԱՏԵՐՋԱՆ

ԽԵ. ՆԷ. (Փետր. 22). Նախագահը ցաւով ծանոյց Բիֆաթ պէյի (Հալէպ) մահը և որոշուեցաւ ցաւակցութիւն յայտնել ընտանիքին: Ապա ձեռնհաս յանձնաժողովներուն յղուեցան Վարչապետութեան կողմէ ներկայացուած երկու օրինագիծեր: Սեղանի վրայ դրուեցաւ հրոսախմբերու օրէնքին վերաբերեալ առաջարկը, որ նախորդ երեքշաբթի ներկայացուեցաւ և որով կ'ուզուի չեղեալ նկատել աւսոր համաձայն տրուած վճիռները և զանոնք վերաքննել կանոնաւոր դատարաններու առջեւ: Թերուդէմ դիտողութիւններէ ետեւ որոշուեցաւ վիճաբանութիւնը յետաձգել այն օրուան, երբ ձեռնհաս յանձնաժողովին տեղեկագիրը հասնի նոյն օրէնքին նկատմամբ: Կարգը եկաւ այլ առաջարկներու: Կառավարական պաշտօնեաները ութ ժամ աշխատցնելու առաջարկ մը մերժուեցաւ: Պաղտատ-Հալէպի խնուրին փոքրիկ ծախքով մը նորոգելու և անոր ապահովութիւնը կատարելագործելու առաջարկ մը Ներքին գործերու նախարարութեան յղուեցաւ և Իրագի կողմը տասանորդի տեղ առնուած բերքերու գնահատման վերաբերեալ օրինագիծ մը օրինագիծերու յանձնաժողովին: Ինչինչ տեղերու կառավարական պաշտօնեաներուն թոշակները տեղային սղութեան պատճառով բարձրացնելու առաջարկ մը մերժուեցաւ: Իբրեւ տարածամ առաջարկ, Կարգացուեցաւ նախաքննիչ յանձնաժողովին տեղեկագիրը Տաղաւարեան էֆի 27 խնդիր պարունակող առաջարկին վրայ և որոշուեցաւ շարաթ հարցապնդել ձեռնհաս նախարարութիւնը: Բազմայի հնութիւններուն պահպանման վրայ ուշադրութիւն հրաւիրելու, դրոշմաթղթի օրէնքը վերաքննելու և պարզելու, դրամական միութեան ձեռնարկելու և Հալէպի կողմը երկաթուղիի սակացոյցը բարեփոխել տալու առաջարկները ձեռնհաս նախարարութիւններուն յղուեցան: Որոշուեցաւ առժամապէս յետաձգել առաջարկ մը, որով կ'ուզուէր Վարչապետի հարցապնդել թէ Բ. Դրան իրաւունքները ինչպէս պիտի առնուին Սուէզի ջրանցին պայմանագրութեան նորոգման միջոցին, որու ձեռնարկած է Եգիպտական կառավարութիւնը: Որոշուեցաւ քաղաքային երկրաչափական վարժարանի տխուր վիճակին վրայ հրաւիրել Վարչապետութեան ուշադրութիւնը: Դատաւարական օրէնքի և Մարզահամարի կանոն

նագրի վերաբերեալ երկու առաջարկներ ձեռնհաս յանձնաժողովներու ղրկուեցան։ Դադարէ մը ետքը նիստը վերսկսաւ։ Սթրանճայի անտառներուն հասոյթը և պաշտօնէութեան թռչակները, որոնք ելեւմտացոյցին մէջ անցուած չէին մոռացմամբ, ցոյց տուող օրինագծին տեղեկագիրը կարգացուեցաւ և որոշուեցաւ վիճաբանութիւնը յետաձգել, քանի որ Էվգաֆի նախարարութենէն ներկայացուցիչ մը չկար։ Ապա բաւական խօսուեցաւ Էվգաֆի նախարարութեան մէջ տիրող զեղծումներու վրայ, և ահա Իսմայիլ Քէմալ և Արիֆ Իսմէթ պէյերուն միջեւ անձնական բռնուն կռիւ մը ծագեցաւ, որ դժուարաւ փակուեցաւ։ Մարդահամարի օրինագծին 31—38 յօդուածները կարգացուեցան և 31րդը, 35րդը, 38րդը յանձնաժողովին ղրկուեցան։

ԽԶ. Նիսի (Փետր. 26). Ատեանը բացուեցաւ ժամը 5.30ին։ Նախորդ նստի ատենագրութեան վաւերացումէն ետեւ ելեւմտական յանձնաժողովին յղուեցաւ Օսմ. պետութեան մէջ հրատարակուող լրագիրները թղթատարական ծախքէ զերծ կացուցանելու օրինագիծ մը՝ դպրոցական գիրքերն ալ նոյն օրինագծին ենթարկելու առաջարկի մը հետ։ Ապա Անտառներու և երկրագործութեան նախարարը սկսաւ պատասխանել Տաղաւարեան էֆ.ի հարցապնդման, որու սակայն 4—5 կէտերը միայն ի նկատ առնուեցան և մնացեալները յետաձգուեցան։ Մարդահամարի օրինագծին վիճաբանութիւնը վերսկսաւ և բաւական խօսուեցաւ թէ արտասահմանի գացող Օսմանցիներ պարտաւոր են անցագիր առնել թէ ոչ և, առանց որոշում տալու, նիստը փակուեցաւ։

ԽԷ. Նիսի (Փետր. 28). Ատեանը բացուեցաւ ժամը 5.30ին։ Նախագահը ելեւմտացոյցի քննութիւն պահանջողի մը պատասխանելով ծանոյց թէ չարթի մը պիտի աւարտի անոր պատրաստութիւնը։ Գօլ աղասիի և փոխ հարիւրապետի պաշտօններուն ջնջման օրինագծին քննութիւնը նստին երկրորդ մասին յետաձգուեցաւ։ Պատերազմական նախարարին բացակայութեան պատճառով։ Վերսկսաւ անցագրի կանոնագրին վիճաբանութիւնը, և անցագիր առնելը ոչ թէ պարտաւորիչ ալ կամաւոր ընելու առաջարկի մը վրայ առաջին յօդուածը ղրկուեցաւ յանձնաժողովին։ Յաջորդ հինգ յօդուածներն ալ բարեփոխման քանի մը առաջարկներու հետ յանձնաժողովին ղրկուեցան, և Ներքին գործերու նախարարն զգացուց թէ կառավարութիւնը տրամադիր չէ կամաւոր ընել անցագիրը, վասն զի տարեկան 50-60 հազար ոսկիի եկամուտ մը պիտի կորսուի։ Դադարէ մը ետեւ նիստը վեր-

սկսաւ ժամը 9ին։ Պատերազմական գործողութիւններու վերադարձութեան, դատավարութեան կանոնագրին կցելի, հաշուակալութեան դիւանի և մետաղահանքերու ու քարահանքերու օրինագիծերը ձեռնհաս յանձնաժողովներուն յղուեցան։ Դարձեալ յուղուեցաւ ելեւմտացոյցի քննութեան անմիջականութեան հարցը և որոշուեցաւ յանձնաժողովին գրել որ փութով մատուցանէ իր տեղեկագիրը։ Զ և է զօրաբանականութեան և Հիճադի ու Ենմէնի զինուորական հրամանատարներուն օրինագիծը զինուորական յանձնաժողովին յղուեցաւ։ Անցագրի կանոնագրին յօդուածները կարգացուեցան։ Դրդէն մինչեւ 18րդը և առաջին ընթերցումը աւարտեցաւ։ 16րդը յանձնաժողովին վերադարձնելով, Էվգաֆի եկամուտներուն գանձման օրինագծին քննութիւնը յետաձգուեցաւ։ Մարախի կանոնագիրը Նաֆի փաշայի մէկ առաջարկին հետ ձեռնհաս յանձնաժողովին յղուեցաւ։ Պատերազմական նախարարին կողմէ ղրկուած փոխանորդ մը խնդրեց որ Գօլ աղասիի և փոխ հարիւրապետի պաշտօններուն ջնջման օրինագիծը նախաքննիչ յանձնաժողովին վերադարձուի վերաքննութեան համար։ Ժողովը հաւանեցաւ։

Մայրաքաղաքի Երեքչարթի թոփգափուի պալատան չըջանակին մէջ մայրաքաղաքիս զանազան թաղերէն Իսլամ, Բրիստոնեայ և Հրեայ 318 երիտասարդներ ներկայացան ձեռնհաս խիսանութեան հրաւերով, և զինուորագրութեան յանձնաժողովի նախագահին կողմէ զինուոր հռչակուելէ ետեւ արձակուեցան՝ իրենց զորքերը կարգի դնելու և հինգչարթի ժամը 5ին վերտաին ներկայանալու հրահանգով։ Հրաւիրեալները 99ի և 300ի ծնունդներ էին միայն, որոնց թիւը 3.000ի կը հասնի։ Առ այժմ վրաններու տակ պիտի հիւրասիրուին քանի մը օր և ապա պիտի ղրկուին Ա, Բ և Գ Զօրաբանականները։ Հետզհետէ պիտի հրաւիրուին նաեւ 301—304ի ծնունդները։

— Պատերազմական նախարարը ընդունած է Բրիստոնեայ զօրքերը կիրակի և տօնական օրեր զօրանոցներէն արձակելու առաջարկը։ — Անատուլի զանազան կողմերէն երկրաչարթի տկար ու զօրաւոր ցնցումներ կը ծանուցուին, բարեբախտաբար ամէնն ալ անվնաս։ — Անցեալ երեքչարթի Երեսի. ժողովը Հալէպի երեսիփոխան Պէրէքէթզադէի յուղարկուորութեան պատճառով մեծամասնութիւն չունեցաւ և չկրցաւ գումարիլ։ — Անցեալ չարթու Օսմ. թանգարանի տնօրէն Համաթի պէյ մեռաւ։ Եղբայրը Խալիլ պէյ անոր յաջորդ կարգուեցաւ։ — Կրթական նախարարութիւնը 300ական ֆրանք ամսաթոշակ յատկացուց սպանեալ Եղիչէ

Թոփճեանի պաշտպանեալ Տ. Խաչիկեանի և Պուլկար դաշնակցականի մը, որոնք համալսարան կը յաճախեն, մին ժընէվի և միւսը Լոզանի մէջ, — Վեհ. Սուլթանը Եւեմօտական նախարարին թանկագին գաւազան մը նուիրեց ոսկի գլխով և շողակներով զարդարուած: — Ամերիկեան դեսպանը երեքշաբթի Կայսեր ներկայացաւ և Մր. Թաֆթի նամակը մատոյց ի պատասխանի Ն. Կ. Վեհափառութեան ինքնագիր նամակին, որով իր գահակալութիւնը ծանուցած էր: — Պոլսոյ սրճարանի մը մէջ գաւաթ մը խաճվէ աճուրդի դրուելով ի նպաստ նաւատորմի 460 դահ.ի գնուեցաւ, Պէյքոզի զօրանոցին մէջ ալ Ենէ Դաշէֆայի թիւ մը 530 դահ. 10 փարայի: — Պերլինի Օսմ. դեսպանը հեռագրեց թէ Գերման պաշտօնական չըջանականեղում մէջ հաւատ չընծայուիր Թուրքեւպուլկար յարաբերութիւններու խզման: Մայրաքաղաքիս Ռուս դեսպանն ալ պաշտօնապէս հաղորդեց թէ Ֆերտինանտի և Չարին տեսակցութիւնը խաղաղասիրական նպատակ ունի: — Սերպիոյ Արտաքին գործերու նախարար Մ. Միլովանովիչ հինգշաբթի իր դիւանապետին հետ մայրաքաղաքս եկաւ քանի մը օրուան համար: — Օսմ. Մ. և Յ. կուսակցութիւնը իր նոր դիւանը կազմեց սապէս. Խալիլ պէյ (Մէնթէշէ) նախագահ, Սէյիտ պէյ (Իզմիտ) դեր նախագահ, Խայրի պէյ (Նիկոտէ), Ապտիւրրահման պէյ (Դամասկոս) և Ազմի պէյ (Փրէզէվա) անդամ: — Թաւի կը հեռագրուի թէ Ֆրանսական և Իտալական դեսպանները Օսմ. կառավարութեան հատուցում կը պահանջեն Ատանայի ջարդէն վնասուած Ֆրանսացիներու և Իտալացիներու կորուստներուն համար, և թէ հաւանօրէն Լանէի իրաւարար ատենին պիտի յանձնուի խնդիրը: Բ. Դուռը մերժած է Ֆրանսական կառավարութեան ծանուցագիրը: — Օսմ. Խորհրդարանի Յոյն երեսփոխանները ապարդիւն փորձ մը ըրին իրենց Պատրիարքը համոզելու որ Սինոդը ժողովի հրաւիրէ:

Նահանգներ. Ատանայի կուսակալը կը հեռագրէ թէ Մէրսինի Դըպրըզ Չարչըր թաղը խանի մը տանիքը փլած է և 4 հոգի մեռած և 3 հոգի վիրաւորուած են: Ուրիշ հեռագիրով մը կը յայտնէ թէ կառավարչատան դատական ճիւղի յարկաբաժինէն գիշերը հրդեհ ծագած և ամբողջ յարկաբաժինը այրած է: Վնասը ստուգելու և պատասխանատուները գտնելու համար քննութեան սկսուած է: Ներքին գործերու նախարարութիւնը հեռագրեց անմիջապէս նոր պաշտօնատան մը շինութեան ձեռնարկել: — Իզմիրի Պատրում գաւառակին մէջ փոքր ընկոյզի մեծութիւնով կարկուտ

տեղացած է և բակլայի ու նուշի բերքը փճացուցած է: — 2 Զօրաբանակի փոխ հրամանատարը կը հեռագրէ Պատերազմական նախարարութեան թէ 27 Համալէնաներ անձնատուր եղած են: — Սէլանիկի կուսակալը Ներքին գործերու նախարարին հեռագրած է թէ Սէրէզի պատմական ատենը 4 տարուան բանտարկութեան դատապարտած է Գերմանահպատակ Լէօն Ռուզբերդը, որ ոստիկանները նախատած և անոնց դէմ զէնք քաշած էր: — Նորէն Սէլանիկի կուսակալը կը հեռագրէ թէ Թուրքեւպուլկար սահմանագլուխին վրայ Պատի-Պորտայի Թուրք և Պուլկար ամրոցներուն զօրքերուն միջեւ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ, որու միջոցին տասնապետ մը և զինուոր մը վիրաւորուեցան և զինուոր մը մեռաւ: — Այն. թապ երրորդ կարգի գաւառակի վերածուեցաւ Բիլիսի, Պրէճիքի և Բումգալէի միացումով: — Պիթլիսի կուսակալ անուանուեցաւ Էրզրումի նախորդ կուսակալ Թահիր փաշա: — Ենմէնի վերջին լուրերը յուսադիր չեն: Իմամ Համիտէտտին իր ցեղին մարդերուն անուշով խոստացած է ապստամբութիւններու չմասնակցիլ: — Սթրանձայի անտառներուն մէջ փայտի խնդրոյ մը առիթով արիւնալի կոխ մը ծագած է Լազերու և Թուրքերու միջեւ: — Կառավարութիւնը Իսքէնտէրունի, Հալէպի, Զօրք Մարզուանի և չըջականերուն ինչպէս նաեւ Տիգրանակերտի մէջ զէնքի վաճառումը արգելած է: — Մ. և Յ. Գոմիթէի Նազիլիի ճիւղը 14 դպրոցներ բացած է չըջակայ գիւղերուն մէջ: — Սէլանիկէ կը հեռագրուի թէ երկրաշարժի ցնցումներ զգացուած են Նէվրոքոփի, Բազլըզի ու Ճումաաի Պալայի մէջ և պատեր ճեղքուած են: — Մէքքէի կուսակալը կը հեռագրէ թէ ժանտախտի դէպք մը պատահած է հոն:

Աւետ. Ժող. Պանտրմայի Աւետարանականներու ազօթատեղին պաշտօնապէս իրրեւեկեղեցի հաստատող Կայս. ֆէրմանը Ազգապետարան յանձնուեցաւ: — Ուրախութեամբ կ'իմանանք թէ Վեր. Ստեփան Զօրիկեանի որդին, Վեր. Լէօն Արփի, Փետր. Յին երէց կարգուած է Օհայօի Նէլսընվիլ քաղաքի երկցական եկեղեցիին, Դարձեալ, թերթիս աշխատակից խմբագիրներէն Միքայէլ Էֆ. Մինասեան կարնոյ մէջ նշանուած է տեղւոյն զարգացած օրիորդներէն Սաթիքի Յ. Կարապետեանի հետ: Դարձեալ, Պրուսայի քարոզիչ Պատ. Եղիա Շամիկեան, որ վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուեցաւ վերջերս Ազգ. հիւանդանոցին մէջ, սկսած է ապաքինիլ: — Տիարպէթիի հովիւ Վեր. Վարդան Ամիրխանեան կը գրէ թէ վերջնականապէս հրաժարած է իր պաշտօնէն, որու պայմանաժամը կը լրանայ Մայիսի վերջը: — Երիզայի մեր թղթակիցը կը գրէ թէ Յունվի վերջին օրը քաղաքին մէջ քանի մը վատաբարոյ Թուրքեր խուճապ մը յառաջ բերած են Հայ պատանիի մը վրայ յար-

ձակելով, և տեղւոյն երեւելիներէն շէմիլ էֆ. յա-
ջողած է արգելել թուրք ամբոխի մը դէպի Հա-
յոց թաղ խուժումը: Քանի մը հոգի ձերբակալ-
ուած են և քննութեան ձեռնարկուած է:

Հայ Ժող. Երկուշաբթի Ս. Պատրիարքը գործա-
կատարին հետ այցելեց Ելեւմտական, Էվգաֆի,
Առեւտրական և Հանրագուտ շինութիւններու նա-
խարարներուն:—Պատրիարք Հայրը պատրիարքական
Աթոռ վերադառնալէ ետքը առաջին անգամ անց-
եալ ուրբաթ նախագահեց Ազգ. Ժողովին և ճառ մը
խօսեցաւ: Այդ նիստին մէջ հաստատուեցաւ Գա-
տըքէօյի 4 երեսփոխաններուն ընտրութիւնը:—
Ամենայն Հայոց Հայրապետը Սեպ. 24 թուակիր
կոնդակով մը Արքութեան տիտղոս շնորհած է Ս.
Պատրիարք Հօր:—Անցեալ չորեքշաբթի իրան
Ժողովը Կիլիկիոյ որբերուն և այրիներուն վիճակը
քննելու և տարուելիք դարձանները խորհելու հա-
մար քննիչ կարգեց որբախնամի անդամներէն Ս.
Սուին էֆ., որ առաջարկած էր անձնուիրաբար
ստանձնել այդ պաշտօնը:—Կրօն. Ժողովը քանի
մը առաջնորդներու բարեւոք պաշտօնավարութիւնը
նկատի առնելով խնդրած է Ս. Պատրիարքէն Եր-
զնկայի, Արաբկիրի, Սամսոնի, Եւգոկիոյ Առաջ-
նորդներուն և Տ. Գարեգին Վրդ. իրաւաստութեանի
յարմար կերպով վարձատրութիւնը, խրախուսելու
համար զանոնք:—Պետական խորհուրդը մերժած
է Հիւանդանոցի հոգաբարձութեան 15,000 ոսկիի
վիճակահանութիւն մը կազմակերպելու ծրագիրը:
—Սրբազան Պատրիարքը պիտի պահանջէ Վար-
չապետէն որ Ասաֆ Պոլսէ հեռացուի:—Երուսաղէմի
միաբաններէն Մեսրոպ Վրդ. Սահակեան, որ վան-
քէն գողցուած արծաթեղէններ ծախելու ատեն
բռնուած էր Եգիպտոսի մէջ, Երուսաղէմ տարուե-
ցաւ հսկողութեան տակ: Գողցու մնացած է Ա-
ղեքսանդրիա:—Երուսաղէմի Պատրիարքական
Տեղապահը և Պ. Փափազեան էֆ. Երուսաղէմի
Պատր. փոխանորդին կը հեռագրեն թէ 3 վարդա-
պետներու մեկնումէն ետքը վանքը անպայման
կերպով անձնատուր եղած է: Յետոյ նոյնպէս տե-
ղեկագիրով մը պարզած են իրենց վանք մտնելուն
մանրամասնութիւնները, միաբաններուն մէկ մա-
սին իրենց հանդէպ ունեցած լաւ վերաբերումը,
վանքին 42,000 ոսկիի պարտքը, որուն համար
1,200 ոսկի տարեկան սոկոս կը վճարուի և 3
վարդապետներուն Եաֆայի մէջ տեսուէէն 125 ոս-
կի առնելը:—Մայր դիւանին կողմէ Վարչութեան
ղեկեցաւ Ազգ. Ժողովի վերջին նիստին մէջ երեք
երեսփոխաններու ներկայացուցած գրաւոր սա
հարցումը թէ, երբ միթիւններու համար եկեղե-

ցիները տրամադրելու միտքով դիմումներ ըլլան,
Թաղ. խորհուրդները Բնչ ընթացք բռնելու են:—
Նպաստեց Միջազգային Յանձնաժողովին անցեալ
չորեքշաբթիի նիստին մէջ խնդիր եղաւ թէ Յանձ-
նաժողովին գոյութեան պէտք կայ թէ ոչ: Կար-
ծիք յայտնուեցաւ թէ Ատանայի մէջ դեռ շարու-
նակուող նպաստի գործին հսկելու համար պէտք
կայ, ինչպէս նաեւ Եւրոպայ և Ամերիկա եղած վեր-
ջին կողմի արդիւնքը բախելու համար: Մր. Փրթ
հաղորդեց թէ վերջին դիմումներու իբր արդիւնք
3,000 ոսկի եկած է, որուն կէսը Ատանայի, կէսն
ալ Սեբաստիոյ չրջահաներուն յատկացուած է: Մր.
Մէքալըմ Մարաշէ հեռագրած էր թէ 12,000 հոգի
անօթութեան մատնուած են: Յանձնաժողովը ո-
րոշեց 200 ոսկի զրկել: Երջակայ գիւղերէն Տէօրթ
եղ հաւաքուած կարօտեալներու վիճակը քննելու
հրահանգ տրուեցաւ Խաքէնտէրունի միսիոնար Մր.
Քէնէտիի: Մր. Թրոպրիճ Անթաքիայի այրիներուն
աշխատանոց մը պիտի բանայ: Տր. Ֆալը Այնթա-
պի վիճակին խեղճութիւնը լսելով 400 ոսկի եւս
զրկած է: Մարաշի յատկացուած կառավարական
409,166 դահ.էն Քիլիֆի, Չաքրլար և Կէօճէյիզ
գիւղերուն այրած տուններուն շինութեան 165,
928 դահ. և 762 այրիներու և որբերու իբրեւ 3 ամ-
սուան ապրուստ՝ 118,316 դահ. ծախսուած է, պա-
տերազմական ատեանին ալ ծախքերէն ետքը 15,000
դահ. մնացած է:—Երզնկայի Առաջնորդը 100
ոսկի զրկած է Պատրիարքարան՝ որբախնամ գործին
համար: Էվէրէկի ազգայիններն ալ 25 ոսկի զրկե-
ցին 5 որբի համար:—Վերջերս Նիւ Եորքի մէջ
կարեւոր ընկերակցութիւն մը կազմուած է Տէ.
Արֆիէյն Բիւթ Էօֆէյնը անունով, որուն նախա-
գահն է Նիւ Եորքի Անգղիական Եկեղեցւոյ Եպիս-
կոպոս Կրիյըր, և անդամները ազգեցիկ անհատ-
ներ: Ընկերութիւնը պիտի օժանդակէ Կիլիկեան
որբերու և այրիներու հոգածութեան գործին:—
Պրուսայի մէջ նորէն Առաջնորդին նախաձեռնու-
թիւնով 400 տուփ շերամի հունտ հանգանակուած
է, որ պիտի զրկուի Չորք Մարզուանի կողմերը:
—Գաւառներէ Պատրիարքարան նամակներ կը հաս-
նին թէ հողային խնդրոյն համար եղած ձեռնարկ-
ները զրկուած Ժողովուրդին իրաւունքը վերա-
հաստատելու բաւական չեն:—Կեսարիոյ Առաջնորդ
Պալեան Սրբազան, որու զէմ դատ բացուած էր
քարոզի մը համար, Վարչութեան հրահանգով Պո-
լիս հրաւիրուեցաւ:—Ներքին գործերու նախա-
րարը Գեղամ էֆ.ի խոստացաւ թէ մօտ օրէն շար-
ժուն դատական մարմին մը պիտի զրկուի Մուշի
կողմերը և ամէն բան արդարութիւնով պիտի կար-
գադրուի:—Ատանայէ կը հեռագրուի թէ 2էյ-
թունի Կաթ. փոխանորդ Տ. Վաղարշակ Ծ. Վրդ.
հոն հասած է:

ԱՐՏԱՔԻՆ

Պոլկարի . Արքայական առողջ անցեալ չորեք-
շաբթի Փետրուարիկ ժամանեց և արքայափայել
պատիւներով ընդունուեցաւ : Զարքօէ Սէլօի մեծ
պալատը արքունի հիւրերուն ընակութեան յատ-
կացուեցաւ : Պոլկարիոյ Զարք , Պոլկարերէն լե-
զուով պատասխանելով Ռուսիոյ Զարին բարի գա-
լըստեան յոյժ սիրալիր բաժակաճառին , ըսաւ .
« Պոլկարիոյ անկախութեան հրատարակումէն ետ-
քը ինծի ամենահաճելի պարտականութիւն համա-
րեցայ Թագուհիին հետ նախ Զեր Վեհափառու-
թեան մայրաքաղաքը այցելել և հոս իմ կողմէն և
Պոլկար աղգին կողմէ Զեր Վեհափառութեան ա-
մենաջերմ շնորհակալութիւն յայտնել ամէն այն
բաներուն համար զորոնք Ռուսիա և իր կայսրը
ըրին Պոլկարիոյ անկախութիւնը ճանչցնելու հա-
մար : » Կը կարծուի թէ այս այցելութիւնը առա-
ջինն է չարք մը այցելութիւններու , զորոնք Պոլ-
կար արքայական առողջ հետգնեալ պիտի տայ Եւ-
րոպական արքունիքներու : Սահմանադիր թուրք
և Պոլկար զինուորներու ընդհարման միջադէ-
պերը , որոնք այս այցելութեան միջոցին պարբե-
րականութեան ուշադրաւ հանգամանք մը ստա-
ցան , մեկնութիւններու բաւական ատաղձ կը մա-
տակարարեն երկու տէրութիւններուն և սահմա-
նակից պետութիւններու մամուլին : Ճշմարտանման
կը թուի ոմանց սա հայեացքը թէ այս ընդհարում-
ները նախապէս ծրագրուած են և օրըստօրէ փե-
թրուպուրկ հեռագրուելով պիտի ծառայեն ի վեր
հանել Զարին և խորհրդականներուն տրամադրու-
թիւնները և ստոյգ փորձի մը ենթարկել Ռուսե-
աւստրիական մերձեցման բուն իսկութիւնը հանդէպ
Պալքանեան պետութիւններու տնչերուն ու խըր-
տումներուն : Փետրուարիկեան հեռագրի մը հա-
մաձայն կիրակի Պոլկարիոյ Արտաքին գործերու
նախարարը տեսակցութեան մը մէջ մեծ անձկու-
թիւն ցուցած է արդէն թերակղզիին կացութեան
նկատմամբ և յայտնած է թէ Մակեդոնիոյ վիճակը
տեղացի Քրիստոնեաներու յոյսերուն ընաւ չպա-
տասխաներ և նոյն կողմերու Պոլկարներուն գան-
գաւանները գէշ ազդեցութիւն կ'ընեն Պոլկարիոյ
վրայ , որ հետեւապէս կը վշտանայ Թուրքիոյ դէմ :
Բարեբախտաբար երկու կառավարութիւնները խա-
ղաղասէր տրամադրութիւններ կը ցուցնեն միջա-
դէպերը անաչառապէս քննելու և յանդուորները
փութով պատժելու : Սոֆիայի մէջ կազմուած
քննիչ յանձնաժողովը սկսած է իր պաշտօնը : Մին-
չեւ ցարդ առնուած լուրերու համաձայն միջադէ-

պերու թիւն է հինգ , երեքը Թոմարայի մօտ (Տրա-
մա) պատահած , մին Բէլթէփէ և մին Եէմիլէք
Գալէ (Գըրդ Բիլիսէ) : Կիրակի Սոֆիայի մէջ
հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Մակե-
դոնիոյ մէջ սպաննուած Մակեդոնացի պետերուն
համար և յետոյ անոնց պատկերները պաշտօնու-
ած են թափօրով :

Անգլի . Անցեալ ուրբաթ Խորհրդարանը 689,
100 Անգլ. ոսկիի վարկ մը քուէարկեց նաւատորմի
համար : Երեսփ. Ժողովը 185ի դէմ 228 քուէով
մերժեց Ընդդիմադիրներու մաքսապաշտային առա-
ջարկ մը , միաձայնութեամբ քուէարկեց գահաձա-
ռին պատասխան-ուղերձը և որոշեց նիստերը դադ-
րեցնել մինչեւ երկուշաբթի : Իրանաւացի Ազգայ-
նականները քուէարկութեան մէջ ձեռնպահ մնա-
ցին : Այս ընթացքը վտանգաւոր կ'երեւցնէ դահլիճի
գիրքը : Երկուշաբթի Երեսփ. Ժողովը միաձայնու-
թեամբ ընդունեցաւ Վարչապետին առաջարկը՝ իր
նիստերը մինչեւ Մարտ 24 բոլորովին ելեւմտա-
ցոյցին քննութեան նուիրելու և ապա դադար ընե-
լու մինչեւ Մարտ 29 : Միութենականները ձեռն-
պահ մնացին : Վարչապետը նոյն նստին մէջ ծա-
նոյց թէ Մարտ 29է ետքը օրինագիծեր պիտի ներ-
կայացնէ ելեւմտական խնդիրները Լորտերու Ժո-
ղովին ընաւ չղրկելու և այն Ժողովին «մերժման»
իրաւունքը սահմանափակելու համար :

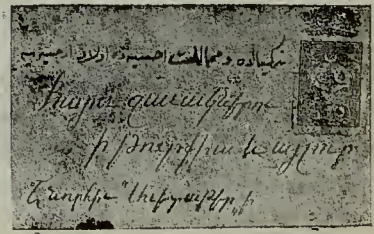
Այլեւայլ . Անցեալ չարթու Ֆիլատէֆիոյ մէջ
Թրամուէլի պաշտօնեաները գործադուլ ըրին 10,000
զինուոր անկարող եղան զսպել ծագած խռովու-
թիւնները : 1,500 հոգի փրաւորուեցան և 2 միլիոն
Ֆր. հասաւ մեծար : — Անցեալ երեքշաբթի անհամար
բազմութիւն ներկայ եղած է Պոլթրոս փաշայի յու-
ղարկաւորութեան : Դազաղը դրուած է Թնդանթի
սալի մը վրայ , որու կը հետեւէին Ղպտի և այլ
զպորոցականներ ու պաշտօնական այլեւայլ մար-
միններ : Թափօրին կ'առաջնորդէին զինուորական
նուագածուններ , Անգղիացի և Եգիպտացի զին-
ուորներ հետի և հեծեալ , յետոյ Ղպտի կղերը , ո-
րոնց կ'ընկերանային Եգիպտոսի Հայոց առաջնորդը
և չորս քահանայ , Յոյն երէցներ և Հրեայ խա-
րամներ : — Էրէնթալի կոմսը Պերլինէ վերադարձին
Աւստրիա-Հունգարիոյ նախարարական խորհրդին
մէջ մեծ գոհունակութիւն յայտնեց իր ուղեւո-
րութեան արդիւնքին համար : — Փարիզէ կը հե-
ռագրուի թէ Մոլլա Հաֆիտ պաշտօնանկ պիտի
ընէ Մարոքեան բանակին թուրք մարդիկները :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ . Հորիզոն . — Ի՞նչ ընենք . —
Ներքին կեանք (Հսկումի պահեր) . — Ճշմարիտ գնում-
ներ . — «Գոլէի արքի» մը . — Կրքակտն նախապաշա-
րու մը . — Գիտական աշխարհէն . — Բազմազգայն աշ-
խարհէն . — Քրիստոնեայ եկեղեցի . — Կրքակտն իտալե-
ներ . — «Սերը որ գիտութեան գերագանց է» . — Բարե-
կարգի կուսակցութեան ծրագիրները . — Սըվագի . —
Հայ կեանք . — Քաղաքական :

Սիրելի աղաք,

Կը յիշէք որ վերջին նամակիս մէջ աշխատեցայ ճշմարիտ տուեի մը մասին ունեցած գաղափարս յայտնել ձեզի: Յոռւամ կը համաձայնիք ինծի հետ ըսելու թէ՛ ան ամենակարեւոր նիւթն է որուն վրայ երբեք պիտի խորհինք կամ պիտի խօսինք: Մեր շրջանակին մէջ, Վարժարանը, ուր դուք իւրաքանչիւր շաբաթ բաւական ժամեր կ'անցնէք, աղէկ բան մըն է: Մենք այս երկրիս մէջ ա'լ աւելի բազմաթիւ դպրոցներու կը կարօտինք: Ե'կեղեցին ալ մեծ հաստատութիւն մըն է, զոր բոլորս ալ կը սիրենք: Միլիոնաւոր ժողովուրդներու կեանքը և շահերը պաշտպանելու համար հաստատուած կառավարութիւնն ալ, գիտենք որ վերջին աստիճան կարեւոր է և կ'արժէ որ մեր յարգանքն ու հաւատարմութիւնը վայելէ: Բայց այս բոլորէն կարեւորագոյնը Տունն է, ընտանիքն է: Երբովհետեւ ընտանիքը ազգային կեանքին առաջին ցանկէն է: Իկզ մը բազմաթիւ ընտանիքներէ կազմուած է, որոնք իրարու կապուած են թէ՛ արիւնի եւ թէ՛ հասարակաց շահու կապերով: Առանց ընտանիքներու՝ ազգ մը գոյութիւն պիտի չունենար: Այս կը նշանակէ որ ազգի մը կեանքը և բարգաւաճումը ընտանեկան կեանքին մաքուր ու զօրաւոր պահուելէն կախեալ է: Եթէ երբեք տեսնէք տղայ մը կամ աղջիկ մը, որ ընտանեկան օրէնքները կը կոտրէ, որ անհնազանդ է, որ անպատշաճ լեզու կը գործածէ և անմաքուր բաներ կ'ընէ, որ խոստովնապահ չէ, որ կը ստէ և թերեւ կը գողնայ ալ, կրնաք վստահ ըլլալ որ այդ աղան կամ աղջիկը ազգին թշնամի մըն է: Դուք պիտի տեսնէք թէ այս ո՛րչափ ճշմարտութիւն է, երբ յիշէք որ ազգի մը օրէնքները ընտանիքի մը օրէնքներուն հետ ճիշդ նոյն են: Վստահ եմ որ այս կէտին վրայ այսչափ զբաւուր պիտի ներէք: Ձեզ ձանձրացնել չեմ ուզեր, բայց շատ փափաքող եմ որ այս մտածումը որոշապէս տպաւորուի ձեր միտքերուն մէջ:

Հիմա կը հասկնաք թէ իմ ձեզի համար ունեցած փափաքս այն է, որ դուք ձեր ընտանիքներէ սիրէք, և անոնց օրէնքներուն հնազանդիք, այնպէս որ դուք ձեր հայրենիքը կարենաք սիրել ու հնազանդիլ անոր ալ օրէնքներուն: Եթէ առաջինը ընէք, երկրորդն ալ պիտի կարենաք ընել առանց ձախողելու: Օրինակ մը տամ ձեզի թէ ինչպէս մեր ընտանիքը, որուն անդամներն ենք, մեզ կը կապէ մեր հայրենիքին: Հայրս շատ անգամներ խօսած է ինծի հին օրերու մասին՝ երբ սակաւաթիւ գաղթականներ կային հիմա բաղձամարդ եղող Մասաչուսէց Նահանգին մէջ: Անոնք ո՛րչափ շարաշար կ'աշխատէին իրենց հողերը հերկելու և իրենց ընտանիքները վայրենի Հնդկիներու դէմ պաշտպանելու համար: Կը մտաբերեմ որ ան կը յիշէր նախահայրերէս երկուքը, որոնք ուրիշ շատերու հետ, գաղանային կերպով սպաննուած էին վայրենի Հնդկիներէ: «Տիրոջիւրի Զարգը» կոչուած կոտորածին ատենը, Դիտէք թէ հայրեր ո՛րչափ կը սիրեն հին օրերու վրայ խօսիլ: Հետեւաբար իմ հայրս բացառութիւն մը պիտի չըլլար այս կանոնին, և այս կերպով ան շատ անգամներ յիշեցուցած է ինծի թէ մեր նախահայրերէն մէկը զինուոր մըն է եղեր Ուոշինկթընի բանակին մէջ, երբ ան իր կէս անօթի ու խեղճուկրակ հագուած բանակը առաջնորդեց Բրիտանական զօրազուլումը դիմելու դէմ և կուրծ շահեցաւ ի նպաստ Ամերիկեան ազատութեան: Ահա կը տեսնէք թէ ինչպէս երբ յիշեմ զանոնք, որոնց արիւնը կը հոսի երակներուս մէջ, և որոնք իրենց կեանքերը տուին պաշտպանելու համար իրենց ընտանիքները և այդ երկրին հողը: Իմ սիրտս ալ կը կապուի այն հողին կապով մը զոր ո'չ մէկ բան կրնայ քակտել:

Դուք ալ, ով իմ պատանի Հայ եղբայրներս և քոյրերս, ո՛րչափ աւելի մեծ պատճառներ ունիք սիրելու համար ձեր հայրենիքը աննկուն սիրով մը: Խորհեցէ՛ք վայրկեան մը. ո՞վ չի նոյն այն հարիւրաւոր վանքերը, որոնք սփռուած են Արարատի ձիւնապսակ կատարէն մինչև լրթակապոյտ սարերը Տաւրոսին, մինչև Կիլիկիա: Այդ վանքերուն մէջն էր որ ճշմարտութեան և ուսման ճրագը, Հայ կական ճարտարապետութեան տաղանդը վառ և անմեռ պահուեցան երկար դարերու ընթացքին: Որոնք էին այն բիւրաւորները, որոնք իրենց արիւնը թափեցին այս երկրին հողին վրայ, իրենց հաւատքին և իրենց ընտանիքին պահպանութեան ու պաշտպանութեան համար: Ունոնք ձեր նախահայրերը չէին, եւ երբ յիշէք անոնց թանկագին զոհողութիւնները, միթէ ձեր սիրտերը չեն լեցուիր սիրով մը հանդէպ այն երկրին, որուն համար անոնք ապրեցան ու մեռան:

Դուք աւելի երջանիկ էք քան այն Հայ աղաքները և աղջիկները որոնք ձեզմէ առաջ էին, որովհետեւ դուք տեսաք ազատութեան արշալոյսը այն երկրին վրայ որ անասելի դարերէ ի վեր բռնութեան ու պատերազմի մութ ամպերով ծածկուած էր: Ձեր երջանկութիւնը պիտի աւելցնէ գիտնալ թէ բոլոր աշխարհի մէջ աւելի զեղեցիկ երկիր մը չկայ քան ձեր Օսմ. Հայրենիքը: Ես ինքս խորունկ հետաքրքրութիւն մը ունիմ այս երկրին համար որ ինչպէս ձեր՝ նոյնպէս իմ ալ ծննդավայրս է, և երբ այս նիւթին վրայ գրել սկսիմ, գրիչս յառաջ կը սուրայ, բայց շատ աւելի առաջ չերթալու համար ճիշդ հոս պիտի կենամ: Միայն թէ թելադրեմ ձեզի թէ մեր ա՛նձնւն համար ներչնոդ նշանաբան մը պիտի բլար «Աստուծոյ արարչութիւնը ընդհանրապէս հայրենիքն է» խօսքը: Խանդակաթ բարեներով ու սրտագին բարեմաղթութիւններով Միամ ձեր բարեկամը

Բարսեղ

ՀԵՂԻՆԷԻ ՆՈՒԷՐԸ

Հեղինէ, ձեռքը պտրտիկ սակառ մը, դրան սեմին մէջ կը կենար, երբ հայրը մօտեցաւ անոր և ըսաւ: «Սիրելիս, ուրախ եմ որ պտույտի ելլելու համար այդպէս կազմ ու պատրաստ ես: Եկայ որ քեզ Տիկին Լուսին պարտէզը տանիմ, նոր եղջերուն տեսնելու համար:» «Շատ շնորհակալ եմ հայրիկ, բայց ճիշդ հիմա չեմ կրնար երթալ, եղջերուն հոն է դեռ, վաղը կ'երթանք: Հիմա մանաւոր ընելիք մը ունիմ», պատասխանեց աղջնակը: «Ի՞նչ գործ է այդ, անուշիկս» հարցուց հայրը: «Օհ, այս տեղ մը պիտի տանիմ», ըսաւ աղջիկը ձեռքի սակառը ցուցնելով: Հայրը ժպտեցաւ ու հարցուց, «Այդ որո՞ւ պիտի տանիս, սիրունիկս», «Ինծի համար է, հայրիկ, բայց ո՛հ, ոչ, այդպէս չէ - Աստուծոյ համար պըզտիկ յանձնառութիւն մըն է, հայրիկ:» «Շատ աղէկ ուրեմն, քեզ չպիտի ուշացնեմ, սիրունիկս», ըսաւ բարի հայրիկը գորովագին, «կրնամ օգնել քեզի», Ո՛չ, հայրիկ, ես ծերուկ Պետրոսին տանելու վրայ էի այն նաւինջս, զոր աղանդերէս աւելցուցած էի, «Երբուկ Պետրոսը հիւանդ է», կրկնեց հայրը, «Յուսամ ոչ, բայց այն խեղճը ուսելու աղուոր բան մը չունի բնաւ, և միշտ բարի ու

շնորհակալ է: Մեծեր անոր պաղ կերակուր և հացի փշուրներ միայն կու տան և ես խորհեցայ թէ նարինջ մը շատ հաճելի պիտի երևար իրեն և շատ երջանիկ պիտի ընէր զինքը: Հայրիկ, չե՞ս կարծեր թէ բարի աղքատները պէտք է սփռուել երբեմն ինչպէս բարի աղքատ հիւանդները?» «Այո, կարծեմ մենք զանոնք կը մոռնանք յաճախ մինչև որ հիւանդութիւնը և անօթութիւնը վրայ հասնին: Աղջիկս, իրաւունք ունիս, այս բրածիկ Աստուծոյ համար պղտիկ յանձնառութիւն մըն է: Սա կառքը մտի, որ քեզ Պետրոսին տանիմ, ու սպասեմ մինչև որ դուն քո գործը լմնցնես և յետոյ քեզի պիտի ցուցնեմ այն ըսած եղջերուս: Գնդասեղ մը ունիս, Հեղինէս», «Այո, հայրիկ, ահաւս սիկ», պատասխանեց աղջիկը: «Ահաւս սիկ հինգ տուրնոց թղթադրամ մը, զոր կրնաս նարինջին կեղեին վրայ գնդասեղով մը հաստատել: Այս Պետրոսի բնակած տունին չորս շաբթուան վարձքին համար բաւական պիտի գայ և թերեւ այս ալ Աստուծոյ համար կատարուած պղտիկ յանձնառութիւն մը պիտի կրնայ ըլլալ», ըսաւ բարի հայրիկը:

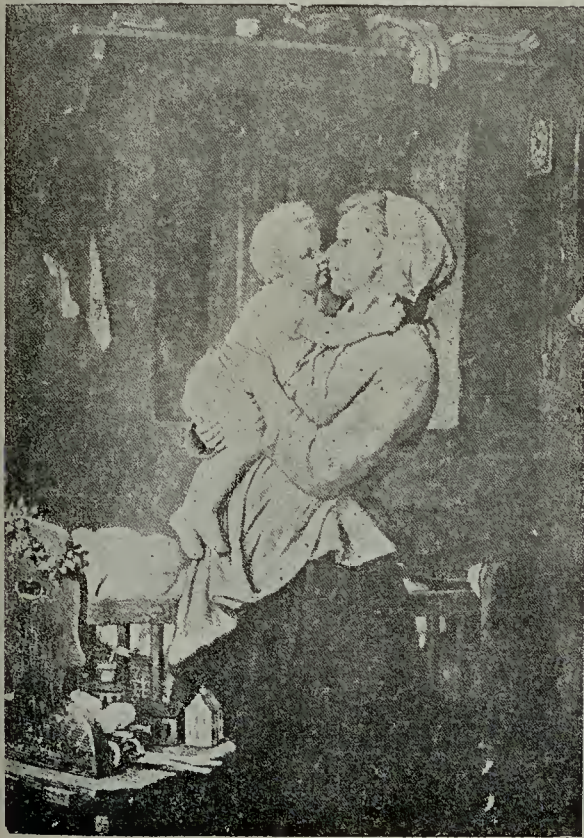
Պղտիկ Հեղինէ, որ խելացի մարդու մը խելացի դաս մը տուած էր, շատ գոհ կ'երեւար երբ թղթադրամը նարինջին վրայ կը հաստատէր իր պտուղիկ մատներով:

ՄԱՅՐԻԿԸ ԻՐ ՀՈԳԵՀԱՏՈՐԻՆ

(Տ-բէլէին առիւն)

Տարի մ'եղաւ դեռ, իմ հոգեհատոր,
Աղուոր աշուկներդ բացիր լոյս կեանքին,
Խընամքներուս տակ այսպէս օրէ օր,
Մեծցար, գիրուկցար, ով իմ գանձ անգին:

Տարի մ'եղաւ դեռ, ով սիրուն ձագուկ,
Այլիս կը ժպտաս, կը ճռուողեա՛ս ալ,
Խոյը մայր իկիդ քեզի բոյն տաքուկ,
Հոն միայն կրնաս ապահով ըլլալ:

(Meyer von Bremen)

ԽՆԴԻՆԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԼԵՑԸ

Տարի մ'եղաւ դեռ, անուշիկ հրեշտակ,
Որ երկինքէն վար իմ գիրկըս իջար,
Մեր տունը եղաւ քեզ սիրոյ վանդակ
Ուր տնուշ ձայնիկդ կ'արձագանգէ յար:

Տարի մ'եղաւ դեռ, մայրիկդ կը մաղթէ
Քեզ շատ տալիներ որ ծրլիս, ծաղկիս,
Եւ այս կեանքիդ մէջ չարն քեզ չյաղթէ,
Վիշտեր չունենաս, ցաւէ չյաղկիս:

Տարի մ'եղաւ դեռ, թող բարին Աստուած
Շատ տարիներու քեզ ընէ արժան,
Միշտ մընաս Անոր շքնորհքով լեցուած,
Անոր պահող Աջն քեզմէ անբաժան:

Տարի մ'եղաւ դեռ, հոգիիս հատոր,
Աղուոր աշուկներդ բացիր լոյս կեանքին,
Տուր տարեկիցի համբոյրդ մեզրածոր,
Դուն իմ միակ յոյս, դուն իմ գանձ անգին:

ԳԲ. 2. ԳԱԼՈՒՍԵՆԱՆ

ՏԱՅՈՑ ՌԻՂՂՈՒԱԾ ԽՕՄԲ ՄԸ

Եթէ ընելիք գործ մը ունիք, անմիջապէս
ըրէք զայն: Օրրաթուին մէջ նստած երեք
քառորդ ժամ մի վատնէք գործին դժուար
թուեանէն վախնալով: Այդ ընելով վստահ
եղէք թէ գործը հղածէն տասն անգամ աւելի
դժուար պիտի երևայ ձեզի:

Ու նշանաբանը ունեցէք. պզտիկ գործեր
ու մէջ աշնչափ ճշդ ապահ ըլլալ, որչափ մեծ
գործերու մէջ: Այն տղան որ նախաճաշի ու
դպրոցի կ'ուշանայ, վստահաբար «ուշ պիտի
մնայ», նաև կեանքի կարևոր բաներուն մէջ:

Եթէ գործ երէ վախնալու ու զանոնք ձգծը
գելու ունակութիւնը ունիք, ինքզինքնիդ
բուժելու համար մեծ ջանք մը ըրէք: Մաք
առեցէք, որոշեցէք թէ ողնայար ունեցողի
մը պէս կանգուն պիտի կենաք, ոչ թէ պիտի
կաղաք ու ըլլաք ծովամայրի (անողնայար
կենդանի մը) պէս անձ մը:

Մեծ կարևորութիւն տուէք սա իրողու
թեան թէ կեանքը ձեր ընել ուղածին պէս
բան մը կ'ըլլայ: Հետևաբար առաջին բանը
այն է ձեզի համար թէ ինչ ընել կ'ուզէք
ձեր կեանքերը, իսկ երկրորդն է՝ վերարկունիդ
հանել ու անմիջապէս գործի սկսիլ: Վերջապէս
տեղ մը կարևոր ըրէք ինքզինքնիդ: Աշխարհի
մէջ հազարաւոր տղաքներ ու աղջիկներ
կան որոնք չպիտի ձախողէին եթէ վաղը
մտնային. ասոց պէս մի ըլլաք: Չեր պզտիկ
աշխարհին մէջ ոյժ մը եղէք, և յետոյ անոր
վստահեցէք, այն ատեն մեծ աշխարհը ձեզ
մէ լսելիք ունի:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՑ ՓՈՒԼՔԵՐԻԱՆ

Ա.

Պոլսոյ փառայեղ արքունիքին մեծ նեղութիւն պատահեցաւ 413 թուականին: Մեծն Թէոդոսիոսի թոռը, 12 տարեկան տղայ մը, կայսր էր: Ան ալ Թէոդոսիոս կը կոչուէր, բայց «Մանուկ» մականունաւնուած էր: Անոր հայրը, Արկադէոս կայսրը, և մայրը, Եղոքսիա թագուհին, մեռած էին: Այս մանուկ թագաւորը՝ և իր երեք քոյրերը, փոքրէրիւ, Մարինա և Արկադիա, ասոնք միայն մնացած էին երբեմնի հզօր ու փառայեղ կայս-

էր և 500 տարուան շրջանի մը մէջ Արևելքի բոլոր հարստութիւնն ու գանձեր Պոլիս կը թափուէին, մինչև իսկ Հռոմ մերկացուած էր զարհուրահամար Ոսկեղջիւրի հիանալի քաղաքը: Այսպէս Կոստանդնուպոլիս իր հարստութեան ու ճոխութեան մեծ վայելչութեան ու փառքին մէջ կը շողար, բայց աւաղ, որ իր զօրութիւնը վերջանալու հասած էր: Օր մը պատանի կայսրը, երեք իշխանուհիները և բոլոր պալատականները իրենց պաշտօնական շքեղ համազգեստները հագած Բուաղ թագաւորին պատգամաւորները կը

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՑ "ԱՐՔԱՅԱՆՆԵՐ"

բութեան մը անկայուն մեծութիւնն ու պատիւը վեր բռնելու համար:

Օր մը ցնցող լուրեր հասան թէ Բուաղ, Հռոմերու թագաւորը, Վերին Դանուբի գետափնեայ երկիրները կ'աւերէր և թէ անկարելի էր անոր բարբարոս հրոսախուժութիւնը դրժած նախճիրներուն առջևը առնել: Երբ այս վրդովիչ լուրերը հասան, այս վայրենի Հռոմերը քաղաքին եօթը Դռներէն հազիւ 250 մղոն հեռու էին:

Այն ասան Կոստանդնուպոլիս Հռոմէական կայսրութեան արևելեան կիսուն մայրաքաղաքն

(ԲԻԻՉԱՆԴԱԿԱՆ ՀԻՆ ԶԻԱՐԶԱԿԱՐԱՆԵՐ)

ուպասէին: Վերջապէս անոնք, խիստ դէմքով ու տարօրինակ զգեստով մարդիկ, հասան: Պատգամաւորութեան պետը իսլաու, իր տէրով պահանջները յայտնեց, որոնք էին մեծագումար դրամ, երկիրներ ու զիջողութիւններ: «Եթէ ասոնք չտրուին», ըսաւ ան, «Բուաղ թագաւորը կայսրութեան քաղաքները և երկիրները աւերակ պիտի դարձնէ»:

Անթէմիոս քաղաքապետը պատասխանեց, «Ասոնք յանդուգն խօսքեր են, ի՞նչ պիտի ըլլայ եթէ մեր տէրը, կայսրը, մերժէ այս պահանջն»:

րը» էսլաու պատասխանելէ առաջ երիտասարդ նիզակակիր Հոն մը առաջ ցատկեց և իր երկար նիզակը ձօձելով ըսաւ, «Շունշանորդիներ, չէք կրնար մեղքել, եթէ մեզի առատ ոսկի և դանձեր չտրուին, Բուազ պիտի յարձակի այս ապարանքներուն վրայ և ձեր բոլորը դերութեան պիտի վարէ, ու ձեր և մեր մէջ յաւիտենապէս կռիւ պիտի ըլլայ» Երբ այս ըսաւ, իր նիզակը մոզայից սալայտակին զարկաւ, ուր ինկաւ ան մեծ շառաչի նով մը և կայսրը և բոլոր պալատականները մէկէն ոտքի վրայ ելան, և մինչև անգամ բարբառոնները իրենց պատանի ընկերը փութով հտ քաշեցին: Քաղաքապետ Անթէմիուսի պատասխանելու չափ իր զարմացումը զսպելէ առաջ, դեռատի իշխանուհին Փուլքէրիա պատուիրակներուն դարձաւ և այդ վրդովումին պատճառ եղող Հոնը ցուցնելով ըսաւ, «Ո՛վ է այս կռուասէր տղան և ի՞նչ կ'ընէ հոս կայսեր պալատին մէջ» Տղան անմիջապէս պատասխանեց, «Ես Բուազ թագաւորին աղգական և Հոռոմի մահացու կերպով թշնամի Աթիլան եմ» «Բարի Անթէմիուս», ըսաւ աներկիւղ աղջիկը յստակ ու անվրդով ձայնով, «Խոհեմութիւն պիտի չըլլա՞ր ըսել այս հիւսիսային անանտառներէն եկող վայրենի երիտասարդ իշխանին թէ մեծ կայսրը իր բարեկամներուն համար ոսկի, բայց իր թշնամիներուն համար երկաթ միայն ունի: Խնդրեմ, հրաման ըրէք որ Զիարձակարանին օթոցները բացուին և մեր հիւրերը մեր զէնքերուն զօրութիւնն ու կարողութիւնը տեսնեն» Իշխանուհին այս քաջ հարուածին վրայ հաճելի զարմացումի ակնարկով մը քաղաքապետը ձեռքերը իրարու զարկաւ իբր հրամանի նշան, և ծանրապէս ծաղիկնկարուած վարագոյրը, որ ոսկեզօծ սիւնները կը ծածկէր, կամաց կամաց մէկ կողմ քաշուեցաւ և Հոնները ապուշ հիացումով մը նայեցան Կոստանդնուպոլսոյ մեծ Զիարձակարանին վրայ:

Ան ցանկապատ մեծ հրապարակ մըն էր, բանակ մը սլարունակելու չափ մեծ, և անոր չըջաբոլորը մարմարեայ նստարաններու շարքեր կ'երկարէին և անոնց ետեւները կը բարձրանային, մարմարէ, արդոյթէ, արծաթէ և ոսկիէ արձաններու ձիանայի տեսարանը լոյսերու և ցոլքերու մէջ ողողուած էր, և երբ կայսերական պատշգամբն տակէն փողերը հնչեցին, հրապարակը լեցուեցաւ կայսրութեան վաշտերով, որոնք շքեղաւոյն զգեստներով, բարձր սաղաւարտներով ու փայլուն դրահներով հագուած էին, Ետեւի ոտքերուն վրայ ծառացող ձիեր, վիթխարի փիղեր, մեծ ռազմա-

կան մեքենաներ, և այդ ամէնէն վեր ոսկիներով ու գոհարեղէններով բանուած ծիրանի դրօշակը, — Կոստանդնուպոլսոյ նուիրական դրօշակը: Երկու ուղղութիւնով զինուորական քաղաքաքով զարանցքը կատարուեցաւ յարբարոսներու աչքերուն առջև, որոնք այդ հիանալի տեսարանը դիտելու հետաքրքիր էին: Երբ վեջ պահ վաշտն ալ ա՛ցաւ հրապարակէն, Անթէմիուս պատգամաւորներուն զարձաւ և ըսաւ: «Ասոնք ափ մը փոշի միայն են կայսրութեան ծովու աւազի չափ բազմաթիւ վաշտերուն մէջ» Եւ իշխանուհի Փուլքէրիա աւելցուց, «Այս վաշտերը, ո՛վ Հիւսիսի մարդեր, ինչպէս կայսեր բարեկամներուն օգնելու, նոյնպէս իր թշնամիները կործանելու համար են: Բարի Անթէմիուս, յայտնեցէք Բուազ թագաւորին մարդերուն թէ աւելի խոհեմութիւն պիտի չըլլա՞ր իրենց տէրոջ համար կայսեր բարեկամ ըլլալ, քան թշնամի: Հարցուցէք անոր թէ ինք իր զօրութեան ու քաջասրտութեան մէջ պիտի չ'ննայ կայսրութեան մեծ զորավարներէն մէկը ըլլալով և իր ծառայութիւններուն փոխարէն իբր թոշակ մեծակշիռ ոսկի առնելով»

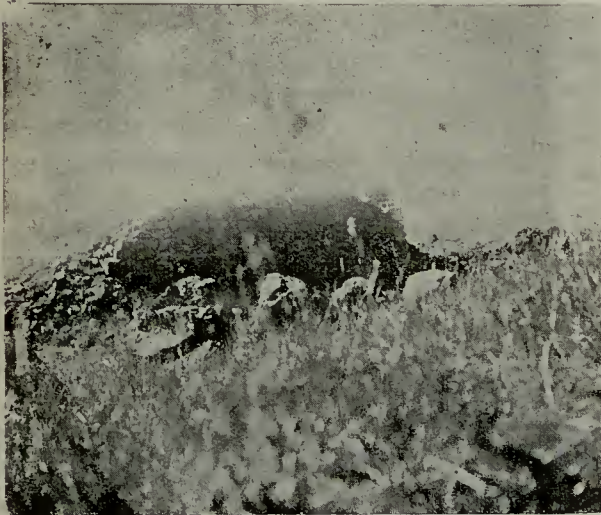
Քաղաքապետը նորէն հիացումով նայեցաւ այս տանըհի գամեայ ազնկան վրայ որ այսչափ նրբամիտօրէն կը կարգար բարբարոսներու սիրտերը: Երբ Անթէմիուս պատուիրակները հարցու-փորձեց և 200 նուկի որոշեց իբր տարեթոշակ Բուազ թագաւորին, էսլաու 300 ուկեց. բայց նորէն Փուլքէրիա միջամտեց և ըսաւ թէ կայսրը իր բարեկամներուն համար սակարկութիւն չըներ, և թէ գումարը 350 նուկի (17,000 Անգլ. սկիլ) ըլլալու է:

Այս կէտին մանուկ կայսրը Թէոդոսիոս յիմար սխալմունք մը ըրաւ: Հրամայեց որ իր նիզակը վար նետող երիտասարդ Հոնացին իբր վստահութեան պատանդ վար դրուի: Բայց Հոնացի Աթիլա ցատուով պատասխանեց, «Ես ոչ մէկուն պատանդ կ'ըլլամ, քու այդ խաղաղիկ ախոռէդ վար իջիր և կրկէսին մէջ պիտի ցուցնեմ քեզի թէ ո՛վ է լաւագոյն տղան, և թէ իրաւունքով մեզմէ ո՛վ տրուած խոստումին պատանդ պիտի ըլլայ» Աթիլա ա՛լ աւելի զայրացաւ և յայտարարեց թէ Բուազի տեղ ինք պիտի ընդունէր այդ չնչին հարկը կամ պաշտօնը և միայն պիտի դոհանար Հոռոմէական ոսկիով և գերիներով: Վէճը մինչև այն ատեն եղած համաձայնութիւնը արեւու վրայ էր: Փուլքէրիա նորէն խօսեցաւ իր անվրդով ձայնով, «Ո՛չ, բարի Աթիլա, ոչ, ով իմ եղբայրս և տէրս, բարեկամներու մէջ պատանդի կամ հար-

կի խօսք չըլլար, դուն ազատ կերպով եկար, նոյնպէս ալ պիտի վերագոռնաս. և այս գրաւ մը թող ըլլայ Թէոգոսիոս կայսեր և Բուազ թագաւորի միջև:» Այս խօսքերով ան Աթիլայի վիզը անցուց ոսկիէ հաստ շղթայ մը:

Այս կերպով, աղջկան մը հնարամտութեան և հանդարտ խօսուածքին շնորհիւ բարբարոսական յարձակումի մը սարսափները արգելուեցան, Բուազ եղած կարգադրութիւնը ընդունեց և Կայսրութեան հրամանատարի տիտղոսը ստացաւ: 20 տարիներ հազիւ անցած էին երբ գլխարկակիր Աթիլա գործադրեց իր Հռոմի դէմ ըրած սպառնալիքները:

Փուլքէրիայի պատմութեան յաջորդ մասը պիտի տրուի Ապրիլի թիւին մէջ:

ՎԱՐԱԳԱՅ ԱՌԱՋԻՆ ՍՐ. ԽԱՉ ՎԱՆՔԷՆ ՄՆԱՏԱՆ ԱՌԵՐԱԿԸ

ՎԱՐԱԳ

Վարագ եզական լեռ մըն է, և մասնաւոր յատկանիշ մը ունի, Վասպուրականի վսեմ ու պատկառելի լեռներուն մէջ անոր պէս ուրիշ մըն ալ տեսած ըլլալս չեմ յիշեր: Այս լեռը Վանայ Ծովուն հիւսիսային և հարաւային կողմերը երկարող երկու լեռնաշղթա ներու ուղղանկիւն գիրքով կը կենայ, և գոյ չով ու կազմութիւնով բոլոր միւսներուն դէմ հակադրութիւն մըն է: Անոր մութ գոյն, ու ցից ժայռերը, որ Վանայ Ծովուն մակերեսէն 5,000 ոտք բարձրութիւնով կ'աշտարականան, լեռան խիստ վսեմութեան տեսք մը կու տան. և այդ տեսքը կը մեղմանայ միայն այն ատեն երբ մայրամուտի արեւը անոր ան-

հարթ ճակատը կ'ողողէ վարդագոյն լոյսով, Ծովուն և Վարագի մէջտեղ, ինչպէս կը տեսնենք պատկերին մէջ, Վան քաղաքը կը կենայ, նախ պարսպապատ մասը՝ իր բնական ամրութիւնով, 300 ոտք բարձրութիւնով ցից գահաւանդ մը, և յետոյ «Այգեստան»ը որ կ'երկարի մզոններով հեռուն, դէպի լեռան ստորոտը:

Բաւական վերը, Վարագի արիմտեան կողերուն վրայ, սառնորակ ջուրով աղբերակի մը մօտ, գրեթէ բոլորովին տարտըղնուած աւերակի հետքեր մը կը մնայ, ինչպէս կը տեսնուի միւս պատկերին մէջ, Այժմ գրեթէ գետնահասար որս պատերը լծէ ինքնին ու չափաւ րան մը չեն ներկայացներ, բայց

ՎԱՆԱՅ ԾՈՎԸ ԵՒ ՎԱՐԱԳ ԼԵՈՒՔ

երբ յիշենք թէ անոնք կը Նշանակեն Հայ պատմութեան ամենապատմական վայրերէն մէկը, այն ատեն մեր հետաքրքրութիւնը ալ աւելի պիտի արթնայ: Հոս էր որ Վարագայ Սր. Խաչի առաջին վանքը հաստատուեցաւ:

Այս կէտէն ընդարձակ տեսարանը Ծովուն, որ լեռներու ագուցուածքին մէջ շափիւղայի մը պէս կը ցուայ, Աստուծոյ վերացնող տեսարան մըն է, և իրապէս յարմար վայր մը Իմէն անոնց որոնք աղօթքով, խաղաղ ու սուսնասիրութիւնով և խորունկ մտածութիւններով Անոր մօտենալու աշխատեցան:

ՏԱՆ ՊԱՐԻԿԸ

Գիտե՞ս, ով է ընտանեկան յարկի պարիկ, Որ կը պահէ տունը մաքուր ու կոկիկ, կը մըտնէ ան աղջկանց, տըղոց, սենեակին, ուր

կը յարդարէ անոնց մազերն ու գանգուր, կը կարկըտէ փոքրիկ դըստեր ըզգեստն հին, կը լեցընէ ծակած գուլպան որդեկին, Հաւատա ինձ, եթէ կ'ուզես ճանշնալ դուն, Հարկ չէ բընաւ որ դեգերիս շատ հեռուն, Հոն ձեր տան մէջ կը հանդիպիս դուն անոր Նոյն իսկ այսօր:

Պէտք չէ կարծել թէ օրիորդ մ'է գեղունազ, Որ աստղաբիւ կըրէ աչքեր, ոսկի մազ, կըրնայ անոր մազն ունենալ արծաթ թել, Բայց իր ակնարկն ցաւեր կըրնայ վըտարել, ջեռքին հըպումն այնքան է գիրգ ու թեթեւ, Երբ յարդարէ գիշերն մի տեղ սնարիդ ներքեւ... Երբոր տեսնես մէկը ճըշդիւ աւոր նըման, Այն անվըրէպ գըտար չըքնազ պարիկը տան...

Մայրիկն է ան:

Թարգ. Գ. Յ. ԿԻՒԼԵԱՆ

ԹԷ ԻՆՉ Կ՝ՈՒՍՈՒՑՈՒԻ ՃԱԲՈՆՑԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ
ՏՂՈՑ

Աւելի քան երեսուն տարի առաջ Միքայ տոն՝ իր կայսրութեան դպրոցական տղոց ուղղուած հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն պարունակութիւնը հետեւեալն է.

«Ձեր ծնողքներուն հետ յարգանքով և ձեր եղբայրներուն ու քոյրերուն հետ սիրով վարուեցէ՛ք: Միշտ համեստ և չափաւոր եղէ՛ք, Ամէնուն հանդէպ մարդասէր գտնուեցէ՛ք: Ուսման հետեւեցէ՛ք և մշակեցէ՛ք արուեստները: Երբ զարգանան և կատարելագործուին ձեր իմացական ու բարոյական կարողութիւնները, Հանրային օգտին նպաստեցէ՛ք և յառաջ մղեցէ՛ք հասարակաց շահերը: Միշտ յարգեցէ՛ք Սահմանադրութիւնը և պահեցէ՛ք օրէնքները: Երբ հարկ ըլլայ, ձեր անձերը արիւր բար զոհեցէ՛ք պետութեան համար, և ոչ իր կերպով պաշտպանեցէ՛ք ու պահպանեցէ՛ք մեր կայսերական գահուն յաջողութիւնը:»

Ճաբոնի մէջ ամէն դպրոցական տղայ ստիպուած է ուսանիլ վերին կայսերական պատուէրները. իրօք ալ ով որ կրնայ իր կեանքին մէջ իւրացնել և գործադրել զանոնք, չկրնար շատ հեռանալ ուղիղ շաւղէն:

ՏՂԱՅՈՑ ԲԵՍԸ

ՋԱԽՋԱԽՈՒԱԾ ԵՂԵԳԸ

(Վեր. է. Հ. Պայեկէն)

Հին կտակարանի մարգարէական գիրքերուն մէջ շատ գեղեցիկ ասացումներ կան, որ Բրիստոսի ակնարկուած կ'երևան, և վրտահաբար կը պատշաճին Անոր: Ասոնցմէ աւանտարմարներէն մէկն է Եսայի մարգարէի հետեւեալ խօսքը, «Ջախջախուած եղէ՛գը պիտի չփշրէ:»

Մեզի համար շատ դիւրին է փաստուած բան մը քիչ մ'ալ աւելի փնտսել, եթէ տղայ մը հին տուն մը տեսնէ, որուն պատուհանին ապակիները կէս մը կոտրտած են, սովորաբար քարեր նետելու և քիչ մըն ալ կոտորտելու փափաք մը կ'ունենայ: Եթէ թուփի մը մէկ ճիւղը գէշ կերպով փնտսուած ու վարձուած է, աղջիկ մը գրեթէ առանց խորհելու կը բռնէ զայն ու այնպէս կը քաշէ որ, ճիւղը կը փրթի: Եւ երբ մէկը գիւղական ճամբայէ՛ մը կ'անցնի, կ'երթայ, ո՛րչափ դիւրին է անոր համար ձեռքի գաւազանով կամ ոտքով զարնել կամ կոխկուտել ջախջախուած ծիղ մը: Երբ փնտսուած բան մը տեսնես, Բրիստոսը յիշէ, որ ջախջախուած եղէ՛գը չփշրեց, և դուն ալ այդպիսի բանի մը փնտս մի հասցնիր:

Այս կը յարմարի նաև մեր մարդերու հետ ունեցած վարմունքներուն: Եթէ աննպաստ դիտողութիւն մը ըլլայ աղջկան մը համար, ջախջախուած եղէ՛գը մի փշրեր, ուրիշ անընդհատ դիտողութիւն մըն ալ աւելցնելով: Եթէ մէկը տղայ մը կը պարսաւէ, քու մեղադրանքներդ ալ աւելցնելու մի փութար: Բարեյաջող մէկու մը բարեկամ ըլլալ դիւրին է, բայց Բրիստոս տառապեալներու ու փնտսումներու վրայ մտածեց:

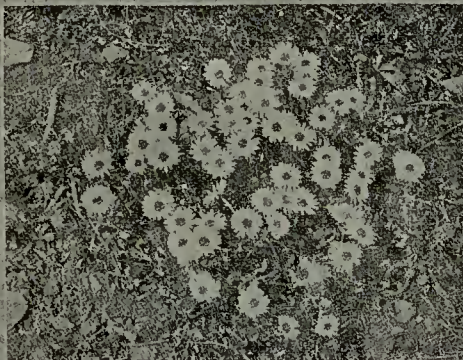
ԾԱՂԻԿՆԵՐ

(Մարտի 1-ին Ռոբերտ Մարտի)

(Եր. Բէն 6էն)

Ուրիշ կերպով մըն ալ բուսական կեանքն է որ կենդանական կեանքը կարելի կ'ընէ: Բոյսերը իբր իրենց կերակուր ածխային թթու

կազմը կը սպառեն: Ոչնչոր իրենց այս կերպ. կուրը մթնոլորտէն կ'առնեն մեծ քանակութիւնով և այս կերպով կը մաքրեն զայն վտանգաւոր տարրէ մը, սրովհետեւ ամխային թթուի պղտիկ քանակութիւն մը իսկ օդը կենդանական շնչառութեան անյարմար կ'ընէ. Հետեւաբար, բոյսերը կ'ապրին ու օգտակար գործածութեան կը յարմարցնեն շնչառութեան անպէտ այդ կազմը, որ կրնար բաւականաչափ քանակութիւնով շատնալ և վտանգ

ԱՐԹՈՒՆ
ՄԱՐԳԱՐՏԱՆԻԱԿԻՆԵՐ

ԲՆԱՅԱՆ
ՄԱՐԳԱՐՏԱՆԻԱԿԻՆԵՐ

գաւոր ըլլալ բարձրագոյն կեանքի: Բայց ամէնը այս չէ: Երբ ամխային թթուն իբրեւ կերակուր գործածուի՝ բոյսին մասերը բնածուխը կ'առնեն, բայց թթուածինը, որ ամխային թթու կազին մէկ մասն է, ազատ կը ձգեն օդին մէջ. այս կերպով թթուածինը կը ծառայէ կենդանիներուն, սրունց կեանքին շատ կարևոր է և կը վերցուի ամխային թթուն, որ շատ վնաս է:

Բոյսերուն սնունդը և օդ առնելը այնպէս դիւրաւ կը չփոթուի որ, յարմար է հաստատել թէ անոնք երկու բոլորովին տարբեր գործողութիւններ են: Բոյսերը ամխային թթու կ'արտաշնչեն և թթուածին կը ներշնչեն կենդանիներու պէս, այնպէս իրենց շնչառութիւնով օդը անմաքուր կ'ընեն: Ոչնչոր ամխային թթու կ'ուտեն, և թթուածինը իբրեւ իրենց անպէտ նիւթ՝ կը թողուն, այնպէս իրենց սննդառութիւնով օդը կը մաքրեն: Իրենց սննդառութիւնով կենդանական աշխարհին աւելի օգտակար կ'ըլլան քան իրենց շնչառութիւնով. այնպէս որ բոյսերը օդի զօրաւոր մաքրողներ են ու զայն կենդանական շնչառութեան յարմար վիճակի մը մէջ կը պահեն: Բայց ծաղկումի եղանակին մէջ բոյսերը նուազ գործօն մաքրողներ են, և այդ պատճառով բազմաթիւ բայուելու վրայ կոկոններ գտնուած տեղեր մինչև իսկ քնասակար են օդին մաքրութեան, իրենց մաքրածէն աւելի օդ ապականելով, սրովհետեւ ծաղիկները աւելի վաղանցիկ ու կատարեալ ըլլալով և մեծնալու պէտք չունենալով ինչ կ'ուտեն ու շատ կը շնչեն: Ոհա այս պատճառով է որ մանր հիւանդի տեսեակին մէջ ծաղիկներ գնելը ապառոզապատիկ կը նկատեն—այսինքն հիւանդին պէտք եղած օդը ծաղիկները կը շնչեն:

Շնչելէ և ուտելէ զատ բոյսերը ինքնարատաւրող ալ են: Ոչնչոր կեանքի բարձրագոյն ձևեր կ'արտադրեն ձուիկէ մը, Սենք բոյսին ձուիկը սերմ՝ կ'անուանենք և այդ կերպով նկատողութենէ կը վրիպեցնենք թէ ինչ է տն իրապէս: Բայց բոյսի մը համար անդրադարձէք թէ բոյսին տաք ու խոնաւ պահուած սերմը՝ բոյս մը, ձուկին տաք ու խոնաւ պահուած ձուկը՝ ձկնիկ մը, և թըռչունին տաք ու չոր պահուած հաւկիթը՝ պղտիկ թռչուն մը կ'արտադրէ, ահա այն ատեն սերմին բուն բնութիւնը որոշ է — ան բոյսին ձուիկն է:

(Շարունակելի)

թեան պատճառ մը պիտի չըլլար, թէ պէտք չէր մարդերու բարի անունը արատաւորել քանի մը թեթեւ կասկածներու համար, և երբ Օթէլլոյի հետաքրքրութիւնը մտամոլորութեան աստիճանին հասաւ այս ակնարկութիւններով, Իակօ իբր թէ Օթէլլոյի միտքի խաղաղութիւնը վերջին աստիճան փափաքելով, խնդրեց որ նախանձէ զգուշանայ: Ահա այս սրիկան, այս վատը, այսպիսի արուստով մը անզգոյշ Օթէլլոյի մէջ չար կասկած մը արթնացուց, զայն կասկածէ զգուշացնելու պատրուակին տակ: «Գիտեմ», ըսաւ Օթէլլօ, «թէ կինս չնորհաղեղ է, ընկերութիւն ու խրախճանք կը սիրէ, ազատխօս է, աղէկ կ'երգէ, կը խաղայ ու կը պարէ, բայց ուր որ համեստութիւն ու պարկեշտութիւն չպակսիր՝ հոն այս յատկութիւնները համեստ են ու պարկեշտ: Պէտք է փաստեր ունենամ ա. նոր անպարկեշտութեան մասին խորհելէ առաջ»:

Այն ատեն Իակօ իբր թէ ուրախ որ Օթէլլօ իր ամուսինին մասին գէշ բանի մը հաւատալու չաճապարեր, անկեղծօրէն յայտարարեց թէ ինք փաստեր չունի, բայց խնդրեց Օթէլլոյէ որ ուշադրութիւնով դիտէ անոր վարձուքը երբ Քասիօ անոր քովն է, ո՛չ նախանձաւ ըլլալով, ո՛չ ալ չափէն աւելի վատա՛ն, որովհետեւ ինք (Իակօ) իր երկրին, Իտալիոյ, կիներուն խառնուածքը և վարքուբարքը աւելի աղէկ գիտէ քան Օթէլլօ: Յետոյ վարպետութիւնով հասկցուց թէ Տեստեմոնա Օթէլլոյի հետ ամուսնանալու ատեն ալ խաբեց իր հայրն ու այնպէս դադտնօրէն որ խեղճ ձերուկը կարծեց թէ կանխարգութիւն 'ի գործ զրուած էր խնդրին մէջ: Օթէլլօ շատ գողտուկաւ այս փաստերով, որ խնդրը աւելի կը ծանօթացնէին իրեն, որովհետեւ թէ ան (Տեստեմոնան) իր հայրը խաբած էր, կարելի չէ՞ր որ իր ամուսինն ալ խաբէր:

Իակօ ներողութիւն խնդրեց զինքը յուզած ըլլալուն համար, բայց Օթէլլօ անտարբերութիւն մը ցուցնելով, մինչդեռ իրապէս ներքին յաւով մը ցնցուած էր Իակօյի խօսքերէն, խնդրեց անկէ որ չարունակէ, ու Իակօ չարունակեց՝ միշտ ներողութիւն խնդրելով՝ իբր թէ Քասիօյի դէմ գոր իր բարեկամը կը կոչէր, խօսիւ չփափաքելով: Յետոյ բուն կէտին վրայ ծանրացաւ և յիշեցուց Օթէլլոյի թէ ինչպէս Տեստեմոնա մերժած էր իր կլիմայէն, իր գոյնէն շատ մը թեկնածունքի ամուսնացած էր իրեն, Մաւրիտանացիի, մը հետ, և թէ անքնական երեւցած էր իրեն համար և ատով փաստած թէ պինդգլուխ կամք մը ունէր և երբ լաւագոյն դատողութեան դառնար ո՛րչափ հաւանական էր որ զինքը (Օթէլլօն) բաղդատութեան դնէր իր հայրենակից Իտալացի երիտասարդներու չնորհալի ձեւերուն ու սպիտակ գոյնին հետ: Ան եզակացուց թելադրելով Օթէլլոյի թէ՛ Քասիօյի հետ իր հաշտութիւնը քիչ մը ուշացնէ և նոյն ատեն դիտէ

թէ Տեստեմոնա ո՛րչափ եռանդով պիտի բարեխօսէ անոր կողմէն, որովհետեւ այդչափ միայն կարելի էր տեսնել անկէ: Այս կերպով այս վարպետորդի սրիկան այնպէս շինած էր իր ծրագիրը որ այս անմեղ տիկինին աղնիւ յատկութիւնները իրեն կործանուին պատճառ պիտի ըլլային և նոյնիսկ անոր բարութեան թակարդ մը լարած էր զայն ծուղակի մէջ ձգելու համար, — նախ Քասիօն Տեստեմոնայի միջամտութիւնը խնդրելու մղելով և յետոյ նոյն այդ միջամտութիւնէն անոր կործանումին համար հնարքներ ստեղծելով:

Այս խորհրդակցութիւնը վերջացաւ Իակօյի Օթէլլոյէ խնդրելով որ հաճի իր կինը անմեղ համարիլ մինչև որ աւելի վճռական ապացոյցներ ձեռք բերէ, և Օթէլլօ խոստացաւ համբերող ըլլալ, բայց այդ վայրկեանէն սկսեալ խաբուած Օթէլլօն միտքի հանգստութիւն չտեսաւ: Ո՛չ խաշխաշ, ո՛չ մարդախօտի հիւթը, ո՛չ ալ քնաբեր զեղաշուրբեր չը կրցան վերադարձնել անոր այն քաղցր քուրճը զոր երեկ կը վայելէր: Իր զրազումները խանդաղուրդ կըլան, և զինավարժութենէ հաճօք չէր զգար ալ: Իր սիրտը, որ վաշտեր, բանակներ, դրօշակներ, զինուորական կարգեր տեսնելով կը խանդավառէր, կը շարժէր ու եւ կուգար թմբուկներու և շեփորներու ձայնէն, կամ ուղմական ձիւրու վրնջիւնէն, կորսնցուցած ըլլալ կ'երեւար բոլոր այն փառասիրութիւններն ու հպարտութիւնները, որոնք զինուորի մը անաքինութիւններն են, և իր՝ զինուորական խանդը ու բոլոր հին ուրախութիւնները մոռցան զինքը: Երբեմն իր կինը պարկեշտ կը նկատէր, երբեմն ոչ: Երբեմն Իակօյի իրաւունքը կուտար, երբեմն ոչ: յետոյ կը փափաքէր որ այս մասին բնաւ բան մը լսած չըլլար, անոր Քասիօն սիրելուն այսչափ գէշ պիտի չզգար եթէ լսած չըլլար անոր մասին: Այս մտամոլար խորհրդածութիւններով հոգեպէս յօշոտուած, անգամ մը Իակօյի կողորդը բռնեց և ապացոյց ուղեց Տեստեմոնայի յանցանքը փաստող կամ վայրկեանական մահով մեռնելու ապառնաց զայն: Իակօ զայրոյթ կեղծելով թէ իր ուղղամտութիւնը կասկածի տակ կ'իյնայ չարիքի մը պատճառով, հարցուց Օթէլլոյի թէ իր կնոջ ձեռքը վրան ելակի նշաններով թաշկինակ մը տեսած էր: Օթէլլօ պատասխանեց թէ չնք տուած էր անոր այդպիսի թաշկինակ մը: Ինչպէս իր անաջին նուէրն էր անոր «Նոյն այդ թաշկինակով» ըսաւ Իակօ, «տեսայ թէ Միքայէլ Քասիօ իր երեսը կը սրէր: «Եթէ ըսածիդ պէս ըլլայ» պատասխանեց Օթէլլօ, «Պիտի չհանգստանամ մինչև որ վրէժխնդրութիւնս լափէ զանոնք, և նախ իբր յիշատակ մը ձեր հաւատարմութեան կը յուսամ որ Քասիօ պիտի մեռցուի երեք օրուան միջոցի մը մէջ և այն չնորհալի թշուառականին (իր կնոջ անկարկելով) համար ալ արագ մահուան միջոց մը պիտի խորհիմ» (Շարունակէն)

ԿԱՐԵԼՈՐ ԾԱՆՈՒՅՈՒՄ

1. Տէրոս, Խաչէ Դէ ընկեր: Սբ. Աւետարանի պատմութիւնը խիստ չանկանօրէն կը պատկերացնէ և կը բացատրէ: Թղթակազմը 5 և լաթակազմը 7 դահեկան: Հայատառ Թուրքերէնն ալ կայ:

2. Չէնցէ Էրէյ Հէն Կէնգըն-Էն: Բնիկ Ձիւնացիի մը Բրիստօնէտի թիւնը ընդունելուն և իբրև Բրիստօնէտի պաշտօնեայ անցուցած օրինակելի և օգտակար կեանքին նկարագրութիւնն է, Թղթակազմը 3 և լաթակազմը 4½ դահ: Հայատառ Թուրքերէնն ալ կայ:

3. Պաշէ Կէնգը: Յրանապի նշանաւոր հեղինակ Շարլ Վալենթի մէկ գործը որ Հայերէնի թարգմանած է Յովհ. Էֆ. Ալիքսանեան. զին 3½ դահեկան:

4. Մաշէր-Բաշէր: 1 դահ: Հայատառ Թուրքերէնն ալ կայ:

5. Վաշար: Հայատառ Թուրքերէն, կը պարունակէ 13 զեղեցիկ քարոզներ, ծանօթ հովիւներէ ու երկրներէ գրուած, Թղթակազմը 5 և լաթակազմը 7 դահեկան:

6. Բաշէր: (Առաջին հատոր) կը պարունակէ Վեր. Ատոյֆ Մանսի, Փրոֆ. Յակոբոս Ճէճիզեանի, Վեր. Փրոֆ. Աղեքսանդր Վինէի, Վեր. Մանասէ Կ. Փափաղեանի, Վեր. Դաւիթ Ապահատեանի, Վեր. Տօք. Հ. Ս. Պարսլուրի, Վեր. Տօք. Պ. Ս. Ուէսթքոթի, Վեր. Դ. Մարտիրոս Շմառնեանի, Եպիսկոպոս Ֆիլիփ Պրոքսի, Վեր. Արսէն Շմառնեանի, և Վեր. Տօք. Բ. Չէյմպրիսի պատուական քարոզները: Թղթակազմը 5 և լաթակազմը 7 դահ:

7. Բաշէր: (Երկրորդ հատոր). Վեր. Տօք. Ճ. Ուոչգրոնի, Վեր. Տօք. Պ. Յ. Ուէսթքոթի, Վեր. Տօք. Հ. Ս. Պարսլուրի, Վեր. Տօք. Չարլզ Հ. Ռիչարտսի, Վեր. Դաւիթ Ապահատեանի, Վեր. Տօք. Փ. Թ. Պարսլուրի, Վեր. Փրոֆ. Յրէտէրիք Կոսէի, Վեր. Էօմէն Պէրսիէի, Վեր. Տօք. Ճ. Ք. Կլինի, Վեր. Տօք. Ճ. Յ. Հէրիթի, Եպիսկոպոս Ֆիլիփ Պրոքսի, Վեր. Տօք. Բ. Չէյմպրիսի, և Վեր. Տօք. Չ. Կ. Թրէյսի պատուական քարոզները: Թղթակազմը 5 և լաթակազմը 7 դահեկան:

8. Բրիտանիկ Էնգլիշ-Էն: Թղթակազմը 2½ և լաթակազմը 4 դահ: Հայատառ և Յունատառ Թուրքերէնն ալ կայ:

9. Կէնգըն-Էն: Առաջին մասը 3 և երկրորդ մասը 3 դահ: Կը ծախուի: Հայատառ Թուրքերէնն ալ կայ:

10. Բէր-Էն: Պատկերազարդ 20 փայտյ:

11. Բէր-Էն և ընկերացի ընտիր պատկերազարդ: 4½ դահեկան:

12. Գոշէր-Էն: Էնգլիշ-Էն: Մանաւանդ մանուկներու յարմար օգտակար պատմութիւններու

և փոքր քարոզներու հաւաքածոյ մը: Թղթակազմը 2½ և փոսակազմը 5 դահ: Հայատառ Թուրքերէնն ալ կայ:

Վերոյիշեալ գիրքերուն վաճառման կեդրոնատեղին է Մատթէոսեան գրատուն, Կ. Պոլիս, Ֆինանսըլար Խօզուչու: Կը ծախուին նաև Մայրաքաղաքի միւս Հայ գրափաճառներուն քով:

Մէյի Էնգլիշ-Էն: Հայոց պատմութիւն. Պատկերազարդ ու քարտիսաւոր: Տարրական դասընթացը երկամեայ շրջան: Դաւիթ Սաչկոնց, Հրատարակութիւն Սիւնեաց գրատուն: Էջ 189, զին 6 դահ:

Յէյն Սէրբ. (Բերթօւաճներ) Դանիէլ Վարուժան. Մաշէր-Էն «Ար-Էն» թիւ 3. Հրատարակութիւն Արծիւ ժողովրդական գրափաճառանոցի: Էջ 254, զին 9 դահ:

Առանց դատատուի Յրաններէն սորվիլ փափաքողներուն կը յանձնարարուի Գ. Լուսինեանի Սրտնասայ բաղդիրքը, ուր ամփոփուած են Յրաններէն թողոր ոճերը, ձեւերը, զարձուածքներն ու ուսուցիչները, ինչպէս նաև բոլոր անկանոն բացերուն խոնարհու մեները: Ծշմարիտ Հայ Լառուս մը Լ. Հատորը 65 դահ: Թղթակազմ, 75 դահ: Ընտիր լաթակազմ: Բ. Հատորը սկսած է ապագրուիլ:

Էնգլիշ-Էն և Հայ ընկերացիներ. Մուշկ Եպիսկոպոս: Ռաֆայէ Մաշէր-Էն թիւ 1. Էջ 103, Դին 4 դահ: Կեդրոնատեղի Յովհաննէս Գրիճեան Դրատուն, Կ. Պոլիս, Չաղամազըլար թիւ 25:

ԱԶԴԵՐ

Լուսն Գ. Չէյմպրիս, Ե. Ք. Ընկերակցութիւններու Ամերիկեան Միջազգային Յանձնախումբին Թուրքիոյ Շրջուն Բարտուղարը, Պալպի Հաուսի թիւ 13 սենեակը վարձած է: Թէև երբեմն կարծածամանակամիջոցի մը համար կրնայ բացակայիլ քաղաքէս, բայց կը յուսայ յառաջիկայ գարնան մեծ մասը քաղաքս ներկայ գտնուիլ և միշտ ուրախ պիտի ըլլայ ընդունելով բոլոր այն անձերը որ կը յահագրգրուին Ե. Ք. Ընկերակցութեան գործերով և կը փափաքին տեսակցիլ իրեն հետ: Նաև ուրախութեամբ պիտի ընդունին ու պիտի պատասխանէ այս գործին վերաբերեալ նախկին երուն որ կը զրկուէին Պալպի Հաուս թիւ 13 Սթամպուլ, Կ. Պոլիս:

Հրեայ Յովսէպոսի Պատմութեան գիրքը ունեցող մը եթէ կը փափաքի ծախել, հաճի իմայնիլ խմբագրութեանս:

Կ. պոլսոյ Ե. Ք. Ընկերակցութեան աղօթքի ժողով, ժամը 9ին (Ը. Թ.) Միշըն Հաուսի մէջ Գումարափու: Պիտի խօսի Միհրան էֆ. Ճէճիզեան: